

5. kongres hrvatskih logopeda

s međunarodnim sudjelovanjem

MULTIDISCIPLINARNOST U PODRUČJU LOGOPEDSKE ZNANOSTI I PRAKSE

Knjiga sažetaka

24. - 26. rujna 2015.
Osijek, Hrvatska

SPONZORI

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa

Turistička zajednica Hrvatske

Turistička zajednica Grada Osijeka

Turistička zajednica Osječko-baranjske Županije

Grad Osijek

Naklada Slap

Jamnica d.d.

Maraska d.d.

Koestlin d.d.

Kutjevo d.d.

Fresenius Kabi d.o.o.

ISBN 978-953-55555-1-3

9 789535 555513 >

5th Congress of
Croatian speech and language therapists

With international participation

**MULTIDISCIPLINARY APPROACH IN
SPEECH AND LANGUAGE SCIENCES AND PRACTICE**

Abstract book

September 24 – 26, 2015
Osijek, Croatia

5. KONGRES HRVATSKIH LOGOPEDA s međunarodnim sudjelovanjem

MULTIDISCIPLINARNOST U PODRUČJU LOGOPEDSKE ZNANOSTI I PRAKSE

Osijek, 24.-26. rujna 2015.

Organizacijski odbor

1. Prof. dr. sc. Draženka Blaži
- *predsjednica*
2. Doc. dr. sc. Zdravko Kolundžić
3. Dr. sc. Katarina Pavičić Dokoza
4. Danica Andrešić, prof. logoped
5. Tvrtka Gerstner, prof. logoped
6. Ivana Sekol, prof. logoped
7. Darija Hercigonja Salamoni,
prof. logoped
8. Maja Kelić, prof. logoped
9. Ivana Marković, prof. logoped
10. Mirela Poljak Šefčić, prof. logoped
11. Lidija Šmit Brleković, prof. logoped

Znanstveni odbor

1. Doc. dr. sc. Maja Cepanec
- *predsjednica*
2. Doc. dr. sc. Ana Bonetti
3. Mr. sc. Ana Dembitz
4. Doc. dr. sc. Jasmina Ivšac Pavliša
5. Dr. sc. Suzana Jelčič Jakšić
6. Mr. sc. Mladen Jeličić (Slovenija)
7. Doc. dr. sc. Predrag Knežević
8. Doc. dr. sc. Jelena Kuvač Kraljević
9. Prof. dr. sc. Mirjana Lenček
10. Dr. sc. Katarina Pavičić Dokoza
11. Prof. dr. sc. Tatjana Prizl Jakovac
12. Dr. sc. Maja Rogić
13. Dr. sc. Sanja Šimleša
14. Prof. dr. sc. Senka Sardelić

Tajnice kongresa:

Dr. sc. Iva Hrastinski, Ivanka Karačić, prof. logoped

Urednica: Maja Cepanec

Lektura: Eva Pavlinušić

Izdavač: Hrvatsko logopedsko društvo

Mjesto i godina izdavanja: Zagreb, 2015.

ISBN 978-953-55555-1-3

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem **000913436**.

Sadržaj

1. Program kongresa	7
2. Plenarna izlaganja.....	21
3. Simpoziji	31
4. Okrugli stol	47
5. Radionice	51
6. Usmena izlaganja	59
6.1. Razvoj jezika i jezični poremećaji	69
6.2. Specifične teškoće učenja	75
6.3. Razvoj komunikacije i komunikacijski poremećaj, Potpomognuta komunikacija	92
6.4. Razvoj govora i govorni poremećaji.....	100
6.5. Glas i poremećaji glasa	106
6.6. Oštećenja sluha	114
6.7. Poremećaji gutanja	120
6.8. Stečeni jezični i govorni poremećaji.....	128
6.9. Interdisciplinarni pristupi.....	130
7. Poster.....	135
8. Kazalo autora	205

5. kongres hrvatskih logopeda s međunarodnim sudjelovanjem
"Multidisciplinarnost u području logopedске znanosti i prakse"

24. - 26. rujna 2015. Osijek, Hrvatska

1. PROGRAM

5. kongres hrvatskih logopeda s međunarodnim sudjelovanjem
"Multidisciplinarnost u području logopedске znanosti i prakse"

24. - 26. rujna 2015. Osijek, Hrvatska

PREGLED PROGRAMA

ČETVRTAK, 24.09.2015.

08:00 – 10:00	Registracija sudionika		
10:00 – 11:30	Svečano otvorenje kongresa		
11:30 – 12:30	PLENARNO IZLAGANJE - dvorana 1 Robert Trotić, Luka Bonetti: <i>Multidisciplinarnost u pristupu oštećenju sluha</i>		
12:30 – 12:45	Stanka		
12:45 – 14:15	USMENA IZLAGANJA - dvorana 1 <i>Razvoj jezika i jezični poremećaji</i>	SIMPOZIJ - dvorana 2 <i>Čemu nas uči rana intervencija?</i>	USMENA IZLAGANJA - dvorana 3 <i>Poremećaji gutanja</i> <i>Stečeni jezični i govorni poremećaji</i>
14:15 – 15:30	Stanka za ručak		
15:30 – 17:00	USMENA IZLAGANJA - dvorana 1 <i>Razvoj jezika i jezični poremećaji</i> <i>Specifične teškoće učenja</i>	USMENA IZLAGANJA - dvorana 2 <i>Razvoj komunikacije i komunikacijski poremećaji</i> <i>Potpomognuta komunikacija</i>	USMENA IZLAGANJA - dvorana 3 <i>Oštećenja sluha</i>
17:00 – 18:00	PLENARNO IZLAGANJE - dvorana 1 Youri Marin: <i>Objective clinical methods for tracking outcomes of voice treatment (Objektivne kliničke metode za praćenje ishoda terapije glasa)</i>		
18:30	Razgledavanje Osijeka		

PETAK, 25.09.2015.

08:00 – 08:30	Registracija sudionika		
08:30 – 09:30	PLENARNO IZLAGANJE - dvorana 1 Liesbeth Van Coppenolle: <i>Neurodegenerative disorders and communication difficulties</i> <i>(Neurodegenerativni poremećaji i teškoće komunikacije)</i>		
09:30 – 09:45	Stanka		
09:45 – 11:15	USMENA IZLAGANJA - dvorana 1 <i>Specifične teškoće učenja</i>	OKRUGLI STOL - dvorana 2 <i>Afazija: točna dijagnoza ili uspješna komunikacija</i>	SIMPOZIJ - dvorana 3 <i>Rascjepi usne i nepca – rana logopedska skrb</i>
11:15 – 11:45	Stanka PREDSTAVLJANJE PRIRUČNIKA - dvorana 1 Maja Kelić: "Ovladavanje čitanjem"		
11:45 – 12:45	RADIONICA - dvorana 1 <i>The role and importance of the speech and language therapist in diagnosis and management of dysphagia</i>	USMENA IZLAGANJA - dvorana 2 <i>Glas i poremećaji glasa</i>	RADIONICA - dvorana 3 <i>Motorički govorni poremećaji: Kako pomoći djetetu s cerebralnom paralizom?</i>
12:45 – 13:45	PLENARNO IZLAGANJE - dvorana 1 Milan Radoš: <i>Primjena funkcijske MR u lokalizaciji govornog korteksa</i>		
13:45 – 14:00	Stanka		
14:00 – 15:00	PREDSTAVLJANJE POSTERA		
15:30	Polazak za izlet u Kopački rit		
19:00 – 22:00	Zajednička večera na ladanjskom imanju Principovac (Ilok)		

SUBOTA, 26.09.2015.

09:00 – 10:00	PLENARNO IZLAGANJE - dvorana 1 Aldona Mysakowska-Adamczyk: <i>Language development and AAC - practical experience from Poland (Potpomognuta komunikacija i jezični razvoj – iskustva iz Poljske)</i>		
10:00 – 11:30	SIMPOZIJ - dvorana 1 <i>Multidisciplinarnost u izradi suvremenih dijagnostičkih postupaka</i>	USMENA IZLAGANJA - dvorana 2 <i>Razvoj govora i govorni poremećaji</i> <i>Interdisciplinarni pristupi</i>	
11:30 – 12:00	Stanka		
12:00 – 13:00	PLENARNO IZLAGANJE - dvorana 1 Blaženka Brozović: Utjecaj neurorizika na rani razvoj komunikacije, jezika i oralno-motoričkih vještina		
13:00 – 14:00	RADIONICA - dvorana 1 <i>Acoustic Voice Quality</i> <i>Index: from idea to clinical practice</i>	RADIONICA - dvorana 2 <i>Primjena informacijsko-komunikacijske tehnologije u logopedskoj praksi</i>	RADIONICA - dvorana 3 <i>Može li grupna terapija biti učinkovita kod djece s teškoćama socijalne komunikacije?</i>
14:00 – 14:15	Svečano zatvaranje kongresa		
15:00	Posjet gradu Vukovaru		

PROGRAM

ČETVRTAK, 24.09.2015.

	08:00 – 10:00	Registracija sudionika	
	10:00 – 11:30	Dvorana 1	<i>Svečano otvorenje kongresa</i>
	11:30 – 12:30	Dvorana 1	PLENARNO IZLAGANJE <i>Moderator: Ljubica Pribanić</i>
		Robert Trotić, Luka Bonetti <i>Multidisciplinarnost u pristupu oštećenju sluha</i>	
	12:30 – 12:45	Stanka	

USMENA IZLAGANJA	12:45 – 14:15 //	Dvorana 1	Razvoj jezika i jezični poremećaji <i>Moderator: Maja Peretić</i>
	12:45 – 13:00	Željka Božanović, Ivana Pindrić, Nataša Zahirović, Adna Krupić <i>Usporedba rezultata u ispitivanju receptivnog jezičnog razvoja postignutih na Peabody slikovnom testu rječnika i Reynell razvojnoj ljestvici govora</i>	
	13:00 – 13:15	Dragan Lisica <i>O djeci s posebnim jezičnim teškoćama kroz dvadesetogodišnji vremeplov</i>	
	13:15 – 13:30	Nataša Klarić Bonacci, Diana Tomić <i>Uloga verbotonalne brojalice za fonološki aspekt razvoja govora</i>	
	13:30 – 13:45	Gordana Hržica, Ana Goleš, Blanka Brdarić, Emilija Tadić, Nina Hozdić, Dora Knežević, Maja Roch <i>Potreba za raznolikošću: ekološka procjena razvoja dvojezične djece</i>	
	13:45 – 14:00	Katarina Pavičić Dokoza, Boška Munivrana, Adinda Dulčić <i>Elektrofiziološka mjerenja u logopedskoj dijagnostici i praćenju terapijskog napretka</i>	
	14:00 – 14:15	Maja Kelić, Eva Pavlinušić <i>Usvajanje povratnih konstrukcija kod djece s posebnim jezičnim teškoćama</i>	

SIMPOZIJ	12:45 – 14:15 //	Dvorana 2	Čemu nas uči rana intervencija?
	Jasmina Ivšac Pavliša, voditeljica Tvrтка Gerstner, Kristina Bašić, Ana Marija Bohaček, Jasmina Čavuzić Čajko, Andrea Feješ, Draženka Blaži		

USMENA IZLAGANJA	12:45 – 14:15 //	Dvorana 3	Poremećaji gutanja Stečeni jezični i govorni poremećaji Moderatori: Zdravko Kolundžić i Ana Leko Krhen
	12:45 – 13:00	Ana Đanić Hadžibegović, Sunčica Leško, Jasna Đanić	<i>Fiberoptička endoskopska procjena gutanja</i>
	13:00 – 13:15	Zlatko Kolundžić, Dinah Vodanović, Vlasta Ivana Županc Isoski	<i>Logopedska dijagnostika neurogenih orofaringealnih disfagija (NOD)</i>
	13:15 – 13:30	Sunčica Leško, Jasna Đanić, Ana Đanić Hadžibegović, Ivana Gojević	<i>Rehabilitacija oralno-laringealnih funkcija - rehabilitacija gutanja</i>
	13:30 – 13:45	Emica Farago, Senka Sardelić	<i>Parkinsonova bolest i poremećaji hranjenja i gutanja</i>
	13:45 – 14:00	Ana Leko Krhen, Tatjana Prizl Jakovac	<i>Pisanje u osoba s oštećenjem mozga</i>
	14:15 – 15:30	Stanka za ručak	

USMENA IZLAGANJA	15:30 – 17:00 //	Dvorana 1	Razvoj jezika i jezični poremećaji Specifične teškoće učenja Moderator: Mirjana Lenček
	15:30 – 15:45	Jelena Kuvač Kraljević, Lana Kologranić Belić, Marina Olujić	<i>Analiza pogrešaka pisanih uzoraka djece s jezičnim teškoćama</i>
	15:45 – 16:00	Gordana Hržica, Nina Hozdić, Dora Knežević, Martina Smiljanić, Maja Roch	<i>Utjecaj čitanja i aktivnog čitanja na jezični razvoj</i>
	16:00 – 16:15	Mirjana Lenček, Maja Peretić	<i>ANS (Approximate Number System) – što nam govori o matematici kod predškolaca</i>
	16:15 – 16:30	Helena Obučina, Draženka Blaži, Marijana Balažinec	<i>Ispitivanje predmatematičkih vještina – pilot studija</i>
	16:30 – 16:45	Željka Butorac, Karlo Butorac	<i>Učimo pokretom-interdisciplinarni pristup specifičnim teškoćama učenja</i>

USMENA IZLAGANJA	15:30 – 17:00 //	Dvorana 2	Razvoj komunikacije i komunikacijski poremećaji Potpomognuta komunikacija Moderator: Tvrtka Gerstner
	15:30 – 15:45	Klara Popčević, Petra Horvat <i>Poticanje socijalne komunikacije kod poremećaja iz autističnog spektra</i>	
	15:45 – 16:00	Vladimir Trajkovski <i>Complementary and alternative medicine (CAM) treatments in children with autism spectrum disorders (ASD)</i>	
	16:00 – 16:15	Iva Ivanković, Irena Mlinarić, Ivana Pavičić <i>Upotreba potpomognute komunikacije u predškolskom odgoju i obrazovanju</i>	
	16:15 – 16:30	Maja Rožić, Jasmina Ivšac Pavliša, Marina Milković, Andrea Feješ <i>Wolf-Hirschhornov sindrom – multimodalni pristup u poticanju komunikacije</i>	

USMENA IZLAGANJA	15:30 – 17:00 //	Dvorana 3	Oštećenja sluha Moderator: Iva Hrastinski
	15:30 – 15:45	Ljubica Pribanić <i>Čuješ? Čujem. Govoriš? Govorim. U čemu je problem? – Jednostrano oštećenje sluha</i>	
	15:45 – 16:00	Deniza Benzon, Adinda Dulčić <i>Učenje stranog jezika u funkciji razvoja slušanja i govora djece oštećenog sluha</i>	
	16:00 – 16:15	Sandra Bradarić-Jončić, Renata Mohr Nemčić <i>Izazovi prevođenja na znakovni jezik u odgoju i obrazovanju gluhe djece i mladeži</i>	
	16:15 – 16:30	Renata Möhr Nemčić, Sandra Bradarić-Jončić <i>Istraživanja kulturnog identiteta gluhih</i>	
	16:30 – 16:45	Gorana Müller, Marina Milković <i>Logoped - nastavnik u medicinskoj školi</i>	

17:00 – 18:00	Dvorana 1	PLENARNO IZLAGANJE Moderator: Katarina Pavičić Dokoza
	Youri Marin <i>Objective clinical methods for tracking outcomes of voice treatment</i> <i>(Objektivne kliničke metode za praćenje ishoda terapije glasa)</i>	
18:30	Razgledavanje Osijeka	

PETAK, 25.09.2015.

08:00 – 08:30	Registracija sudionika	
08:30 – 09:30	Dvorana 1	PLENARNO IZLAGANJE <i>Moderator: Ana Leko Krhen</i>
	Liesbeth Van Coppenolle <i>Neurodegenerative disorders and communication difficulties</i> <i>(Neurodegenerativni poremećaji i teškoće komunikacije)</i>	
09:30 – 09:45	Stanka	

USMENA IZLAGANJA	09:45 – 11:15 //	Dvorana 1	Specifične teškoće učenja <i>Moderator: Maja Kelić</i>
	09:45 – 10:00	Valentina Martan, Sanja Skočić Mihić, Darko Lončarić <i>Uvjerjenja učitelja o disleksiji</i>	
	10:00 – 10:15	Mirjana Lenčeka <i>Rana pismenost: elementi logopedске procjene (ili što treba sadržavati protokol)</i>	
	10:15 – 10:30	Ana Matić, Jelena Kuvač Kraljević, Marina Olujić, Lana Kologranić Belić <i>Učinkovitost grupne i neizravne jezične terapije usmjerene na poticanje vještina rane pismenosti</i>	
	10:30 – 10:45	Iva Mesec, Brankica Grgac, Tatjana Šagadin <i>“Od jezika do pismenosti” - program poticanja rane pismenosti kod djece s jezičnim poremećajima</i>	
	10:45 – 11:00	Sabine Vandeveld <i>Assessment of dyslexia in a broader context: questionnaires for activities and participation in dyslectic children</i>	
	11:00 – 11:15	Ivona Salaj <i>Dječja prava i logoped u školi: pregled i preporuke za budućnost</i>	

OKRUGLI STOL	09:45 – 11:15 //	Dvorana 2	Afazija: točna dijagnoza ili uspješna komunikacija
	Ana Leko Krhen, Tatjana Prizl Jakovac, voditeljice Nada Kursar Crmarić, Karolina Lice, Ružica Radanović, Marija Hrtica, Nada Vlah, Martina Alandžak, Ivana Gojević, Sanja Habus i Ines Polarecki		

SIMPOZIJ	09:45 – 11:15 //	Dvorana 3	<i>Rascjepi usne i nepca – rana logopedska skrb</i>
	Draženka Blaži, voditeljica Ana Dembitz, Bernarda Kolarić, Antonija Blaži, Emica Farago, Barbara Augustinović, Matea Bašić, Tomislav Radošević, Ivana Maradin		

11:15 – 11:45	Stanka
PREDSTAVLJANJE PRIRUČNIKA /dvorana 1/ Maja Kelić: "Ovladavanje čitanjem" Priručnik će predstaviti recenzentica doc.dr.sc. Jelena Kuvač Kraljević i dr.sc. Krunoslav Matešić, ml.	

RADIONICA	11:45 – 12:45 //	Dvorana 1	<i>The role and importance of the speech and language therapist in diagnosis and management of dysphagia</i>
	Liesbeth Van Coppenolle		

USMENA IZLAGANJA	11:45 – 12:45 //	Dvorana 2	USMENA IZLAGANJA: Glas i poremećaji glasa Moderator: Ana Dembitz
	11:45 – 12:00	Ana Bonetti	<i>Feminizacija glasa kod transrodnih osoba – prikaz slučaja</i>
	12:00 – 12:15	Alenka Kravos, Bogdan Čižmarević, Mladen Jeličić	<i>Reinkeov edem na glasnicama - uloga spolnih hormona</i>
	12:15 – 12:30	Tamara Živković Ivanović, Ratko Prstačić, Vesna Kirinić Papeš	<i>Rehabilitacija glasa kod jednostrane paralize glasnice</i>
	12:30 – 12:45	Antonia Jakelić, Dora Cvelbar, Ana Bonetti, Boris Šimunjak	<i>Akustička analiza glasa i samoprocjena glasa žena prije i nakon tireoidectomy</i>

RADIONICA	11:45 – 12:45 //	Dvorana 3	<i>Motorički govorni poremećaji – kako pomoći djetetu s cerebralnom paralizom?</i>
	Mirjana Ivkić		

12:45 – 13:45	Dvorana 1	PLENARNO IZLAGANJE Moderator: Marijan Palmović
	Milan Radoš <i>Primjena funkcijske MR u lokalizaciji govornog korteksa</i>	
13:45 – 14:00	Stanka	

01	Darija Novosel, Manuela Pilatuš, Marina Olujić, Jelena Kuvač Kraljević
<i>Roditeljska procjena djetetovog jezičnog i govornog razvoja nakon treće godine</i>
02	Ivana Pindrić, Jelena Kuvač Kraljević, Gordana Hržica
<i>Metajezikno znanje, verbalno radno pamćenje i verbalna tečnost kod jednojezičnih i dvojezičnih govornika</i>
03	Gordana Hržica, Ana Goleš, Blanka Brdarić, Emilija Tadić, Maja Roch
<i>Ujednačena dvojezičnost i ostali jednorozci: izazovi odabira ispitanika u dvojezičnim istraživanjima</i>
04	Jelena Kuvač Kraljević, Gordana Hržica, Lana Kologranić Belić, Nikola Ljubešić, Vanja Štefanec
<i>RAPUT projekt</i>
05	Adinda Dulčić, Vesna Mihanović
<i>Verbotonalnom metodom kroz crtež i komunikaciju do kreativnosti</i>
06	Martina Škvorić
<i>Poticanje jezično-govornog razvoja putem osjetila u grupnom radu s djecom mlađe vrtićke dobi</i>
07	Maja Kelić, Vesna Ivasović, Silvana Bilonić Milošević
<i>Kako neurofibromatoza tip 1 utječe na kognitivni i jezični razvoj? Prikaz slučaja</i>
08	Senka Agičić, Anica Radić, Ljubica Stupin, Tvrtka Gerstner, Brankica Čavuzić
<i>Upotreba logopedskih testova za planiranje logopedske terapije djece predškolske dobi</i>
09	Ivona Radić Tatar, Paulina Mataija, Martina Vuković Ogrizek, Rafaela Martić, Marina Paprika
<i>Usporedba razumijevanja posvojnosti kod djece urednoga jezičnoga razvoja i djece s posebnim jezičnim teškoćama primjenom računalnog programa E-prime</i>
10	Maja Balića, Adinda Dulčić, Katarina Pavičić Dokoza
<i>Uloga roda i broja u razumijevanju odnosnih rečenica kod djece s posebnim jezičnim teškoćama</i>
11	Ivanka Karačić
<i>Poticanje govorno-jezičnog razvoja djeteta</i>
12	Nives Skamlić, Mateja Gačnik, Uršula Dular Kolar, Mirjam Štok, Lilijana Oberžan, Uršula Pintar, Martina Ozbič, Damjana Kogovšek
<i>Preventive speech-language assessment for five-year-old children PLP-5</i>

Stečeni jezični i govorni poremećaji	13	Davorka Franolić, Bojana Korać, Draško Regul <i>Govor vs „govor“</i>
	14	Karolina Lice, Marina Paprika, Martina Vuković Ogrizek, Marijan Palmović <i>Slušna leksičko-semantička obrada kod osoba s afazijom s narušenim jezičnim razumijevanjem: ERP istraživanje</i>
	15	Dunja Fučkar, Marina Kolar Curman <i>Dizartrija i disfagija kao posljedice moždanog udara u području ponsa - procjena i terapija</i>
	16	Dinah Vodanović, Vlasta Ivana Zupanc Isoski, Zdravko Kolundžić <i>Protokol logopedске dijagnostike i rehabilitacije - VLP (Vodanović logopedski protokol)</i>
	17	Jelena Bartolović, Jadranka Franić, Darinka Matijašić <i>Prikaz slučaja: Upotreba Skype platforme u logopedskom tretmanu senzomotoričke afazije nakon subarahnoidalnog krvarenja</i>
	18	Marijan Palmović, Magdalena Krbot Skorić, Sanja Šimleša, Marina Olujić, Jelena Kuvač Kraljević <i>Elektrofiziološki trag narušene jezične funkcije</i>
Razvoj govora i govorni poremećaji	19	Ljiljana Banek, Danica Andrešić <i>Važnost vježbi za poticanje pokretljivosti organa za artikulaciju</i>
	20	Martina Burazer <i>Prikaz PCI metode u radu s predškolskom djecom s govornim netečnostima</i>
	21	Zdenka Konjarik, Marinela Planinić, Slavica Vrtarić, Josipa Konjarik, Iva Huber <i>Govorni poremećaji u djece predškolske dobi u primarnoj zdravstvenoj zaštiti</i>
	22	Dragana Dženopoljac, Danijela Rodić <i>„Logopraktikum fonema K fonema G“</i>
Glas i poremećaji glasa	23	Dinka Babić, Anita Vuger <i>Čuvajmo svoj glas</i>
	24	Irena Mlinarić, Ivana Pavičić <i>Kvaliteta glasa odgojitelja</i>
Specifične teškoće učenja	25	Mihaela Alfrev Njegovan, Vesna Ivasović <i>Multidisciplinarni pristup darovitim učenicima sa specifičnim teškoćama učenja</i>
	26	Gillian Cochrane <i>Conceptualising Dyslexia and Other Language-related Difficulties: The Development of the Dyslexia Action Literacy Programme (DALP)</i>
Oštećenja sluha	27	Mihaela Alfrev Njegovan <i>Put iz svijeta tišine</i>
	28	Snježana Požgaj-Vinčić <i>Izrada materijala u multimediji za vježbanje slušanja</i>

Poremećaji gutanja	29	Zdravko Kolundžić, Vlasta Ivana Zupanc Isoski, Dinah Vodanović <i>Restospektivna studija – dijaskopije gutanja 2012-2013. u Županijskoj bolnici</i>
Opće teme	30	Biserka Mekovec de Carvalho, Vesna Grabar, Vera Vlahović <i>Naših prvih 35 godina u Suvagu Osijek</i>
	31	Maja Turčin, Melita Vlahoviček <i>Utjecaj kućnog ljubimca-psa na rani govorno-jezični razvoj</i>
	32	Nina Hozdić, Jelena Kuvač Kraljević i Marina Olujić <i>Predočivost i čestotnost riječi u hrvatskome jeziku</i>
	33	Anamaria Mikšić, Marina Bučar <i>Prikaz programa Dobar start za sve: stručna potpora ugroženom djetetu rane dobi i njegovom okruženju</i>
	34	Maja Peretić, Jasmina Ivšac Pavliša, Ana Marija Žic Ralić, Ivana Jeđud Borić, Renata Martinec <i>Projekt SOULBUS – korak prema multikulturalizmu</i>
	35	Darija Hercigonja Salomoni, Jelena Perković Franjić, Andrea Feješ, Marina Jelenić <i>Terapijsko djelovanje u okviru Centra za ranu rehabilitaciju i podršku u zajednici Poliklinike SUVAG</i>
15:30	Polazak za izlet u Kopački rit	
19:00 – 22:00	Zajednička večera na ladanjskom imanju Principovac (Ilok)	

SUBOTA, 26.09.2015.

09:00 – 10:00	Dvorana 1	PLENARNO IZLAGANJE <i>Moderator: Jasmina Ivšac Pavliša</i>
	Aldona Mysakowska-Adamczyk <i>Language development and AAC - practical experience from Poland</i> <i>(Potpomognuta komunikacija i jezični razvoj – iskustva iz Poljske)</i>	

SIMPOZIJ	10:00 – 11:30 //	Dvorana 1	Multidisciplinarnost u izradi suvremenih dijagnostičkih postupaka
	Jelena Kuvač Kraljević, voditeljica Krunoslav Matešić, Marina Olujić, Ana Matić, Lukša Matas, Dora Knežević		

USMENA IZLAGANJA	10:00 – 11:30 //	Dvorana 2	Razvoj govora i govorni poremećaji Interdisciplinarni pristupi <i>Moderatori: Mirjana Lasan i Mirela Poljak</i>
	10:00 – 10:15	Neda Milošević, Nataša Labović Obradović <i>Poremećaj fluentnosti u interpersonalnoj komunikaciji</i>	
	10:15 – 10:30	Iva Maria Demarin, Helena Germano, Ljubica Leko, Rui Neves Madeira, Maja Škrobo, Patrícia Macedo <i>Pomoć mobilne aplikacije u terapiji mucanja</i>	
	10:30 – 10:45	Suzana Jelčić Jakšić, Sue O'Brian, Dave Rowley, Martin Sommer, Mark Onslow, Ann Packman, Ross Menzies, Sheena Reilly <i>The Croatia Protocol - ujednačavanje vrednovanja rezultata terapija mucanja</i>	
	10:45 – 11:00	Vlasta Ivana Zupanc Isoski, Zdravko Kolundžić, Dinah Vodanović <i>Multidisciplinarni neurorehabilitacijski tim; slovensko-hrvatska klinička iskustva</i>	
	11:00 – 11:15	Dragana Dženopoljac, Mario Jelić <i>Rana intervencija u Razvojnom savjetovalištu: logoped i pedijatar u timu</i>	

11:15 – 12:00	Stanka
---------------	--------

12:00 – 13:00	Dvorana 1	PLENARNO IZLAGANJE <i>Moderator: Darija Hercigonja Salamon</i>
	Blaženka Brozović <i>Utjecaj neurorizika na rani razvoj komunikacije, jezika i oralno-motoričkih vještina</i>	

RADIONICA	13:00 – 14:00 //	Dvorana 1	<i>Acoustic Voice Quality Index: from idea to clinical practice</i>
	Youry Maryn		

RADIONICA	13:00 – 14:00 //	Dvorana 2	<i>Primjena informacijsko-komunikacijske tehnologije u logopedskoj praksi</i>
	Zlata Čičak, Tvrtka Gerstner, Ivana Sekol, Lidija Šmit Brleković		

RADIONICA	13:00 – 14:00 //	Dvorana 3	<i>Može li grupna terapija biti učinkovita kod djece s teškoćama socijalne komunikacije?</i>
	Ivana Miler, Ivana Zaninović, Natalija Ivezić, Draženka Blaži, Petra Đerek, Ivana Pindrić		

14:00 – 14:15	Dvorana 1	Svečano zatvaranje kongresa
15:00	Posjet gradu Vukovaru	

2. PLENARNA IZLAGANJA

5. kongres hrvatskih logopeda s međunarodnim sudjelovanjem
"Multidisciplinarnost u području logopedске znanosti i prakse"

24. - 26. rujna 2015. Osijek, Hrvatska

Multidisciplinarnost u pristupu oštećenjima sluha

Multidisciplinary approach in hearing impairments

Robert Trotić¹, Luka Bonetti²

¹Klinika za otorinolaringologiju i kirurgiju glave i vrata Medicinskog i Stomatološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu - Zavod za otologiju

²Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za oštećenja sluha

SAŽETAK

Oštećenje sluha nije po život opasno stanje, ali je stanje koje značajno utječe na osobu koja je time pogođena, kao i na njezinu obitelj, prijatelje, kolege i na zajednicu u kojoj ta osoba djeluje. Istraživanja su pokazala da gubitak sluha ima socio-emocionalan utjecaj na rad i aktivnosti u zajednici. Često prođe i po petnaest godina prije negoli osoba s jače oštećenim sluhom nešto poduzme glede toga, a osobe s blažim oštećenjima sluha katkad trebaju i petnaest puta više napora u nekim aktivnostima negoli uredno čujuće osobe. Slabije čujuće osobe tri puta su podložnije nekim drugim bolestima, poput srčanih bolesti, Alzheimerove bolesti, artritisa ili demencije. Nije uvijek jednostavan put do rješenja; često su stručnjaci koji se bave poboljšanjem sluha teško dostupni ili su prisutni financijski problemi ili problemi (re)habilitacije sluha. Dijagnostička obrada i terapija iziskuju multidisciplinarni pristup: otorinolaringologa, audiologa, logopeda, audiorehabilitatora, liječnika opće prakse, pedijatra, psihologa, učitelja i profesora, roditelje, fizioterapeute, radne terapeute...Glede terapije oštećenog sluha, danas nam na raspolaganju stoje mnoge suvremene mogućnosti; osim konvencionalnih slušnih pomagala, tu su aktivni implantati srednjeg i unutarnjeg uha. U našem centru, koji je i Referentni centar ministarstva zdravlja za kohlearnu implantaciju i kirurgiju naglušnosti i gluhoće, mogu se implantirati BAHA, Vibrant Soundbridge, Bonebridge i umjetne pužnice. I to već dvadeset godina, od 1996. godine. Vibroplastika je osposobljavanje sluha aktivnim slušnim implantatom Vibrant Soundbridgeom (VSB), prvenstveno kod zamjedbenih oštećenja sluha, a danas i kod provodnih i mješovitih gubitka sluha. VSB aktivno stimulira lanac slušnih košćica u srednjem uhu, kao i njegove pojedine dijelove, pa se može upotrijebiti i u terapiji nakon timpanoplastika i kod timpanoskleroza. BAHA i Bonebridge pomažu osobama koje imaju kroničnu upalu uha, malformacije u razvoju uha (atrezije) i koje imaju jednostrane naglušnosti, a kojima konvencionalna slušna pomagala ne pomažu za bolji sluh. Najnovija istraživanja pokazuju da osobe koje imaju implantirana spomenuta pomagala bolje čuju i bolje razumiju ono što čuju. U ovom radu raspravljamo o potrebi multidisciplinarnosti u pristupu oštećenjima sluha, kao i o prednostima aktivnih ugradbenih slušnih pomagala u srednje i unutarnje uho.

ABSTRACT

Hearing loss (or hearing impairment) is a non-life-threatening physiological change that can have a large impact on individuals – their family, friends and colleagues – and the community. Research shows that hearing loss can have a profound social and emotional impact through an inability to hear and communicate effectively. People with hearing loss often take up to 15 years to act on their hearing loss, and those with moderate to severe hearing loss are 15 times more likely to need help with daily living. People with a hearing loss have three more health conditions on average than those without a hearing loss, including heart disease, Alzheimer's, arthritis or dementia. Access to the right audiological and clinical help is not always straightforward, which may affect access to rehabilitation services, appropriate assistive technology and hearing aids. Evaluating and rehabilitating a child or adult with a hearing loss requires audiologists to work closely with other professionals. Members of this multidisciplinary team may include speech and language pathologist, general practitioner, paediatrician and ear nose & throat specialists, teacher, psychologist, parents, physiotherapist and occupational therapist... Today, we have many new possibilities to solve hearing impairment problem; middle ear implants have become more common, and today there are several types of middle ear implants on the market. In our Center, which is Referral Center for cochlear implants and surgery for hearing loss and deafness, we have been implanting Vibrant Soundbridge, Bone Anchored Hearing Aid, Bonebridge and Cochlear Implants for 20 years, from 1996. Vibroplasty is a surgical procedure used to restore social hearing with an active middle ear implant VSB. In the beginning, vibroplasty was performed only in hearing restoration in cases of sensorineural hearing loss. Recently, it is also used to restore hearing in cases of conductive and mixed hearing loss. VSB directly vibrates the small bones in the middle ear and is successfully used mostly in cases of sensorineural hearing loss. Various locations and attachments of a VSB transducer were investigated – in cases of conductive and mixed hearing loss after tympanoplasty and in tympanosclerosis. BAHA and Bonebridge are used to help people with chronic ear infections, congenital external auditory canal atresia and single sided deafness who cannot benefit from conventional hearing aids. The system is surgically implanted and allows sound to be conducted through the bone rather than via the middle ear - a process known as direct bone conduction. The acoustic results of the patients showed an improved gain in speech understanding, unobtainable by a conventional hearing aid. Global experience and investigation with the VSB, BAHA and Bonebridge show that a majority of patients reported a significantly improved sound clarity and overall sound quality. We discuss the multidisciplinary approach to the hearing impairment person, and also the surgical topics: injuries, complications and benefits of this active middle ear implants and also in inner ear implants – cochlear implants.

Objective clinical methods for tracking outcomes of voice treatment

Youri Maryn^{1,2,3}

¹European Institute for ORL-HNS, Sint-Augustinus General Hospital, Wilrijk/Antwerp, Belgium

²Department of Speech-Language Therapy and Audiology, University College Ghent, Ghent, Belgium

³University of Antwerp, Antwerp, Belgium

ABSTRACT

There has been an increased demand for evidence-based practice in the field of voice treatment in the past decades. The call to track voice treatment outcomes for clinical as well as scientific purposes has never been greater. Both otolaryngologists and speech-language pathologists (i.e., the core members of a multidisciplinary voice care team) use various subjective and objective methods to assess the voice function across voice treatment: case history, laryngeal imaging, auditory-perceptual evaluation, visual-perceptual judgment, self-perceptual judgment, aerodynamic measures, acoustic measures, electroglottography, electromyography, etc. Although far from perfect, evidence indicates some of these methods to be potentially effective components in a clinical voice assessment protocol. Acoustic, laryngeal imaging and auditory-perceptual methods have been investigated and used the most and tend to be reasonably accurate in terms of presence/absence of voice disorder. The other methods have been examined less, but can be applied for specific purposes (e.g., electromyography in cases with vocal fold paralysis). Although subjective methods (i.e., auditory and visual interpretation of voice sounds and laryngostroboscopic videos, respectively) traditionally are considered gold standard, they often lack reliability. Utilizing them as sole basis to track outcomes of voice therapy is considered poor, and therefore methods are required that objectively document and quantify (perceptions of) relevant aspects of voice functioning. Various acoustic measures, one of the options for impartially tracking voice sound phenomena, will be discussed as well as ideas of laryngeal imaging measures.

Neurodegenerative disorders and communication difficulties

Liesbeth Van Coppenolle

University College Ghent

ABSTRACT

Neurodegenerative disorders – for example Dementia, Parkinsons's disease or Amyotrophic lateral sclerosis – occur at (late) adult age where a group of brain cells atrophy prematurely. These disorders have great impact on quality of life. Due to the increasing ageing of population in Western countries, an increase of the prevalence and incidence of these disorders can be expected. Besides the motor symptoms, difficulties in communication disorders (dysarthria as well as communication difficulties related to cognitive disorders) and swallowing disorders can be seen in these patients (Miller, Noble, Jones & Burn, 2006). Common symptoms of these disorders often lead to misdiagnosis. Careful determination of diagnosis is important in function of prognosis as well as treatment possibilities (Kim et al., 2002). The diagnostic process and treatment process both have to take place in an interdisciplinary context. Treatment goals depend on the nature and severity of the symptoms. Speech therapy in this population has evolved from rather low frequency interventions to specific intensive treatment programs, involving a family member as co-therapist (Kalf et al, 2009). At a certain stage of the neurodegenerative disorder, augmentative communication and/or tube-feeding may be indicated. The goal of this presentation is to give a clear delineation of these (rather unknown) neurodegenerative disorders in a function of a correct diagnosis and therapy.

PLENARNO IZLAGANJE

Primjena funkcijske magnetske rezonancije u lokalizaciji govornog korteksa

Usage of functional MRI in localization of speech cortex

Milan Radoš

Hrvatski institut za istraživanje mozga, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

SAŽETAK

Naša sposobnost da s drugim ljudima podijelimo misli, osjećaje, apstraktne koncepte i ideje najvećim dijelom se ostvaruje upravo kroz govor. Izražavanje vlastitih misli i razumijevanje tuđeg govora složeni su mentalni procesi u kojima sudjeluju brojni kompleksno povezani dijelovi mozga. Mogućnosti neuroanatomske lokalizacije mentalnih procesa donedavno su bile vrlo ograničene, ali razvoj medicinske tehnologije omogućio je značajan napredak u funkcijskim metodama oslikavanja mozga. Funkcijska magnetska rezonancija (fMR) relativno je nova neuroradiološka metoda koja je omogućila vizualizaciju mentalnih procesa u mozgu ispitanika ili pacijenata bez korištenja radioaktivnih kontrasta ili ionizirajućeg zračenja. U kliničkoj se praksi fMRI najčešće primjenjuje upravo za lateralizaciju i lokalizaciju govornog korteksa kod pacijenata prije neurokirurških operacija. Korištenjem odgovarajućih stimulacijskih protokola može se uz pomoć funkcijske magnetske rezonancije relativno jednostavno i pouzdano odrediti lateralizacija i lokalizacija npr. Brocine te Wernickeove regije. To je od velike važnosti jer poznavanje ovih regija neurokirurgu pomaže u reduciranju postoperativnih neuroloških ispada. Osim u kliničkoj praksi fMR vrlo je koristan i kao istraživačka metoda kojom se mogu detaljnije rekonstruirati neuralne mreže uključene u razumijevanje i produkciju govora.

ABSTRACT

Our ability to share thoughts, feelings, abstract concepts and ideas with other people is mainly achieved through speech. Expression of our own thoughts and understanding of other people's speech are demanding mental processes in which numerous complexly interconnected parts of the brain participate. Localization of mental processes in humans was quite limited previously, but development of medical technology enabled significant advancement in functional brain imaging. Functional magnetic resonance (fMRI) is a relatively new neuroradiology method which could visualize mental processes without usage of a radioactive isotopes or ionization radiation. In clinical medicine fMRI is frequently used for lateralization and localization of the speech cortex in patients who need neurosurgical procedures. The usage of appropriate fMRI stimulation protocols could help in lateralization and localization of Broca and Wernicke regions in a simple and reliable way. For a neurosurgeon this is of great importance because knowing localization of these regions could help in reduction of postoperative neurological impairments. Aside from clinical usage, fMRI is useful as a method for investigation of detailed reconstruction of neural networks involved in production and comprehension of speech.

Language development and AAC - practical experience from Poland

Aldona Mysakowska-Adamczyk

School Complex no.109, Warsaw, Poland

ABSTRACT

Communication in language, both mother tongue and a foreign, is defined at EU as one of the key competences in educational system. An integral part of all learning and social functions for all children, language is considered necessary for personal fulfilment and development as well as active citizenship. Education for all with current tendency toward inclusion requires an understanding of special needs of students with disabilities to protect their right to high quality education. Success in including children with special communication needs in educational settings depends much on how early childhood educators and therapists support the students' language development and interactions. It still happens that children with severely compromised oral output have little opportunity for communication and language enhancement. The Convention on Rights for Persons with Disability states that "the education of children with disability must be delivered in the most appropriate languages and modes and means of communication for the individual, and in environments which maximize academic and social development." Thus, the Convention requires that any child with disability should be provided with appropriate augmentative and alternative modes, means and formats of communication, educational techniques and materials. Intervention strategies for children with severe speech difficulty must link speech and language therapy with AAC, as the goal is language and communication development. The literature on language development in children strongly suggests that early experience is critical for language development in later years. With early access to appropriate AAC technologies and services, young children with significant communication disabilities will get a chance to build the language and communication skills that they require to achieve their full potential and maximize their outcomes. Implementing AAC to support language development is a team effort to create a broad and rich language environment at appropriate developmental level and to make language communication happen every day in every situation with different communication partners. Parents are involved in the process of team planning, implementing and evaluating intervention. Communication partners of the child with speech impairment have significant impact on the use and functionality of the modes and tools other than speech communication, so Aided Language Input is one of the key intervention strategies in implementing AAC. Access to functional language for children who can't speak depends on how language is represented and organized in communication boards, books or VOCAs. This presentation will concentrate on the way of implementing an augmentative and alternative communication intervention based on developmental language therapy program provided by The Early Intervention Team at School Complex no.109 in Warsaw, Poland, a leading AAC center nationwide. Photographs and short video clips will be included to illustrate the practice with learners who use AAC on different levels.

PLENARNO IZLAGANJE

Utjecaj neurorizika na rani razvoj komunikacije, jezika i oralno-motoričkih vještina

Impact of Neural Risk Factors on the Early Development of Communication, Language and Oral-Motor Skills

Blaženka Brozović

Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

SAŽETAK

Uredan razvoj djeteta temeljno je očekivanje svakoga roditelja i nerijetko se uzima „zdravo za gotovo“. Posljednjih je desetljeća prisutan trend kontinuiranoga porasta broja djece s razvojnim poteškoćama. One se kreću u rasponu od teškoća koje je primjerenim i pravovremenim terapijskim zbrinjavanjem moguće prevladati pa sve do onih koje dovode do cjeloživotne potrebe za dodatnom potporom. Perinatalni neurorazvojni čimbenici rizika znatno povećavaju vjerojatnost nepovoljnoga razvojnoga ishoda. Među njima poseban značaj imaju prijevremeno rođenje, niska porodna težina, različita perinatalna oštećenja mozga, asfiksija, infekcije, respiracijske smetnje te neonatalne konvulzije. Neurorazvojni rizični čimbenici snažan su roditeljski stresor koji trajno može narušiti obiteljsku dinamiku, a neoptimalan razvojni ishod, između ostaloga predstavlja i iznimno financijsko opterećenje, kako za obitelj, tako i za društvo u cjelini. Stoga, ukazivanje na važnost pojedinih neurorazvojnih čimbenika rizika, rano prepoznavanje razvojnih odstupanja i rana intervencija trebaju biti osnovnim ciljevima kvalitetne razvojne skrbi. Budući da je tijekom rane dječje dobi kapacitet neuralne plastičnosti najmoćniji, tijekom toga je vremenskoga prozora i najveća mogućnost preveniranja, ublažavanja već nastalih teškoća i sprječavanja razvoja nadograđujućih smetnji. Uloga logopeda u ranome prepoznavanju razvojnih odstupanja iznimno je važna jer se i selektivni i globalni neurorazvojni deficiti već od najranije dobi mogu očitovati u vidu odstupanja u razvoju komunikacije, jezika i govora, ali i u razvoju oralno motoričkih vještina u funkciji gutanja i hranjena.

U ovome će se izlaganju dati pregled neurorizičnih čimbenika i njihova utjecaja na rani razvoj, opisati obilježja ranih i kasnijih razvojnih odstupanja te mehanizama neuralne plastičnosti i reorganizacije.

ABSTRACT

Healthy child development is the ultimate expectation of every parent and is often taken for granted. During the last decades there has been a continuing rise in the number of children with the developmental disorders ranging from the ones that can be resolved by an appropriate and timely intervention to a permanent disability resulting in a need for lifelong support. Perinatal neurodevelopmental risk factors considerably increase the probability of a poor developmental outcome. Among these the following are especially significant: preterm birth, low-birth-weight, perinatal brain lesions of different type, asphyxia, infections, respiratory distress and neonatal convulsions. The perinatal risk factors are strong parental stressor that can severely and permanently disturb family dynamics. In addition to that, an unfavourable developmental outcome poses a heavy financial burden on both the family and the society in general. Therefore, raising awareness of the significance of neurodevelopmental risk factors, early recognition of the impairments as well as early intervention should be the ultimate goals of high quality developmental care. Early age is a time window during which the capacity for neural plasticity is the highest and so is the possibility for prevention, improvement of developmental outcome, and the avoidance of secondary impairments. Considering the fact that both the subtle deficits and the more comprehensive delay can result in an early impairment of communication, language, speech, swallowing and feeding difficulties, the role of speech and language pathologist in early recognition of impairments is of utmost importance. This presentation will provide an overview of neural risk factors, their impact on early development, characteristics of developmental disorders at both early and late developmental stages and will describe the mechanisms that regulate neural plasticity and reorganization.

3. SIMPOZIJI

5. kongres hrvatskih logopeda s međunarodnim sudjelovanjem
"Multidisciplinarnost u području logopedске znanosti i prakse"

24. - 26. rujna 2015. Osijek, Hrvatska

SIMPOZIJ

Čemu nas uči rana intervencija?

Can we learn from early intervention?

Jasmina Ivšac Pavliša, voditeljica

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Tvrtka Gerstner, Kristina Bašić, Ana Marija Bohaček, Jasminka Čavuzić Čajko, Andrea Feješ, Draženka Blaži

Ključne riječi: poticanje komunikacije, prirodna okolina, rano učenje, vršnjačka potpora, grupna podrška/ encouraging communication, natural environment, early learning, peer support, group support

SAŽETAK

U stručnim i javnim krugovima u Hrvatskoj posljednjih se godina javno zagovara važnost što ranijeg prepoznavanja i djelovanja ako se kod djeteta uoče razvojni rizici. Međutim, usluge iz domene rane intervencije koje su usmjerene kako na dijete tako i na obitelj u nas su još uvijek nedovoljno dostupne. Koncept rane intervencije osim djelovanja na razvoj i prirodnu okolinu naglašava koordinirano i multidisciplinarno pružanje usluga. Stručnjaci se u Hrvatskoj još uvijek nedovoljno povezuju i usluge koje obitelj prima često su „rascjepkane“. Budući i postojeći specijalisti rane intervencije koji svojim specijalističkim radovima doprinose akumuliranju podataka o primjerenim oblicima rane intervencije, kao i o stanju u različitim sustavima koji pružaju usluge, udružuju svoje snage u simpoziju „Čemu nas uči rana intervencija?“. Istraživačke su inicijative u području rane intervencije malobrojne te su nerijetko vezane uz Poslijediplomski studij Rana intervencija u edukacijskoj rehabilitaciji koji pohađaju autorice. U pokušaju da se odgovori na postavljeno pitanje prikazat će se pet istraživačkih radova.

Simpozij će otvoriti tema „Uloge rutina i rituala u ranom učenju i ranoj intervenciji“ koja se u praksi često podcjenjuje. Rutine su aktivnosti iz prirodnog okruženja koje predstavljaju predvidljivu, sigurnu strukturu te postaju prilika za učenje različitih vještina u ranoj dobi. U izlaganju će biti prikazan grupni rad s roditeljima i djecom u kojemu se roditelji kroz izravnu interakciju s djetetom upućuju na prepoznavanje, korištenje i stvaranje svakodnevnih situacija u svrhu poticanja djetetova razvoja.

U ranoj je dobi individualni rad najprisutniji oblik rada, zbog čega oblici grupne podrške koji slijede načela rane intervencije nisu dostatno razvijeni niti česti. Primjeri dobre prakse pokazuju da grupni rad može biti jednako uspješan te financijski i vremenski isplativiji, za pojedinca, obitelj i društvo. Prikazat će se strukturirani oblik „Grupni rad kao oblik rane intervencije“ za četvero djece sa složenim komunikacijskim potrebama, kao i postignuti razvojni pomaci.

Na primjeru djevojčice koja je u dobi od osamnaest mjeseci pokazala određena odstupanja u jezično-govornom razvoju prikazat će se „Rana logopedska intervencija kod djeteta s neurorizikom“. Bitan segment ovog rada jest i uvođenje potpomognute komunikacije (geste) u ranoj dobi kao oblika poticanja jezično-govornog razvoja, kao i evaluacija vlastitog rada. Gesta se pokazala dobrim privremenim komunikacijskim sredstvom.

Prikazat će se učinci poticanja socijalne komunikacije i jezično-govornog razvoja u djeteta s poremećajem iz autističnoga spektra. Intervencija je organizirana tijekom jednogodišnjeg razdoblja te je praćena i evaluirana. Utvrđeni su značajni pomaci u svim praćenim segmentima. Naglasit će se uloga logopeda u radu s poremećajem iz autističnoga spektra te važnost rane intervencije, kao i evaluacije vlastitoga rada.

Bez obzira na prisutnost pomagača za dijete s razvojnim teškoćama djeca u vrtićkoj skupini ne upuštaju se u spontanu interakciju. Provođenjem programa vršnjačke potpore djeca s teškoćama imaju više prilika za učenje od vršnjaka, a senzibilizacijom vršnjaka stvaraju se generacije koje prihvaćaju različitost. Prikazat će se način provođenja programa vršnjačke potpore u vrtićkoj skupini, rezultati te prednosti i nedostaci istog. Program „Vršnjaci kao pomagači“ obuhvaća dvoje djece s razvojnim teškoćama u predškolskoj skupini od dvadeset i petero djece. Rezultati otvaraju vrata za nove ideje u kliničkom radu s djecom s razvojnim teškoćama.

Ana Marija Bohaček: Uloga rutina i rituala u ranom učenju i ranoj intervenciji

Suvremeni intervencijski pristupi naglašavaju važnost intervencije usmjerene prema obitelji, kao i činjenicu da su razvojna načela jednaka i vrijede za svu djecu. Rutine predstavljaju aktivnosti koje se pojavljuju u prirodnom okruženju, imaju predvidljivu strukturu te postaju prilika za učenje različitih vještina u ranoj dobi. U izlaganju će se prikazati grupni rad s roditeljima i djecom s razvojnim teškoćama u kojemu se u petnaest susreta roditelji kroz izravnu interakciju s djetetom upućuju na prepoznavanje, korištenje i stvaranje svakodnevnih situacija u svrhu poticanja djetetova ranog razvoja. Uz novo naučene vještine roditelji su poznate situacije domišljato razvijali u male „terapijske seanse“ u kojima su se poticale sve razvojne vještine

Andrea Feješ: Grupni rad kao oblik intervencije

Rana intervencija podrazumijeva pravodobno uključivanje djeteta sa složenim komunikacijskim potrebama u primjereni oblik stručne podrške, kao i savjetovanje obitelji. Mreža podrške u Hrvatskoj nije dostatno razvijena. Kod djece sa složenim komunikacijskim potrebama u ranoj dobi ključno je uvesti neke od oblika potpomognute komunikacije. U praksi se pretežno provodi individualan terapijski rad te logopedi često nisu skloni koristiti metode potpomognute komunikacije. Primjeri dobre prakse pokazuju da grupni rad može biti uspješan te financijski i vremenski isplativiji. U okviru istraživanja provedena je grupna podrška za četvero djece sa složenim komunikacijskim potrebama. Prikazat će se metode koje su korištene u radu, kao i učinci poticanja socijalne komunikacije i jezika.

Jasminka Čavuzić Čajko i Draženka Blaži: Rana logopedska intervencija kod djeteta s neurorizikom

Djeca s čimbenicima neurorizika često imaju teškoće u komunikacijskom i jezično-govornom razvoju. Kod osamnaestomjesečne djevojčice iz ove skupine utvrđena su odstupanja u jezično-govornome razvoju. Intervencija je organizirana u obliku stručne potpore u obitelji koja se provodila deset mjeseci. Logoped je u radu slijedio koncept rane intervencije, usmjerivši se kako na dijete, tako i na obitelj. Cilj je intervencije utvrditi učinak poticanja (uvođenja geste, savjetovanja roditelja i poticanja jezično-govornog razvoja) na komunikacijski i jezično-govorni razvoj djevojčice. Podaci su pokazali da je došlo do bitnog poboljšanja u komunikacijskom i jezično-govornom razvoju te se gesta pokazala dobrim privremenim komunikacijskim sredstvom.

Tvrtka Gerstner: Poticanje socijalne komunikacije i jezično-govornog razvoja u djeteta s poremećajem iz autističnoga spektra

U fokusu je istraživanja dječak u dobi od dvije godine i jedanaest mjeseci kod kojeg je razvojna procjena pokazala mogućnost postojanja poremećaja iz autističnoga spektra. Intervencija je provedena u jednogodišnjem razdoblju u obliku stručne potpore u obitelji. Metode poticanja temeljile su se na korištenju svakodnevnih rutina kao prilika za poticanje i na poticanju roditeljske odgovorljivosti. Temeljem podataka dobivenih putem Ljestvice za procjenu komunikacijskog i jezično-govornog razvoja (CSBS-DP) utvrđen je napredak u socijalnom, govornom i simboličkom kompozitu. Obitelj je promijenila pristup prema dječaku i počela pridavati pažnju zajedničkim rutinama. Kao nedostatak primjene koncepta rane intervencije u potpunosti navodi se nedostatna timska suradnja.

Kristina Bašić: Vršnjaci kao pomagači

Tijekom boravka u vrtiću, djeca s razvojnim teškoćama nailaze na teškoće u uspostavljanju odnosa s vršnjacima. Vršnjaci često poistovjećuju dijete s pomagačem te se ne upuštaju u spontanu interakciju. Jedan od načina poticanja komunikacijskih vještina kod djece s teškoćama je obučavanje vršnjaka. Vršnjačka potpora otvara prilike za učenje, a senzibilizacijom vršnjaka odgajaju se generacije koje prihvaćaju različitost. U fokusu istraživanja je dvoje djece s razvojnim teškoćama (poremećaj iz autističnog spektra i apraksija) u predškolskoj skupini od dvadesetpetoro djece. Prikazat će se način provođenja programa vršnjačke potpore u vrtićkoj skupini te rezultati. Vršnjačka potpora predstavlja novitet u kliničkome radu

ABSTRACT

In public and professional milieu in Croatia, early recognition and intervention are emphasized in the case of developmental risks. But, the services from the early intervention (EI) domain focused on the child and the family are still underdeveloped. The concept of EI, besides focusing on the development and environment promotes coordinated and multidisciplinary delivery of services. Professionals in Croatia are still not connected and the services the family receives are often fragmented. Through the symposium *Can we learn from early intervention*, early intervention specialists contribute to accumulation of data about appropriate types of EI and the state of EI in different systems. Research initiatives in the field of EI are rare and usually related to the postgraduate specialist study "Early intervention in education-rehabilitation" attended by the authors. Five research papers will be presented with the aim to answer the question posted by the symposium.

The symposium will be opened with the topic 'The role of routines and rituals in early learning and EI' which is often underestimated in practice. Routines are activities from natural surrounding which represent predictable, safe structure and become an opportunity for acquiring different skills. The group work with parents and children will be described. Through direct interaction with the child, parents are guided to recognize, use and create situations with the purpose of encouraging child's development.

At an early age, individual therapy is the most common. Group support therapies following the principles of EI are often rare. The examples of good practice have shown that group therapy can be successful and cost-effective for the child, the family and the community. The structured type of group support will be shown as a type of EI for four children with complex communication needs as well as established improvement.

Early speech and language intervention for a child with neurodevelopmental risk will be presented in the case of a girl at the age of 18 months who showed a delay in language and speech. An important segment of the intervention is the implementation of alternative and augmentative communication at an early age as a way of promoting language and speech as well as evaluation of own work. The gesture has been shown as a good temporary means of communication.

The effects of encouraging social communication and language in a child with autism spectrum disorder (ASD). The guided and evaluated intervention was organized throughout a one year period. Significant improvements was recorded in all of the variables. The role of speech and language pathologist in working with children with ASD will be emphasized, as well the importance of early intervention and self-evaluation.

Despite the presence of the inclusion assistant for the child with developmental delay, the children in the preschool group do not interact with this child. The peer support programs open more opportunities for children with delays (learning from their peers) and create future generations more sensitive for accepting differences. The ways of conducting peer support in a preschool group will be shown. The program Peer support was focused on two children with developmental difficulties in a preschool group of 25 children. The results open the possibility for new ideas in clinical work with children with developmental difficulties.

Ana-Marija Bohaček: *The role of routines and rituals within early learning and intervention*

Contemporary intervention approaches emphasize the importance of the intervention focused towards family and the fact that developmental principles are equal for all children. The routines represent activities from the natural environment, have predictable structure and open the possibilities for learning different skills in the early age. The group support for parents and children with developmental difficulties will be presented. Through 15 meetings and direct interaction with children, parents are taught to recognize, use and create everyday possibilities with the aim of encouraging child's early development. Newly developed skills enabled parents to change everyday situations to short "therapeutic sessions" for encouraging developmental skills.

Andrea Feješ: *Group support as an intervention*

Early intervention implies involving a child with complex communication needs in an appropriate type of professional support as well as counselling the family. The support network in Croatia is insufficient. In children with complex communication needs, it is essential to implement some type of the augmentative and alternative communication (AAC). The most dominant type of intervention is individual therapy and speech and language pathologists often do not favour the AAC methods. The examples from clinical work showed that group support can be successful as well as cost-effective (time, finance). A group support for 4 children with complex communication needs has been developed as a part of a research study. The methods used during support will be shown as well as effects of encouraging social communication and language.

Jasminka Čavuzić Čajko i Draženka Blaži: *Early speech and language intervention in a child at neurodevelopmental risk*

Children at neurodevelopmental risk often show difficulties in communication and speech and language development. The assessment of a 18-months old girl from this group confirmed discrepancies. Intervention was organized in the form of home visits in a 10-month period. The speech and language pathologist followed the early intervention concept focusing on the child and on the family. The goal of the intervention was to determine the effect of encouraging (implementing gestures, counseling family, encouraging speech and language development) on communication and speech and language development. The data showed significant improvement in communication and speech and language development emphasizing gesture as an appropriate temporary communication mean.

Tvrtka Gerstner: *Encouraging social communication and language in a child with autism spectrum disorder*

The 2 years and 11 months old boy whose assessment showed the possibility of having autism spectrum disorder is in the focus of the research. The intervention lasted for a year and consisted of home visits. The methods of encouraging were based on the use of everyday routines as opportunities for learning and on the parents' responsiveness. Based on the data gained from Communication and Symbolic Behavior Scales Developmental Profile (CSBS-DP), the progress has been estimated in the social, speech and symbolic composite. The family

changed their approach towards the boy and started to acknowledge joint routines. The inappropriate team work was defined as a missing piece of the early intervention concept.

Kristina Bašić: Peer support

During their stay in the preschool program, children with developmental difficulties have problems with establishing relationship with their peers. Peers often equalize the child with the inclusion assistant and they do not engage in spontaneous interaction. One of the possibilities to encourage the communication in children with difficulties is training their peers. Peer support enables opportunities for learning and sensibilization of peers lead to new generations that accept the differences. In the focus of the research are two children with developmental difficulties (autism spectrum disorder and developmental apraxia of speech) attending a preschool group of 25 children. The implementation of the peer support in a group will be presented as well as the results.

SIMPOZIJ

Rascjepi usne i nepca - rana logopedska skrb

Cleft lip and palate - early intervention

Draženka Blaži, voditeljica

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ana Dembitz, Emica Farago, Barbara Augustinović, Bernarda Kolarić, Antonija Blaži, Marija Aračić, Matea Bašić, Tomislav Radošević i Ivana Maradin

Ključne riječi: rascjep usne i nepca, teškoće hranjenja, rana intervencija, logopedska skrb

SAŽETAK

Rascjepi usne i nepca jedna su od najučestalijih kongenitalnih kraniofacijalnih malformacija u djece koja za uspješno liječenje i rehabilitaciju zahtijeva multidisciplinarni, timski pristup od rođenja djeteta, pa čak i ranije. U tom timu prema svjetskim standardima svakako sudjeluje i logoped. Istraživanja i kliničko iskustvo pokazuju da je i u Hrvatskoj logoped član tima koji sudjeluje u procesu rehabilitacije djeteta s rascjepom usne i nepca, ali da se kao član tima uključuje kasno, najčešće nakon treće ili četvrte godine života djeteta. Stoga često izostaje rana logopedska intervencija čiji je cilj preveniranje kompenzacijskih pogrešaka izgovora i hipotonije orofacijalne muskulature, odnosno artikulatora. Budući da su zbog prisutnih odstupanja u građi orofacijalnog područja narušeni procesi sisanja i žvakanja, što predstavlja veliki problem roditeljima u ranom periodu razvoja djeteta, ali i bolničkom osoblju, često smo svjedoci automatskog postavljanja sonde i hranjenja djeteta na sondu. Takav način postupanja često nije nužan i može negativno utjecati na kasniji razvoj govora. Stoga je logopedska podrška vezana uz savjetovanje o mogućnostima hranjenja djeteta u najranijem periodu razvoja nužna. No, ona izostaje jer logoped nije obvezni član tima u tom ranom periodu razvoja djeteta s rascjepom usne i nepca. Razlog tome leži u nepostojanju zakonskih pretpostavki i jasnog protokola postupanja kada se rodi dijete s rascjepom usne i nepca u Hrvatskoj. Drugi je razlog postojanje vrlo malog broja logopeda koji se bave ranom intervencijom u djece s orofacijalnim rascjepom. Stoga je cilj ovog simpozija upoznati stručnu javnost sa svjetskim iskustvima u ovom području, najnovijim metodama logopedске rane intervencije u djece s rascjepima, načinima hranjenja te najnovijim istraživanjima i spoznajama o iskustvima i zadovoljstvu roditelja djece s orofacijalnim rascjepima pruženim uslugama u zdravstvenom i socijalnom sustavu Republike Hrvatske. Također, bit će prikazani najnoviji rezultati istraživanja o jezično-govornim osobitostima djece s rascjepima usne i nepca. Teme izlaganja na simpoziju bit će: Rana logopedska intervencija u djece s orofacijalnim rascjepima, Teškoće hranjenja i metode olakšavanja hranjenja u djece s ORFR, Zadovoljstvo roditelja djece s rascjepima pruženom skrbi u zdravstvenom i socijalnom sustavu u Republici Hrvatskoj, Isto oštećenje, različiti ishodi – prikaz tri studije slučaja djece s rascjepima, Jesu li teškoće u djece s rascjepima samo artikulacijske ili i fonološke?. Očekuje se konstruktivna rasprava o mogućnostima uvođenja promjena u području rane skrbi djece s rascjepima usne i nepca.

Ana Dembitz: Zašto je važna rana intervencija u djece s rascjepom nepca i/ili usne?

Promijenjeni odnosi usne i nosne šupljine kod djece s rascjepom nepca i /ili usne mogu uzrokovati poteškoće govora i nakon palatoplastike. Najučestaliji je simptom poremećaj nosne rezonancije uzrokovan velofaringealnom disfunkcijom. Naša klinička iskustva i rezultati naših ispitivanja ukazuju na značajnu povezanost velofaringealne funkcije s pokretljivošću ostalih artikulatora. Uzroke govorno-jezičnih odstupanja pokušavamo pronaći u prelingvalnoj fazi razvoja govora i to je razlog našeg inzistiranja na ranoj intervenciji. Intervencija počinje prije operacije, a u većini slučajeva i nakon samog rođenja.

Desetogodišnji kontinuirani rad na ranoj intervenciji pokazuje značajan pomak, kako na razvoju govora, tako i na razvoju jezika naše djece. *Ključne riječi:* rana intervencija, rascjepi usne i nepca

Emica Farago i Barbara Augustinović: Teškoće hranjenja i gutanja u djece s orofacijalnim rascjepom

Cilj: Prikaz vještina u hranjenju i gutanju djece s orofacijalnim rascjepima u različitim fazama kirurških intervencija. Uzorak ispitanika činilo je troje djece s različitom vrstom orofacijalnog rascjepa. Starosna dob kretala se u rasponu od šest mjeseci do četiri godine i šest mjeseci. Materijali i metode: Primijenjen je konstruirani upitnik o hranjenju djece s rascjepom koji ispunjavaju roditelji. Upitnik sadrži pitanja koja prate razvoj vještina hranjenja od rođenja do danas. Provedena je i procjena hranjenja koja uključuje promatranje uzimanja tekućine i hrane različite konzistencije. U obradi podataka korišteni su osnovni statistički postupci. Rezultati: Postoji značajan utjecaj veličine i lokalizacije rascjepa, kao i kirurške intervencije, na vještinu hranjenja. Zaključak: Pravovremena kirurška intervencija i savjetovanje o načinima hranjenja djece s rascjepom rezultira boljim razvojem vještina i učinkovitijem hranjenju djece s rascjepom.

Bernarda Kolarić, Antonija Blaži i Marija Aračić: Zadovoljstvo roditelja djece s rascjepima pruženom skrbi u zdravstvenom i socijalnom sustavu u Republici Hrvatskoj

U okviru simpozija bit će prikazani rezultati istraživanja o iskustvima roditelja djece s orofacijalnim rascjepima i njihovom zadovoljstvu pruženom skrbi u zdravstvenom i socijalnom sustavu u Republici Hrvatskoj. Uzorak je sačinjavalo osamdeset i dvoje roditelja djece s orofacijalnim rascjepima s područja Republike Hrvatske. Ispitanici su ispunjavali upitnik kojim su ocjenama od 1 do 5 ocjenjivali pruženu logopedsku, liječničku, psihološku i uslugu socijalne skrbi. Rezultati pokazuju najveće nezadovoljstvo roditelja dostupnošću logopedске usluge, neupućivanjem djeteta na logopedsku terapiju od strane liječnika, nedostatnim pružanjem savjeta o načinu hranjenja djeteta i nesustavnošću u ostvarivanju socijalnih prava, a zadovoljni su učinjenim kirurškim zahvatima i pruženom logopedskom terapijom, kada je dobiju.

Ključne riječi: rascjepi usne i nepca, iskustva roditelja, zdravstvena i socijalna skrb

Matea Bašić: Isto oštećenje, različiti ishodi – prikaz tri studije slučaja djece s rascjepima

U okviru simpozija bit će prikazani rezultati istraživanja čiji je cilj bio na temelju usporedbe tri studije slučaja prema jezično-govornom i glasovnom statusu koji uključuje procjenu stupnja nazalnosti, fonološko-artikulacijskog statusa, jezičnog razumijevanja i proizvodnje te akustičku obradu glasa prikazati kako ista vrsta rascjepa u različite djece ne dovodi uvijek do istih vrsta jezično-govornih i glasovnih pogrešaka i teškoća. Uzrok tome su individualna obilježja svakog djeteta, okolinski uvjeti, utjecaj terapije i slično. *Ključne riječi:* rascjepi usne i nepca, studije slučaja, individualna obilježja

Tomislav Radošević i Ivana Maradin: Jesu li teškoće u djece s rascjepima samo artikulacijske ili i fonološke?

Cilj je ovog istraživanja bio utvrditi imaju li djeca s orofacijalnim rascjepima (OFR) uz artikulacijske poremećaje (AP) i fonološke poremećaje (FP). Prigodni uzorak djece s orofacijalnim rascjepima obuhvaća devetero djece kronološke dobi (KD) od 3;3 do 6;11, a kontrolnu skupinu izjednačenu po dobi i spolu čini četrnaestero djece urednog razvoja. Postavljene su dvije pretpostavke: djeca s orofacijalnim rascjepima uz artikulacijske imaju i fonološke poremećaje; djeca starije kronološke dobi imaju bolje usvojene i artikulacijske i fonološke vještine. Zaključeno je da djeca s orofacijalnim rascjepima uz artikulacijske pogreške pokazuju tendenciju prema većem broju fonoloških pogrešaka u vidu nesustavnog izgovora glasova, nesigurnih slika riječi (posebno kod ponavljanja pseudoriječi) te nižih rezultata na zadacima fonološkog tipa.

ABSTRACT

Cleft lip and palate are one of the most frequent congenital craniofacial malformations in children which demand, in accordance to successful medical treatment and rehabilitation, team approach from birth, even earlier. In this team, according to world health standards, speech and language pathologist is included. Research and clinical practice show that in Croatia, speech and language pathologist is a part of this multidisciplinary rehabilitation team, but becomes a part of it relatively late, after the child turns 3 or 4. This results in the absence of early speech and language intervention which aim is to prevent compensational speech disorders and hypotonia in oral and facial articulator musculature. In regard to these deviations in the orofacial area structure, processes of sucking and chewing are disturbed. Parents, but also health care practitioners see this as a very big problem in the early child's development. This results in automatic placement of the probe for the feeding process. Often this kind of treatment is not necessary and can negatively affect the later speech development. Support of speech and language pathologist (SLP) is necessary in introducing the parents to feeding possibilities in the earliest period of development. But, this often does not occur because SLP is not a compulsory team member in this early period of development of children with cleft lip and palate. One of the reasons is the absence of legitimate assumptions and clearly defined protocol procedure when a child is born with cleft lip and palate. Also, the number of speech and language pathologists who specialized in early intervention treatment of cleft lip and palate is not sufficient. The goal of this symposium is to inform practitioners with the

current experiences in the field, newest methods of early speech and language intervention in children with cleft lip and palate, feeding possibilities and latest research and findings on comprehension, experiences and parents' satisfaction with the given services in Croatian health and social care system. Also, the latest research data on speech and language features in children with cleft lip and palate will be presented.

Ana Dembitz: Early intervention in children with cleft palate? Our approach

In the case of children with cleft palate, even when surgery is done early, we can see some elements of so called "cleft palate speech". The most frequent element of cleft palate speech is abnormal nasal resonance which is caused by velofaryngeal dysfunction. Our clinical experience and the results of our research show that velopharyngeal function is associated with the movement of other articulators. We are trying to explain these speech problems with development in the prelingual period. For these reasons, we insist on the early intervention. Therefore, speech treatment is started before surgery, preferably immediately after birth.

For the past ten years we have continuously insisted on early intervention in children with cleft palate which resulted in significant advancement of both speech and language development in children treated.

Keywords: early intervention, cleft lip and palate

Emica Farago, Barbara Augustinović: Eating and swallowing difficulties in children with orofacial clefts

Aim: Representation of skills in feeding and swallowing of children with cleft lip and/or palate in different stages of surgical intervention. Participants: Three children with different types of orofacial cleft. Ages ranged from 6 months to 4.5 years. Methods: A designed questionnaire about feeding of the children with cleft lip and/or palate was administered to parents. The questionnaire contained questions about the development of feeding skills from the child's birth to the present. An evaluation of feeding was conducted, which involved observation of taking of liquids and foods of different consistency. Basic statistical procedures were used in the data analysis. Results: There is a significant effect of the size and localization of the cleft, as well as of surgical intervention on the feeding skill. Conclusion: Timely surgical intervention and counseling on ways of feeding of the children with cleft results in better skills development and more efficient feeding of children with cleft. Key words: orofacial cleft, cleft lip, cleft palate, feeding, dysphagia

Bernarda Kolarić, Antonija Blaži, Marija Aračić: Parents of children with cleft lip and palate – their assesment of given support in Croatian health and social care system

Within this symposium, the results of research on parents' experiences of children with orofacial cleavages and their satisfaction with given support in Croatian health and social care system will be shown. The sample consisted of 82 parents of children with orofacial cleavages in Croatia. Respondents filled out the questionnaire by assesing given speech and language, medical and psychological support with marks from 1 to 5. Results showed

that parents were displeased with availability of speech and language support, not directing the child to speech and language therapy by their doctor, not receiving sufficient advices on feeding processes and the lack of systematic procedures in achieving social rights. They are satisfied with the given surgical service and speech and language therapy when they have it. Keywords: cleft lip and palate, parents' experiences, health and social care system

Matea Bašić: Same damage, different outcomes - three case studies of children with cleft lip and palate

This study compared the results of three case studies according to speech, language and voice status of children with lip and palate cleavages that include nasality assessment and voice analysis, assessment of phonological- articulatory status, language comprehension and expresion. The results showed that same types of cleavages in lip and palate in different children do not always result in the same type of speech and language difficulties. This is caused by individual features of every child, enviromental factors, therapy effects etc. Keywords: clef lip and palate, case studies, individual characteristics

Tomislav Radošević i Ivana Maradin: Are difficulties in children with cleft lip and palate only in articulation or in phonology as well?

The goal of this research was to determine if children with orofacial cleavages have phonological difficulties besides articulation difficulties. Convenient sample of children with orofacial cleavages consisted of nine children whose age ranged between 3,3 to 6,11. They were matched by age and gender with 14 regulary developing control group children. Two hypothesis were assumed: children with orofacial cleavages have phonological difficulties besides articulation difficulties, and older children have better developed articulation and phonological skills. It has been concluded that children with orofacial cleavages besides articulation difficulties tend to show greater amount of phonological errors in the form of unsystematic pronunciation of speech sounds, lexical speech sound errors (especially in pseudoword repeating tasks) and poorer results on phonological testing tasks.

SIMPOZIJ

Multidisciplinarnost u izradi suvremenih dijagnostičkih postupaka *Multidisciplinary approach in the development of modern diagnostic procedures*

Jelena Kuvač Kraljević, voditeljica

Laboratorij za psiholingvistička istraživanja, Odsjek za logopediju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Krunoslav Matešić; Marina Olujić, Ana Matić i Jelena Kuvač Kraljević; Lukša Matas i Dora Knežević

Ključne riječi: logopedska dijagnostika, dijagnostički testovi, jezični korpusi, digitalizacija/ diagnostics, diagnostic tests, language corpora, digitalization

SAŽETAK

Dijagnostika je u logopediji prvi i ključni korak u otkrivanju i definiranju jezičnih, komunikacijskih i govornih teškoća, kao i u planiranju i praćenju intervencijskih postupaka. Kako bi se osiguralo da ovaj ključni korak donose objektivne zaključke, logopedi najčešće rabe danas sve dostupnije standardizirane kliničke testove. No, u svrhu što potpunije i sveobuhvatnije procjene, uz nužne i neizostavne kliničke testove svakako je u dijagnostičke postupke potrebno uvrstiti i druge metode, poput upotrebe jezičnih korpusa (govornih i pisanih). Nadalje, nužno je da razvoj dijagnostičkih postupaka prati suvremene znanstvene spoznaje, kao i potrebe svojih korisnika i društva u cjelini. Jedan od takvih zahtjeva, a kojem teži i europska logopedska praksa, jest svakako digitalizacija logopedskih materijala. Međutim, zadovoljenje toga kriterija moguće je samo interdisciplinarnim i multidisciplinarnim pristupom planiranju i izradi logopedskih dijagnostičkih postupaka. Stoga je cilj ovog simpozija upravo multidisciplinarnim pristupom predavača predstaviti i problematizirati tri teme koje su povezane s logopedskom dijagnostikom.

Krunoslav Matešić: Važnost dijagnostičkih testova

Upotreba logopedskih dijagnostičkih testova povećava točnost procjene jezičnih, komunikacijskih i govornih poremećaja tako što kontrolira subjektivna stajališta kroz upotrebu visoko pouzdanih, standardiziranih testova koji su validirani na normativnim i kliničkim uzorcima. Kako bi se očuvala objektivnost testova, nužna je visoka pripremljenost logopeda za primjenu testova i interpretaciju rezultata, što uključuje i znanja o psihometrijskim karakteristikama testa. Premda testovi daju važne informacije o osobi i premda se radi o standardiziranim postupcima koji umanjuju utjecaj „osobne jednadžbe“, podatci dobiveni testovima imaju smisla samo ako se pažljivo integriraju s drugim tehnikama koje se rabe u logopedskoj procjeni.

Ključne riječi: logopedska dijagnostika, dijagnostički testovi, validacija

Marina Olujić, Ana Matić i Jelena Kuvač Kraljević: Govorni jezik i pisani jezik: koliko se razlikuju?

Metode korpusne lingvistike u procjeni jezičnih i govornih sposobnosti pojedinca neopravdano se zanemaruju. Ova metoda omogućuje dodatan i širok uvid u jezični, govorni i komunikacijski status pojedinca, te je stoga ne treba zanemarivati. Jezični korpusi mogu se primijeniti u dijagnostičkoj procjeni u svrhu longitudinalnog praćenja pojedinaca te u svrhu planiranja i praćenja logopedskih intervencija. Nadalje, korpusi predstavljaju veliku bazu informacija potrebnih za izradu dijagnostičkih testova. Budući da jezik čine govorni i pisani modalitet, nužno je poznavati obilježja jednoga i drugoga. Ipak, govorni i pisani jezik kod odraslih govornika hrvatskoga jezika gotovo da nisu proučavani pa se malo zna o njihovu jezičnom funkcioniranju. Stoga je cilj drugog dijela simpozija predstaviti mogućnosti jezičnih korpusa u opisivanju jezika odraslih govornika.

Ključne riječi: jezični korpusi, govorni jezik, pisani jezik, odrasli

Lukša Matas i Dora Knežević: Izrada elektroničkog Token Testa

Brojne su prednosti koje elektronski medij u logopedskoj dijagnostici pruža u odnosu na klasičnu metodu, prvenstveno egzaktnost mjerenja te mogućnost automatiziranja. Osim navedenog, posebna pažnja posvetit će se specifičnosti elektronskog medija koji zahtijeva potpuno definiran skup pravila. To za posljedicu ima bolje definiran test i manje razlike u interpretaciji pravila od strane ispitivača i ispitanika. U radu će biti prikazan i tijek izrade elektroničkog dijagnostičkog testa (Token Test) u obliku mobilne aplikacije te će se analizirati tipični problemi interakcije ispitanika s računalom uzrokovani redefiniranjem fizičkih zadataka u virtualni oblik. Na temelju uočenih nedostataka prikazat će se izvršene prilagodbe aplikacije kojima se izbjegavaju dvoznačnosti u interpretaciji zadataka i načinu manipuliranja objektima na ekranu.

ABSTRACT

In speech and language pathology diagnostics is the first and the key step in detecting and defining communication, language and speech disorders, as well as in planning and monitoring the intervention procedures. The speech and language pathologists often use clinical tests standardized on Croatian population to ensure objective inferences in this important step. However, other methods should be incorporated, as well, in order to achieve as complete assessment as possible; language corpora (spoken and written) being an example of these methods. Further on, one should be well acquainted with contemporary scientific knowledge and be aware of the contemporary user needs; therefore, European efforts are focused on digitalization. Thus, the aim of this symposium is to present and discuss three topics related to diagnostics in speech and language pathology, by multidisciplinary approach of the lecturers.

Krunoslav Matešić: The importance of the diagnostic tests

The employment of the diagnostic tests increases diagnostic accuracy in communication, language and speech disorder by controlling subjective views. In order to achieve and maintain the objectivity of the tests, it is necessary to achieve high degree of competence

among speech and language pathologists in the test application and interpretation of the results. This includes knowledge regarding psychometric characteristics of the test. Although tests provide important personal information and although the described standardized procedures mitigate the influence of the “personal equation”, the data obtained by the tests make sense only if they are carefully integrated with other techniques used in the assessment.

Keywords: diagnostics, diagnostic tests, validation

Marina Olujić, Ana Matić i Jelena Kuvač Kraljević:
Spoken and Written Language: How Much Do They Differ?

Corpus linguistic methods used in the assessment of the individual language status have been unjustly neglected. The procedure provides additional and wide insight in linguistic and communicative status of the individual and therefore should not be neglected. Language corpora can be applied in diagnostic assessment as a mean of longitudinal monitoring and for planning and monitoring the intervention. Corpora are also a large data base advantageous in the construction of diagnostic tests. Since there are spoken and written aspects of linguistic activity, it is necessary to study features of both. However, the spontaneous spoken and written language in Croatian speakers has barely been studied so far. Therefore, we know little about language functioning of adult Croatian speakers. Thus, the aim of the second exposition is to present the opportunities of language corpora in describing language of adult speakers.

Keywords: language corpora, spoken language, written language, adults

Lukša Matas i Dora Knežević: Electronic Token Test implementation

When speaking of diagnostics, there are lots of advantages of electronic media over the classical method and they will be presented, primarily in terms of the exact methodology and the capability of automatization. Special emphasis will be given to the specific features of electronic media that require well defined set of rules. This implies more elaborated test and smaller differences in the interpretation of rules, both by examiners and the examinees. In this study the development of an electronic diagnostic test (Token Test) as a mobile application will be presented and typical problems in the interaction of the examinees and the computers caused by the redefinition of the physical tasks into their virtual forms will be discussed. The observed flaws were considered in the adjustments of the application in order to avoid vagueness in task interpretation and manipulation with the objects on the screen.

Keywords: digitalization, diagnostics, Token Test

4. OKRUGLI STOL

5. kongres hrvatskih logopeda s međunarodnim sudjelovanjem
"Multidisciplinarnost u području logopedске znanosti i prakse"

24. - 26. rujna 2015. Osijek, Hrvatska

OKRUGLI STOL

Afazija: točna dijagnoza ili uspješna komunikacija

Tatjana Prizl Jakovac, Ana Leko Krhen, voditeljice

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Nada Kursar Crmarić, Karolina Lice, Ružica Radanović, Marija Hrtica, Nada Vlah, Martina Alandžak, Ivana Gojević, Sanja Habus i Ines Polarecki

Ključne riječi: afazija, moždani udar, jezik, terapija

SAŽETAK

Razvojem afaziologije osmišljene su mnoge terapijske metode. U literaturi obično se svrstavaju u dvije glavne grupe, s obzirom na stajalište o tome što afazija jest i što terapijom nastojimo postići. Stajalište je prve grupe da je afazija odraz oštećenja u samom pristupu jeziku ili oštećenje jezičnog procesiranja i reprezentacije. Uz pomoć terapije jezične funkcije mogu se obnoviti, iznova naučiti i uvježbati. Drugi pristup temelji se na pretpostavci da su oštećeni procesi neobnovljivi, pa je terapija usmjerena prema kompenzacijskim (nadomjesnim) strategijama (drugim jezičnim i komunikacijskim vještinama) da bi se preuzele oštećene funkcije. Na koji će se način terapija odvijati ovisi o prilagodljivosti, stručnosti, ali i dostupnosti logopeda, te sklonostima osobe s afazijom. U Hrvatskoj ima malo informacija o afaziji, sustavnih podataka o broju osoba s afazijom koje su uključene u logopedsku terapiju te uloji logopeda u tom procesu. Koji su problemi logopeda u ponudi njihovih usluga, koje su poteškoće osoba s afazijom u dostupnosti i mogućnosti logopedске terapije, dobivaju li krajnji korisnici i članovi njihovih obitelji temeljne informacije o afaziji, i kako, pitanja su ovoga okruglog stola. Cilj nam je objediniti podatke različitih centara u Hrvatskoj koji se bave terapijom i rehabilitacijom osoba s afazijom, te ih analizirati u svrhu ujednačavanja standarda u pristupu, dostupnosti i načinu logopedске terapije. Sudionici su logopedi kliničkih ili općih bolnica te rehabilitacijskih centara širom Hrvatske: Nada Kursar Crmarić, KBC Split, Zavod za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju; Karolina Lice, Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora „Suvag“, Zagreb, Služba za govorne poremećaje – logopedija; Ružica Radanović, KBC Osijek, Klinika za neurologiju; Marija Hrtica, prof. logoped, Odjel za psihijatrijske bolesti, Opća bolnica Dubrovnik; Nada Vlah, Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju, Varaždinske Toplice; Martina Alandžak, Neurologija, OŽB Vukovar; Ivana Gojević, Opća bolnica „Dr. Josip Benčević“, Slavonski Brod i Sanja Habus, Odjel za medicinsku rehabilitaciju neuroloških bolesnika, Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju, Krapinske Toplice.

ABSTRACT

During the development and advancement of aphasiology, many therapeutic methods were designed. In the literature they are generally classified into two main groups: considering the stand point of what aphasia is and what we strive to achieve with treatment. The position of the first group is that aphasia is a reflection of damage to the access to language, or damage to the language processing and representation. With the help of therapy, language functions can be restored, re-learned and practiced. Another approach is based on the assumption that the plaintiffs (impaired) processes are non-renewable, and is geared towards compensating therapy (substitute) strategies (other language and communication skills) to take over the damaged functions. In what way will the treatment take place depends on the flexibility, expertise, as well as the availability of a speech therapist, and preferences of people with aphasia. In Croatia, there is little information on aphasia, systematic data on the number of people with aphasia involved in speech therapy and speech therapist role in that process. What are the problems of speech therapists in offering their services, which are the difficulties of people with aphasia in terms of the availability of speech therapy, and how you get end-users and their family members basic information on aphasia? These questions are to be discussed of at this round table. Our goal is to consolidate various data centers in Croatia that deal with treatment and rehabilitation of people with aphasia, and analyze them for the purpose of harmonization of standards in access, availability and mode of speech therapy. Participants are pathologists at clinical or general hospitals and rehabilitation centers throughout Croatia (Dubrovnik, Krapinske Sspa, Osijek, Rijeka, Slavonski Brod, Split, Varazdin Sspa, Vukovar, Zagreb).

5. RADIONICE

5. kongres hrvatskih logopeda s međunarodnim sudjelovanjem
"Multidisciplinarnost u području logopedске znanosti i prakse"

24. - 26. rujna 2015. Osijek, Hrvatska

The role and importance of the speech and language therapist in diagnosis and management of dysphagia

Liesbeth Van Coppenolle

University College Ghent

Keywords: swallowing disorders, assessment, treatment, muscle strenght

ABSTRACT

Brain damage (e.g. stroke, tumor or accident) or disorders in the nervous system (e.g. Parkinson disease, ALS,...) can cause difficulties in the control of the muscles responsible for swallowing. These difficulties can lead to unsafe oral intake and risk of aspiration. Swallowing disorders can occur at the level of the oral phase, pharyngeal phase or esophageal phase. This presentation will give an overview of the role of the speech and language pathologist in the assessment and treatment of swallowing disorders and collaboration with other disciplines. Practical tips for working with people with dysphagia will be given, for example swallowing manoeuvres and exercises for improving muscle strength. Using the model of ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health) in assessing people with dysphagia not only gives us an overview of the disturbed functions related to dysphagia but also of the impact on activities and participation in social life.

RADIONICA

Motorički govorni poremećaji: kako pomoći djetetu s cerebralnom paralizom?

Mirjana Ivkić

Specijalna bolnica za djecu s neurorazvojnim i motoričkim poremećajima, Goljak

Ključne riječi: motorički govorni poremećaji, dizartrija

SAŽETAK

CILJ: Omogućiti djetetu lakšu komunikaciju s okolinom. Pravilnim postupcima u radu, primjenom tehnika Bobath koncepta, ublažiti postojeće teškoće i potaknuti fiziološki pokret, tj. položaj tijela koji će olakšati djetetu s CP funkcioniranje u svakodnevnom životu i poboljšati komunikaciju s okolinom. **METODA RADA:** Bobath koncept u logopedskom radu kod djece s CP. **ZAKLJUČAK:** Cerebralna paraliza (CP) najčešći je uzrok težih poremećaja kod djece, koji može biti karakteriziran brojnim smetnjama u domeni senzomotoričkih funkcija. S obzirom na to da je CP sindrom koji u sebi obuhvaća ne samo oštećenje na razini motoričke kontrole nego i niza kognitivnih funkcija, velika je vjerojatnost da će dijete s CP imati neki od oblika govorno-komunikacijskih smetnji. Ovaj rad temelji se isključivo na motoričkim govornim poremećajima nastalima uslijed neuromuskularnog oštećenja govornog mehanizma. Uz verbalne dispraksije (5-6 %) dizartrije su najčešći motorički govorni poremećaj koji se manifestira smetnjama respiracije, fonacije, artikulacije i rezonancije. Pravilnim pristupom u radu, koristeći tehnike Bobath koncepta (tehnike facilitacije, inhibicije, poticanjem posturalne kontrole, specifičnim vježbama disanja, poboljšanjem vitalnog kapaciteta), postiže se maksimalno moguć rehabilitacijski učinak. Nakon uvodnog predavanja slijedi prikaz filmova različitih tipova dizartrija i demonstracija vježbi disanja te međusoban rad jednih na drugima

ABSTRACT

AIM: Enable child to improve communication with their environment. Through proper procedures in therapy and appropriate techniques of Bobath concept, alleviate the current difficulties and encourage physiological movement, ie. the position of the body that will facilitate a child with CP functioning in daily life, and improve communication with the environment. **METHODS OF WORK:** Bobath concept in the speech therapy with children with CP. **CONCLUSION:** Cerebral palsy is the most common cause of severe disorders in children, which can be characterized by many impediments in the sensorimotor functions. Considering that the CP syndrome comprises not only of impairments to the level of motor control, but also a number of cognitive functions, there is a high possibility that a child with CP will have some form of verbal communication problems. This presentation is based on motor speech disorders which resulted from damage of neuromuscular speech mechanism. Along with verbal dyspraxias (5-6%), dysarthrias are the most common motor speech disorder that manifests with disturbances of respiration, phonation, articulation and resonance. Correct therapy approach, using techniques of Bobath concept (facilitation techniques, inhibition, stimulation of postural control, specific breathing exercises, improving the vital concept) achieved the maximum rehabilitation effect. After introductory lecture I will show video clips of different types of dysarthria as well as demonstrate breathing exercises. Participants will have an opportunity to apply techniques themselves.

Acoustic Voice Quality Index: from idea to clinical practice

Youri Maryn^{1,2,3}

¹European Institute for ORL-HNS, Sint-Augustinus General Hospital, Wilrijk/Antwerp, Belgium

²Department of Speech-Language Therapy and Audiology, University College Ghent, Ghent, Belgium

³University of Antwerp, Antwerp, Belgium

ABSTRACT

Introduction and aims: To be representative for daily voice use and patterns (i.e., to be ecologically valid), decision-making in clinical voice assessment ideally is founded on measurements in sustained vowels and continuous speech. In the past decades, an impressive amount of acoustic metrics has been developed to measure overall voice quality in both speaking tasks.

Methods: Different methods have been used depending on the study. A meta-analysis surveyed the validity of many acoustic measures based on their correlation with perceived dysphonia severity. An original study examined the validity of some of the popular and less popular measures in subjects with various voice disorders and degrees of dysphonia and with tracheoesophageal voice. Additional original study introduced a new acoustic model, called the Acoustic Voice Quality Index (i.e., AVQI), and investigated its validity, internal and external cross-validity, and diagnostic precision.

Results: First, meta-analysis of the data of 28 reports showed that metrics of periodicity prominence that do not rely on F0-detection-algorithms, and the Smoothed Cepstral Peak Prominence (i.e., CPPs) in particular, are the most promising acoustic correlates of dysphonia severity. Second, original study of many time-, frequency- and quefrency-domain measures confirmed these meta-analytic findings and indicated CPPs and CPP as the most valid metric of dysphonia severity in laryngeal-vocal voice and tracheoesophageal voice, respectively. Third, multiple original studies of the 6-factor AVQI revealed reasonable outcomes in terms of validity, cross-validity, diagnostic precision and responsiveness to change across languages (i.e., Dutch, German, English, French and Korean).

Conclusions: Clinical measurement of overall voice quality ideally includes sustained vowels and continuous speech. The cepstral measures are currently the most promising correlates of dysphonia severity. The AVQI is a clinically feasible method that incorporates both speaking tasks and that tracks changes in dysphonia severity across the voice therapy process. During the seminar, determination of the AVQI will be demonstrated, and pre- and post-therapy data of specific cases will be debated.

RADIONICA

Primjena informacijsko-komunikacijske tehnologije u logopedskoj praksi

The use of ICT in the speech-language pathology practice

Zlata Čičak, Tvrtka Gerstner, Ivana Sekol, Lidija Šmit Brleković

Poliklinika SUVAG Osijek

Ključne riječi: informacijsko-komunikacijska tehnologija, ICT-AAC

SAŽETAK

Cilj je ove radionice prikazati primjenu informacijsko-komunikacijske tehnologije i aplikacija razvijenih u sklopu projekta Kompetencijska mreža zasnovana na informacijsko-komunikacijskim tehnologijama za inovativne usluge namijenjene osobama sa složenim komunikacijskim potrebama (ICT-AAC) u logopedskoj praksi u Poliklinici SUVAG Osijek. U sklopu radionice ukratko će se predstaviti projekt ICT-AAC, na kojem je Poliklinika SUVAG Osijek bila jedan od suradnika, predstaviti će se aplikacije razvijene tijekom projekta te prikazati rad logopeda uz pomoć aplikacija s korisnicima različitih dobi i s različitim logopedskim dijagnozama. Radionicu će voditi četiri logopedinje. Na radionici će se prikazati i objasniti videomaterijali snimljeni tijekom rada s korisnicima logopedskih usluga u Poliklinici SUVAG Osijek. Isto tako, na radionici će se moći pogledati aplikacije na *tabletima*, što se sve može s aplikacijama raditi te dobiti upute kako aplikacije prilagoditi pojedinim korisnicima.

ABSTRACT

The aim of this workshop is to show the use of ICT and software applications developed within the project ICT Competence Network for Innovative Services for Persons with Complex Communication Needs (ICT-AAC) in the SLP practice of the Polyclinic SUVAG Osijek. The workshop will briefly present the project ICT-AAC (in which the Polyclinic SUVAG Osijek was one of the associates) and the software applications developed during the project. The SLP therapy using the iPad applications for users of different ages and different SLP diagnoses will also be demonstrated. The workshop will be held by four speech-language pathologists. During the workshop they will show and explain the video footage recorded during the SLP therapy at the Polyclinic SUVAG Osijek. Furthermore, the participants of the workshop will be able to see the applications on tablet computers, learn what they can do with the applications and get instructions on how to adapt the applications to the individual user needs.

RADIONICA

Može li grupna terapija biti učinkovita kod djece s teškoćama socijalne komunikacije?

Can group therapy for children with social communication disorders be efficient?

Ivana Miler, Ivana Zaninović, Natalija Ivezić, Draženka Blaži, Petra Đerek, Ivana Pindrić

Logopedski kabinet „Blaži“

Ključne riječi: teškoće socijalne komunikacije, grupna terapija, razvoj/ social communication disorders, group therapy, development

SAŽETAK

Tijekom višegodišnjeg iskustva individualnog rada s djecom s teškoćama socijalne komunikacije uočena je potreba za primjenom naučenih komunikacijskih vještina unutar skupine djece. Unatoč značajnom napretku na području socijalne kognicije (vještine socijalne komunikacije, igra i fizička imitacija) u kontroliranim uvjetima, pokazalo se da djeca spontano rijetko primjenjuju naučene vještine u prirodnom okruženju (obiteljska okupljanja, rođendanske proslave, vrtić, dječja igrališta i sl.). Posljednjih sedam godina u okviru rada Logopedskog kabineta „Blaži“ provodi se Program poticanja komunikacijskih vještina (PPKV) tijekom grupne terapije za djecu s teškoćama na području socijalne komunikacije (Socijalni pragmatički komunikacijski poremećaj, Poremećaj iz spektra autizma – DSM-5). Program se primjenjuje kroz tri stupnja, pri čemu struktura svakog stupnja obuhvaća opće ciljeve koji su individualizirani prema potrebama pojedine grupe djece. Cilj je ove radionice sustavno prikazati prvi stupanj PPKV-a te navesti postavljene ciljeve, provedene aktivnosti te ostvarene rezultate kroz subjektivne i objektivne mjerne tehnike (prikaz videosnimki rada s djecom, evaluacijske liste). Prvi stupanj programa provodio se kroz šesnaest sati u trajanju od četiri mjeseca u skupini djece kronološke dobi od četiri do pet i pol godina s teškoćama na području socijalne kognicije. Kroz sustavno vođene aktivnosti te upotrebom ciljanih didaktičkih materijala ostvareni su specifični ciljevi. Zaključno, kroz provedbu programa te po njegovu završetku uočila se iznimna važnost terapijskog rada u skupini djece zbog primjene naučenog među vršnjacima, pri čemu se značajno poboljšala kvaliteta njihova odnosa te sama učestalost ulazaka u interakciju.

ABSTRACT

Perennial experience in individual therapy for children with social communication disorders has shown the need for adequate therapy that will foster the use of learned communication skills within a group of children. These children made a significant progress in the field of social cognition (social communication skills, game and physical imitation) under highly controlled conditions, but still had difficulties in using these skills in their natural environment (family gatherings, birthday parties, kindergarten, playgrounds). Speech Language Pathology Private Practice 'Blaži' has conducted group therapies for the development of communication skills for children with social communication disorders (Social Pragmatic Communication Disorder, Autism Spectrum Disorder – DSM-5) for the last seven years. These therapies consist of three levels that have general goals, which are then individualized depending on the specific needs of each group of children. The goal of this workshop is to demonstrate systematically the first level of the mentioned group therapy through specific goals, performed activities and results that were obtained with subjective and objective measuring methods (video recordings, evaluation lists). The first level was executed through 16 hours during a period of four months. The group consisted of children aged four to five and a half years who all had difficulties in the area of social cognition. Specific goals were accomplished using a set of systematically led activities and didactic materials. In conclusion, during and upon the end of the first level it became clear that therapy work with a group of children helps them implement learned communicational skills with their peers. A significant improvement was also seen in the quality of their relationship and the frequency of starting interaction with each other.

6. USMENA IZLAGANJA

5. kongres hrvatskih logopeda s međunarodnim sudjelovanjem
"Multidisciplinarnost u području logopedске znanosti i prakse"

24. - 26. rujna 2015. Osijek, Hrvatska

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Usporedba rezultata u ispitivanju receptivnog jezičnog razvoja postignutih na Peabody slikovnom testu rječnika i Reynell razvojnoj ljestvici govora

Assessment of Receptive Language Development - Results' Comparison based on Peabody test and Reynell developmental language scale

Željka Božanović, Ivana Pindrić, Nataša Zahirović, Adna Krupić

Logopedski kabinet "Blaži"

Ključne riječi: jezične teškoće, receptivni jezični razvoj, Peabody slikovni test rječnika (PPVT-III-HR), Reynell razvojna ljestvica govora

SAŽETAK

Jezične teškoće, posebno teškoće receptivnog tipa, prema dosadašnjim istraživanjima u velikoj mjeri otežavaju usvajanje jezika, a nedostatan usvojen jezik te nerazumijevanje jezične poruke negativno utječu na usvajanje vještina čitanja, pisanja, računanja te postizanje akademskog uspjeha. Stoga je teškoće u razumijevanju jezika izuzetno važno rano otkriti i pravovremeno intervenirati. Danas se u hrvatskoj logopedskoj praksi uglavnom koriste dva mjerna instrumenta za procjenu receptivnog jezičnog razvoja djeteta: nestandardizirani oblik Reynell razvojne ljestvice govora i standardizirani Peabody slikovni test rječnika (PPVT-III-HR). Cilj je ovog rada usporediti rezultate dobivene najčešće korištenim mjernim instrumentima za ispitivanje jezičnog razumijevanja u logopedskoj praksi u Hrvatskoj te provjeriti jesu li rezultati dobiveni na nestandardiziranom mjernom instrumentu kao što je Reynell razvojna ljestvica govora istovjetni rezultatima dobivenim na standardiziranom mjernom instrumentu kao što je Peabody slikovni test rječnika (PPVT-III-HR). Uzorak ispitanika određen je slučajnim odabirom djece u skupinama zagrebačkih dječjih vrtića. Činilo ga je šezdesetero djece u dobi od 5;00 do 7;00 godina. Ispitanici su ispitivani individualno, jednim i drugim mjernim instrumentom te su dobiveni rezultati uspoređeni prema postignutim ukupnim rezultatima (ekvivalent u kronološkoj dobi) i dobivenim standardnim devijacijama. Podaci pokazuju da su rezultati dobiveni na Reynell razvojnoj ljestvici govora i PPVT-III-HR testu usklađeni, odnosno ako postoji kašnjenje u razumijevanju jezika na jednom, ono je uočeno i na drugom testu. Oba testa podjednako diskriminiraju uredni od zakašnjelog receptivnog jezičnog razvoja, posebno kada se radi o većem kašnjenju. Međutim, kada je jezično razumijevanje djeteta na oba testa uredno, rezultati nam pokazuju veću ekvivalentu dob na PPVT-III-HR testu, što može biti odraz različitosti s obzirom na zahtjevnost zadataka u dva navedena mjerna instrumenta te nedostatne jezične prilagodbe Reynell razvojne ljestvice govora za hrvatsko jezično-govorno područje.

ABSTRACT

Previous studies show that language impairment, especially comprehensive language impairment, affects language acquisition. Lack of language skills and language information misunderstanding influences reading and writing skills negatively. This can influence arithmetic and academic success in general, as well. So, it is crucial to detect difficulties in development of receptive language as early as possible and intervene immediately. Today, in Croatian speech and language pathology practice, two tests are used to assess comprehensive language development of a child: non-standardized form of the Reynell Developmental Scale and the standardized Peabody Picture Vocabulary Test–Third Edition (PPVT-III-HR). This study investigates the relationship between the scores of two tests, most frequently used by speech and language pathologist in Croatia for assessing receptive language. It also compares results given by tests such as Reynell to results given by standardized tests such as Peabody. The sample for this research study was random, including 60 children aged 5,00 to 7,00, who attended kindergartens in Zagreb. Children were tested individually using both tests. Results were compared according to total score (equivalent per chronological age) and according to standard deviations. Data show that results by Reynell and Peabody tests are harmonized, which indicates that in case of receptive language impairment, both tests equally detect language comprehension delay. Both tests also equally distinguish typical speech and language development from impairment in comprehensive language, especially in case of severe receptive language impairment. However, in cases of typical receptive language development, shown in results of both test, results in Peabody test indicate higher equivalent age. Reason for such results can be found in difference of task demands between the two tests, as well as lack of language standardization in Reynell test for Croatian language speaking countries.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

O djeci s posebnim jezičnim teškoćama kroz dvadesetogodišnji vremenoplov

About children with specific language impairment (SLI) through the 20-year-old time machine

Dragan Lisica

DV 'Cvit Mediterana', Split

Ključne riječi: djeca s posebnim jezičnim teškoćama, redoslijed rođenja, rana terapija

SAŽETAK

Pod pojmom „posebne jezične teškoće“ (PJT) podrazumijevamo djecu koja imaju teškoća u usvajanju i korištenju jezika u području leksika, morfologije, sintakse i semantike, a koja su bez neuroloških poremećaja i emocionalnih poteškoća, urednog sluha i kognitivnog funkcioniranja. Ovaj rad ima za cilj dati skroman doprinos boljem razumijevanju djece s posebnim jezičnim teškoćama predškolske dobi. Na poseban način želi doprinijeti potvrđivanju ili odbacivanju hipoteza: a) da je posljednjih godina u porastu broj djece s posebnim jezičnim teškoćama predškolske dobi, b) da drugo- (treće-...) rođena djeca sporije usvajaju jezik od prvorodene, i c) da više znanja koja imamo posljednjih godina o djeci s posebnim jezičnim teškoćama, osobito mogućnosti korištenja logopedskih jezičnih testova, doprinosi tome da logopedska dijagnostika i terapija bivaju sve kvalitetnije. Podatci su uzeti iz matične knjige djece s JG teškoćama i iz individualnih logopedskih dosjea u DV „Cvit Mediterana“ u Splitu, za dva vremenska razdoblja: prvo, od 1995/96. do 2004/05., i drugo, od 2005/06. do 2014/15. Obrađeni su jednostavnom kvantitativnom analizom. Rezultati dobivenih podataka govore da je ukupno u terapijskoj skupini prvog razdoblja bilo 275 djece s JG poteškoćama, a broj djece s posebnim jezičnim teškoćama iznosio je 48 (17.4%), u drugom razdoblju bilo je 282 a djece, a djece s posebnim jezičnim teškoćama 61 (21.6%). Od ukupnog broja od 109 djece s posebnim jezičnim teškoćama dječaka je 80 (73%), dok broj drugorođene djece iznosi 52 (47.7%), a s treće- i kasnije rođenom djecom taj broj iznosi 78 (71%), u odnosu na 31 (29%) jedinaca i prvorodene djece. Prosječna KD na početku terapije iznosi pet godina i tri mjeseca (prvo razdoblje), te pet godina i četiri mjeseca (drugo razdoblje). Terapije najčešće traju jednu terapijsku godinu (oba razdoblja) s tendencijom porasta dugih terapija u drugom razdoblju. Zaključno, za sve tri postavljene hipoteze imamo potvrdne rezultate.

ABSTRACT

When using the term specific language impairment (SLI) we mean children who have difficulties in the acquisition and use of language in lexicon, morphology, syntax and semantics. These children do not have neurological disorders and emotional problem nor hearing and cognitive functioning issues. This papers' goal is to give a modest contribution to a better understanding of children with SLI in preschool age. In a special way, it aims to contribute to the adoption or rejection of the following hypotheses: that in the recent years the number of preschool children with the SLI has been increasing; non first born children adopted the language more slowly than first-born children, and that the increasing knowledge that we have in the last years of children with SLI and, particularly, the possibility of using the language tests, contributes to better speech and language pathology diagnostics and therapy. The data are obtain from the records of children with speech - language disorders and from individual childs' dossiers in Kindergaren 'Cvit Mediterana' in Split, for the two time periods: the first, from 1995/96. by 2004/05, and second, since 2005/06. by 2014/15. Simple quantitative analysis was performed. The results of the data obtained indicate that out of the total number of 275 children with speech-language disorders in therapy in the first time period there were 48 (17.4 %) children with SLI. In the second period, there was 282 children in therapy, 61 or 21.6 % were children with SLI. Of the total number of 109 children with SLI, there were 80 boys (73%), whereas the number of second-born children was 52 (47.7%), and there were 78 (71%) third-and later born children, compared to 31 (29%) of first-born children. The average age at the beginning of therapy is 5 years and 3 months (the first period), and 5 years and 4 months (second period). The therapy usually lasts one year (both periods) with a tendency to rise in the prolonged therapies in the second period. In conclusion, for all the three hypotheses, we confirmed the hypotheses.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Uloga verbotonalne brojalice za fonološki aspekt razvoja govora

The role of verbotonal rhyme in phonological development

Nataša Klarić Bonacci, Diana Tomić

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ključne riječi: verbotonalna metoda, brojalice, fonološka osjetljivost, razvoj govora, slušna oštećenja, govorno-jezične teškoće/ verbotonal method, nursery rhyme, phonological awareness, speech development, hearing impairment, language disorders

SAŽETAK

Hrvatska Verbotonalna metoda za rehabilitaciju slušanja i govora Petra Guberine razvijena je s ciljem podupiranja razvoja govora sa svim njegovim fonetskim karakteristikama. Jedan od posebnih postupaka u rehabilitaciji slušanja i govora unutar verbotonalne metode glazbene su stimulacije, koje se temelje na spoznajama o povezanosti govornih vrednota i glazbenih elemenata. Osnovno sredstvo unutar tog postupka jest brojalice. Novija znanstvena istraživanja ispituju utječe li poznavanje brojalice kod djece predškolskog uzrasta na razvoj fonološke osjetljivosti. Većina istraživanja potvrđuje da jezik i glazba dijele ključne mehanizme obrade, odnosno kategorizacije zvučnih signala, što opravdava uporabu brojalice kao optimalnog sredstva za poticanje razvoja fonološke osjetljivosti. Verbotonalna brojalice osmišljena je kao sredstvo rehabilitacije kod djece sa slušnim te jezično-govornim poteškoćama. Njezin je osnovni cilj izazivanje, učvršćivanje i korigiranje pojedinih govornih glasova. Rad ispituje primjenu takve brojalice u svrhu poticanja razvoja fonološke osjetljivosti kod djece sa slušnim i jezično-govornim poteškoćama. Kao i tradicionalna dječja brojalice, verbotonalna brojalice struktura je kojom dominira ritam, a sastavljena je od riječi koje se rimuju. No, u odnosu na tradicionalnu brojalicu, nekoliko je posebitosti verbotonalne brojalice. Specifična je podjela verbotonalne brojalice na: a) osnovnu verbotonalnu brojalicu sastavljenu od slogova bez značenja, b) „poluracionalnu“ brojalicu sastavljenu od slogova bez značenja i riječi te c) „govornu“ brojalicu u potpunosti sastavljenu od riječi. Korpus verbotonalnih brojalice odlikuje se pažljivo odabranim fonetskim materijalom u iracionalnom te govornom dijelu „poluracionalnih“ i „govornih“ brojalice koji slijedi fonetsku progresiju te djetetov individualni govorni razvoj. Istovremeno se dakle omogućuje korekcija određenih glasova, ali se i jača fonološka osjetljivost u djece. Ovo izlaganje ima za cilj pokazati univerzalnost verbotonalne teorije koja potvrdu dobiva brojnim suvremenim istraživanjima, ali i potaknuti znanstvena istraživanja o primjeni brojalice u razvoju metajeziknih sposobnosti, posebice kod djece s oštećenjem sluha i jezično-govornim poteškoćama.

ABSTRACT

Verbotonal method for rehabilitation of speech and hearing authored by Petar Guberina was developed to support speech development including all of its phonetic characteristics. Musical stimulations are one of the special procedures in the rehabilitation of hearing and speech, based on the strong relationship between music and speech. Basic procedure in the musical stimulations practice is a nursery rhyme. Recent research explores the relation between nursery rhyme and phonological awareness (PA). Since speech and music share basic mechanisms of processing i.e. speech categorization, it is a rationale for considering nursery rhyme an optimal element for PA development. Nursery rhyme in general and verbotonal nursery rhyme in particular is a structure dominated by rhythm and is made of rhyming words. However, the two have certain differences. Verbotonal nursery rhyme has three complexity levels: a) basic verbotonal rhyme made of nonsense syllables; b) 'semirational' rhyme made of both nonsense syllables and words with meaning and c) 'spoken' rhyme made of words. Verbotonal rhymes have carefully selected phonetic material at each complexity level following general phonological development and individual differences within it. This provides possibilities for both the improvement of speech sound articulation and development of PA during musical stimulations. This paper will show the universal principles of verbotonal theory which is being confirmed by contemporary scientific findings but also attempt to encourage new research on the influence of nursery rhymes on development of metalinguistic skills in hearing impaired children and children with language disorders.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Potreba za raznolikošću: ekološka procjena razvoja dvojezične djece

Need for diversity: ecological assessment of language development of bilingual children

Gordana Hržica¹, Ana Goleš², Blanka Brdarić³, Emilija Tadić⁴, Nina Hozdić¹, Dora Knežević¹, Maja Roch²

1 Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

2 Odsjek za razvojnu psihologiju i socijalizaciju Sveučilišta u Padovi

3 Dječji vrtić Paperino

4 Dječji vrtić Rijeka

Ključne riječi: dvojezičnost, jezična procjena, ekološka procjena jezičnog razvoja/ bilingualism, language assessment

SAŽETAK

Pri ulasku u obrazovni sustav dvojezična djeca pokazuju niže rezultate u procjenama jezičnog razvoja od jednojezičnih vršnjaka. U većini je slučajeva jezična procjena takve djece jednojezična te uključuje kriterije kakvi se primjenjuju za jednojezične govornike. No, i u slučajevima dvojezične procjene rezultati na testovima mogu pokazati zaostajanje zbog zahtjevnosti usvajanja dvaju jezika (Bedore i sur. 2010). Često se kao rješenje ovakvih problema ističe jezična procjena pomoću zadataka koji nisu razvijeni i standardizirani za dvojezične govornike te procjenjuju jezik kroz uporabu (Bedore i sur. 2010). U ovom su istraživanju prikupljeni kontrolirani uzorci govornog jezika pomoću materijala namijenjenih procjeni pripovijedanja. Ispitani su dvojezični govornici predškolske dobi koji govore talijanski i hrvatski (n=20) te njihovi jednojezični talijanski (n=20) i jednojezični hrvatski (n=20) vršnjaci. Pri tome je rabljen Multilingual Assessment Instrument for Narratives (MAIN – Gagarina i sur. 2012; hrvatska inačica - Hržica, Kuvač Kraljević; talijanska inačica - Roch, Levorato). Svi su ispitanici procijenjeni i pomoću dvaju standardiziranih jezičnih testova. Uzorcima govornog jezika procijenjena je gramatika priče (pomoću standardnog MAIN obrasca) te mjere jezičnog razvoja (između ostalih broj komunikacijskih jedinica (C-units), broj različitih riječi, omjer različenica i pojava). Rezultati pokazuju da rezultati na standardiziranim testovima ne korespondiraju uvijek s ekološkim mjerama. Složene mjere u kojima je nužna sposobnost integracije različitih jezičnih domena omogućuju dvojezičnim govornicima jezičnu izvedbu te mogu biti znatno informativniji od rezultata na standardiziranim testovima. Takvi rezultati upućuju na važnost šireg pristupa jezičnoj procjeni dvojezičnih govornika. Izgradnja jezičnog profila dvojezičnih govornika koja bi uključivala različite vrste zadataka i testova mnogo bi prikladnije prikazivala jezični razvoj i status takvih govornika te bolje služila pri, primjerice, procjeni djeteta prilikom ulaska u obrazovni sustav ili sličnim prilikama u kojima je jezična procjena nužna.

ABSTRACT

Upon entering school system bilingual children can show lower results in language assessment than their monolingual peers. In the majority of cases such children would be tested in only one language thus using monolingual speakers' criteria. This might be true even in rare cases of bilingual language assessment because of the demanding process of dual language acquisition (Bedore et al., 2010). The importance of measuring language competence through tasks that have not been developed and standardised for monolingual speakers and that are more ecological, such as oral language samples, is often stressed (overview: Bedore et al., 2010). This research used narratives to obtain controlled oral language samples of preschool Italian-Croatian bilingual children (N=20), Italian monolingual children (n=20) and Croatian monolingual children (n=20). Multilingual Assessment Instrument for Narratives (MAIN – Gagarina et al. 2012; Croatian version - Hrzica, Kuvac Kraljevic; Italian version - Roch, Levorato) was used. All participants were also tested in two independent language tests. Measures of linguistic development included number of c-units, number of different words, mean length of C-unit and type/token ratio. Story grammar was measured using the predefined forms of MAIN. Results showed that standardized test results often do not reveal the same level of language knowledge as more ecological methodologies. Complex measures in which the ability to integrate different linguistic domains has to be reached play in favour of bilingual speakers and can be much more informative than standardised tests results. Broader approach to language testing of bilingual speakers resulting in profiles of bilingual speakers that include parallel assessment data on diverse tests and tasks in both languages is crucial when making decisions about their language status. Such language profiles would be more suitable for deciding whether a child is up to challenges of educational system than traditional monolingual language assessment.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Elektrofiziološka mjerenja u logopedskoj dijagnostici i praćenju terapijskog napretka

Electrophysiological measurements in speech therapy diagnostic and monitoring of therapy progress

Katarina Pavičić Dokoza, Boška Munivrana, Adinda Dulčić

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Zagreb, Hrvatska

Ključne riječi: ERP, amplitude valova, djeca sa specifičnim jezičnim teškoćama/ ERPs, wave amplitude, children with specific language impairment

SAŽETAK

Istraživanja su pokazala da djeca s jezično-govornom patologijom i teškoćama učenja imaju teškoća s procesiranjem kratkih i brzo prezentiranih auditivnih podražaja, kao i zapamćivanjem vremenski određenih informacija. Evocirani potencijali (ERPs) odražavaju kognitivno procesiranje senzornih informacija. Koriste se za neinvazivnu funkcionalnu evaluaciju kortikalnih struktura, tj. daju informacije o procesiranju senzornih stimulusa na višim, kognitivnim razinama, čvrstoći neuroloških struktura odgovornih za pojedine kognitivne funkcije, kao i o procesu selektivne pažnje i percepcije. Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi povezanost između elektrofizioloških (amplitude valova) i bihevioralnih varijabli (ponavljanje besmislenih riječi i ponavljanje rečenica). Istraživanje je provedeno u dvije vremenske točke unutar jedne godine. Ispitivanjem je obuhvaćeno trinaestero djece u dobi od sedam do devet godina. Mjerenje evociranih potencijala izvršeno je na 32-kanalnom uređaju za moždanu kartografiju tipa Neuroscan. Korištena je kapa s kanalima raspoređenim prema 10-20 međunarodnom sustavu. Kao podražaj korištena su dva čista tona (1kHz i 2 kHz), a podražaji su bili prezentirani u *odd ball* paradigmi. Mjerene su amplitude valova P1, N1, P2, N2 i P3 i provedena je korelacijska analiza između elektrofizioloških i bihevioralnih varijabli. Rezultati istraživanja mogu biti korisni u procesu logopedске dijagnostike i praćenja terapijskog napretka.

ABSTRACT

Research has shown that children with speech and language pathology and learning disorders have problems with processing of short and fast presented auditory stimuli as well as remembering timing sequences of information. Event-related potentials (ERPs) are associated with cognitive processing of sensory information. They are used for non-invasive functional evaluation of cognitive cortical structures, i.e., processing and interpretation of sensory stimuli at higher cognitive levels, and processes of selective attention and perception. The aim of this investigation was to determine correlation between the electrophysiological measurements (wave amplitude) and behavioral variables (non word repetition test and phrase repetitions). The experiment was performed twice in the interval of one year. The examinees were 13 children aged 7-9 years. The measurements (ERP) were performed with 32-channel Neuroscan electroencephalographic system, using an electrode cap with a set of electrodes arranged according to the International 10-20 electrode positioning system. The stimuli were presented in an oddball paradigm, requiring a conscious reaction for the subjects. Latencies and amplitudes of P1, N1, P2, N2, and P3, waves were analyzed and correlation among behavioral variables and ERF variables were made. Results of this research can be useful in evaluation of speech and language therapy as well as in diagnostics of these difficulties.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Usvajanje povratnih konstrukcija kod djece s posebnim jezičnim teškoćama

Acquisition of reflexive constructions in children with specific language impairment

Maja Kelić¹, Eva Pavlinušić²

¹ Poliklinika SUVAG

² Interdisciplinarni poslijediplomski studij „Jezik i kognitivna neuroznanost“

Gljučne riječi: povratne konstrukcije, povratni glagoli, posebne jezične teškoće/ *reflexive constructions, reflexive verbs, specific language impairment*

SAŽETAK

Povratne konstrukcije glagolske su konstrukcije koje uz glagol sadrže morfem ili riječ s funkcijom povratnog označitelja. U hrvatskome jeziku ulogu povratnog označitelja ima nenaglasnica SE koja u različitim vrstama povratnih konstrukcija ima različitu ulogu i značenje. U tzv. pravim povratnim i uzajamnopovratnim konstrukcijama SE se smatra povratnom zamjenicom ili anaforam te izravnim objektom glagola, i označava koreferentnost vršitelja i trpitelja radnje. U detranzitiviranim konstrukcijama SE je čestica koja označava promjenu valencije glagola. Uz glagole *reflexiva tantum* teško je odrediti bilo kakvu ulogu čestice SE, no u ovoj je skupini povratnih konstrukcija čestica SE dio leksema, što znači da se glagol nikada ne pojavljuje bez ove nenaglasnice. Zbog opisane raznorodnosti povratnih konstrukcija njihovo se usvajanje ne odvija bez poteškoća, kako kod djece koja usvajaju hrvatski kao prvi jezik, tako i kod odraslih govornika hrvatskog kao drugog i stranog jezika. U ovome se radu ispituje usvajanje povratnih konstrukcija kod djece s posebnim jezičnim teškoćama. Razina usvojenosti svake od triju osnovnih skupina povratnih konstrukcija (prave i uzajamnopovratne, detranzitivirane, glagoli *reflexiva tantum*) ispituje se pomoću materijala koji se oslanja na pobudnu (elicitirajuću) metodu. Pokazateljem razine usvojenosti pojedine skupine povratnih konstrukcija smatra se postotak rečenica s točno uvrštenom nenaglasnicom SE. Rezultati su raspravljani u odnosu na dosadašnje spoznaje o usvajanju povratnih konstrukcija kod djece urednog jezičnog razvoja te kod govornika koji usvajaju hrvatski kao strani jezik.

ABSTRACT

Reflexive constructions are verb constructions in which the verb is accompanied by a reflexive marker. In the Croatian language the clitic SE takes the role of the reflexive marker. In semantically and reciprocally reflexive constructions SE is analysed as a reflexive or reciprocal anaphor or pronoun that carries the role of the direct object of the verb. It marks the co-reference of the Agent and the Patient. In decausative constructions it is viewed as a detransitivisation marker while in reflexiva tantum verbs it is an obligatory verb morphology constituent. The semantic and syntactic diversity of constructions with SE makes these constructions rather difficult to acquire, both for children acquiring Croatian as first language and for adults learning Croatian as foreign and second language. The present study examines the acquisition of reflexive constructions in children with specific language impairment. The rate of the acquisition of the three types of reflexive constructions (semantically reflexive and reciprocal, decausative, reflexiva tantum) is examined using material based on the eliciting method. The results are discussed and compared with the findings from the area of the acquisition of reflexive constructions in children with typical language development and in speakers of Croatian as a foreign language.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Analiza pogrešaka pisanih uzoraka djece s jezičnim teškoćama

Error analysis of written sample of children with language impairment

Jelena Kuvač Kraljević, Lana Kologranić Belić i Marina Olujić

Laboratorij za psiholingvistička istraživanja, Odsjek za logopediju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Cljučne riječi: korpus, pisani jezik, analiza pogrešaka/ corpus, written language, error analysis

SAŽETAK

Posljednjih je godina sve više potvrđenih empirijskih dokaza o uspješnosti terapijskih postupaka koji uključuju različite računalne i/ili multimedijske alate. Uporaba računalnog alata koji bi podupirao jezičnu terapiju osoba s jezičnim poremećajima omogućavajući kontinuirani nadzor nad unosom teksta te prikladne odgovore, uz utjecaj terapeuta koji postavlja sudioniku prikladne jezične zadatke, svakako bi značio inovativnu i jedinstvenu podršku u terapijskom radu. Da bi se razvile takve računalne aplikacije koje bi osobama s jezičnim poremećajima (posebne jezične teškoće, disleksija i afazija) omogućile lakši, brži i točniji unos teksta te tako pospješile njihovu proizvodnju pisanoga jezika, potrebno je prethodno razviti Korpus pisanog jezika. Izrada takvog korpusa u tijeku je u sklopu projekta Računalni asistent za podršku pri unosu teksta osobama s jezičnim poremećajima, oblikovanog tako da objedinjava uzorke pisanog teksta osoba uredne jezične obrade i osoba s jezičnim poremećajima s obzirom na razinu strukturiranosti i funkcionalni stil. Prikupljeni uzorci pisanog jezika omogućuju također i provedbu različitih lingvističkih analiza. Stoga je cilj ovog rada provesti analizu pogrešaka na pisanim uzorcima djece s jezičnim teškoćama u dobi od deset do petnaest godina. Dvije vrste pisanog teksta – opis i pripovjedni esej – analizirane su, te su provedene analize na razini gramatike i ortografije kako bi se definirale pogreške koje ova skupina djece proizvodi

ABSTRACT

There are many documented empirical data about the efficiency of therapies that include various computer and multimedia tools. Language therapy based on computer tools with simultaneous control of appropriate language tasks and the text input present innovative and unique upgrade of therapeutic work. In order to develop computer tools that will help persons with language disorders (language impairment, dyslexia and aphasia) to input text easier, faster and more accurately, it is necessary to develop the Corpus of written language. Development of this corpus is envisaged within the framework of the project Text input computer assistant for person with language disorders. It includes samples of written language of individuals with typically language processing and persons with language disorders. Written samples vary in structure and genre. Collected samples allow for various linguistic analyses as well. The purpose of this study is to analyse written texts produced by children with SLI, age 10 to 15. Two types of text - descriptive and narrative - are analysed. Grammatical and orthographic analysis is performed in order to define typical errors produced by this group of children.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Utjecaj čitanja i aktivnog čitanja na jezični razvoj

The impact of active reading on language development

Gordana Hržica¹, Nina Hozdić¹, Dora Knežević¹, Martina Smiljanić², Maja Roch³

¹ Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Svučilišta u Zagrebu

² Dječji vrtić Vrbik

³ Odsjek za razvojnu psihologiju i socijalizaciju Sveučilišta u Padovi

Ključne riječi: jezični razvoj, čitanje, aktivno čitanje, socioekonomski status/ language development, reading, active reading, socioeconomic status

SAŽETAK

Djeca u prvi razred dolaze s čitavim nizom jezičnih vještina koje potiču usvajanje čitanja i pisanja kao složenih vještina ključnih za nastavak školovanja. Individualne razlike u tim vještinama ostaju relativno stabilne u idućim godinama (na primjer, Butler i sur. 1985). Djeca koja zaostaju u čitanju u prvom razredu redovito teže napreduju i u ostalim domenama školovanja. Ustanoviti čimbenike koji su poticajni za razvoj jezičnih vještina prije dolaska djeteta u školu stoga se nameće kao ključno pitanje sa snažnim implikacijama za budućnost djeteta. U ovom istraživanju ispitivano je više čimbenika koji mogu utjecati na jezični razvoj, ali poseban je naglasak postavljen na čitanje u obitelji. Praćeno je koliko su čitanje ili pričanje priča te način na koji se čita ili pripovijeda povezani s općim jezičnim razvojem djeteta. Čitanje djeci često se ističe kao dobar način poticanja jezičnog razvoja. Međutim, meta-analiza 16 istraživanja (Senecal i Young 2008) pokazala je malen utjecaj samog čitanja, a kao važan prediktivni čimbenik jezičnog razvoja ističe aktivno čitanje (na primjer, postavljanje pitanja tijekom čitanja, zajedničko prepričavanje i slično). U ovom istraživanju 45 jednojezične predškolske djece ispitano je na dva standardizirana jezična testa, Peabody slikovnom testu rječnika (Dunn, Dunn, Kovačević et al. 2010) te Testu razumijevanja gramatike (Bishop, Kuvač Kraljević et al. 2013). Roditeljskim upitnikom procijenjeni su osnovni socioekonomski podatci o obitelji, količina i vrsta materijala za poticanje jezika koji su dostupni djetetu te količina i vrsta zajedničkog čitanja roditelja i djece (prema Home Literacy Modelu – Senecal i LeFevre 2002). Rezultati pokazuju da je količina čitanja i pričanja priča djeci povezana s njihovim rezultatima na testu rječnika, ali ne i testu razumijevanja gramatičkih struktura. Količina aktivnog sudjelovanja djeteta u procesu čitanja ili pričanja pokazala je visoku korelaciju s rezultatima na oba testa. Rezultati upućuju na važnost aktivnog čitanja te osvještavanje ključne uloge takvih aktivnosti u jezičnom razvoju djeteta.

ABSTRACT

First graders enter school system equipped with a number of language skills needed to support the acquisition of literacy. Individual differences children show in this language skills remain relatively stable through their education (e.g. Butler et al, 1985). Also, as literacy is crucial for all educational areas, children that lag behind in reading in first grade regularly have problems in other educational domains. Therefore, it is important to explore factors that promote language skills development in preschool period. In the scope of this research several factors were examined, including home literacy. Story-reading and storytelling has often been described as an important factor in language development. However, meta-analysis of 16 studies (Seneca and Young, 2008) showed that the reading itself has limited influence. Rather, active reading (e.g. asking questions, retelling and similar activities) has been recognised as a crucial predictor of language knowledge. This study tested 45 monolingual children with two Croatian standardised language tests (Peabody Picture Vocabulary Test - Dunn, Dunn, Kovačević et al., 2010; Test of the reception of Grammar - Bishop, Kuvač Kraljević et al., 2013). Parents' Questionnaire was used to collect general socioeconomic data as well as information about the home literacy (following Home Literacy Model - Senechal and LeFevre, 2002). Results show that the amount of reading and telling stories correlates with results on PPVT-III (receptive vocabulary), but not on the TROG-2 (the reception of syntactic structures). The amount of active participation in the reading and storytelling process correlates with results on both tests. Results point to the importance of active approach in home literacy and the need to recognise the influence of such activities in fostering language development.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Specifične teškoće učenja

ANS (Approximate Number System) – što nam govori o matematici kod predškolaca

ANS (Approximate Number System) – what about math in preschool children?

Mirjana Lenček, Maja Peretić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Ključne riječi: ANS, procjena matematike, predškolska dob/ ANS, mathematical assessment, preschool age

SAŽETAK

U istraživanjima usvojenosti matematike u ranoj dobi, kao i istraživanjima matematičkog uspjeha kod školske djece te kod matematičkih zadataka za odrasle, sve se više koriste zadaci koji uključuju različite procjene te mjere tzv. ANS-a (Approximate Number System), intuitivnog osjećaja za brojeve koji se temelji na procjeni količine. Niz podataka dokazuje kako rezultati zadataka koji uključuju aktivaciju ovog primitivnog mentalnog sustava posebno kod neverbalnih prikaza, koji se izučavalo kod beba i kod nekih životinjskih vrsta, dobro predviđaju uspjeh u matematici, odnosno pokazuju prediktivne vrijednosti ovog sustava za slučajeve kod kojih postoje odstupanja ili teškoće. Postoje podaci kako se ANS mijenja pod utjecajem dobi i iskustava, a što je vidljivo u rezultatima različitih dobnih skupina ispitanika. S namjerom usporedbe postignuća predškolske djece u zadacima koji uključuju mjere ANS-a oblikovanim za potrebe ovog istraživanja (prema sličnom istraživanju Mazzocco, Feigenson i Halberda 2011), uz računalnu podršku također oblikovanu za potrebe samog istraživanja, ispitat će se tri skupine djece – djeca u dobi između četiri i pet godina, pet i šest godina te djeca pred polazak u školu, između šest i sedam godina. Obrada rezultata bit će usmjerena u dva pravca: (1) utvrđivanje razlika u postignućima triju dobnih skupina s pretpostavkom o postojanju porasta uspješnosti s porastom kronološke dobi i iskustva i (2) mogućnosti izdvajanja djece s rizikom za pojavu teškoća u matematici temeljem odstupanja u odnosu na dobivene rezultate za svaku od dobnih skupina. Svrha je rada ukazati na jednostavne prediktivne mjere i načine ispitivanja matematičkih sposobnosti u ranoj dobi kako bi se prevenirale moguće teškoće i pravovremeno aktivirali rani intervencijski programi.

ABSTRACT

In studies that are focused on mathematical abilities at an early age, as well in school children and in math problems for adults, researchers are using tasks that include various estimates and measures of so-called ANS (Approximate Number System), an intuitive sense of the numbers that is based on the estimate of the amount. A series of data from ANS research studies proves that the results of tasks, which are studied in babies and in some species, predict success in mathematics well. Also, they are a good predictor for future differences or difficulties. There are data that the ANS changes under the influence of age and experience, which is evident in the results of parallel research with different age groups of respondents.

The aim of this research is to compare achievement of pre-school children in tasks which include measures of ANS, created especially for this survey (similar to survey made by Mazzocco, Feigenson and Halberd, 2011), with computer support also formed for the purposes of the research. Children will be tested in three groups - children aged between 4 and 5 years, 5 to 6 years and children before starting school, between 6 and 7 years. Results will be focused in two directions: (1) determining the difference in achievement of three age groups with the assumption of the existence of an increase in performance with increasing chronological age and experience, and (2) the possibility of detection of children with risk for difficulties in math based on the variation in the results for each group. The purpose of this paper is to point out the simple predictive measures and ways of testing the mathematical skills at an early age in order to prevent possible problems and the timely inclusion of children in early intervention programs.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Specifične teškoće učenja

Ispitivanje predmatematičkih vještina – pilot studija

Testing pre mathematical skills – a pilot study

Helena Obučina, Draženka Blaži, Marijana Balažinec

Logopedski kabinet „Blaži“

Ključne riječi: predmatematičke vještine, predškolska dob, matematički koncepti/ pre mathematical skills, preschool age, mathematical concepts

SAŽETAK

Kao jedan od čimbenika neophodnih za uspješno usvajanje matematike spominju se predmatematičke vještine. Izuzev razvoja brojanja, vještine kao što su razvrstavanje, uspoređivanje i ujednačavanje, slijeđenje uputa, orijentiranje, vizualizacija i vizualno grupiranje te procjenjivanje (konzervacija) nužne su za usvajanje matematičkih koncepata. Navedene vještine promatraju se u okviru Piagetove kognitivno-razvojne teorije. Cilj ovog pilot-istraživanja bio je na uzorku djece predškolske dobi urednog razvoja utvrditi koje su od navedenih vještina usvojene u kojoj kronološkoj dobi sa svrhom budućeg stvaranja razvojnih normi vezanih uz predmatematičke vještine. Uzorak koji je činilo 90 djece kronološke dobi od 4;00 do 7;00 godina podijeljen je na tri dobne skupine (od 4;00 do 4;11, od 5;00 do 5;11, od 6;00 do 7;00 godina). U svakoj dobnoj skupini bilo je tridesetero djece. Ispitni materijal posebno je izrađen za ovo istraživanje, a kao predložak za izradu ispitnog materijala poslužili su nam zadatci autorice Alison Brennen (2001). Ispitivanje je provedeno individualno i zadatak ispitanika bio je da prema uputi razvrsta, usporedi, ujednači, vizualno grupira, procijeni količinu i broji zadane predmete. Rezultati pokazuju da su sve skupine ispitanika pokazale najmanju uspješnost na zadacima: nizanje po duljini, razvrstavanje po obliku i konzerviranje mase, dok su najuspješnije rješavali zadatke koji se odnose na: razvrstavanje po boji, brojanje i ujednačavanje. Iako je vidljiva ujednačenost rezultata te ispitanici svih dobni skupina pokazuju sklonost istim vrstama pogrešaka, evidentna je i razlika u uspješnosti, pri čemu su najneuspješniji ispitanici iz najmlađe dobne skupine. Na navedenim zadacima njihova uspješnost u rješavanju manja je od 10%. Temeljem ovog pilot-istraživanja dobili smo uvid u predmatematičke vještine koje su razvijene u pojedinoj dobnoj skupini, i s kojom učestalošću. Na temelju tih rezultata koji pokazuju sličnost s rezultatima Piagetovih studija moguće je provesti detaljniju studiju sa svrhom utvrđivanja razvojnih normi za predmatematičke vještine.

ABSTRACT

One of the key factors for successful mathematical learning are pre-mathematical skills. Counting, classification, comparing and equalization, instruction following, orientation, visualization, visual grouping and assessing are necessary for appropriate adoption of mathematical concepts. These skills are observed within Piaget's cognitive-developmental theory. The goal of this pilot research was to determine, in the sample of preschool children, which of the mentioned skills are adopted at which chronological age with the purpose of creating norms for pre-mathematical skills. The sample consisted of 90 children aged from 4;00 to 7;00, divided into 3 age groups (4;00-4;11, 5;00-5;11, 6;00-7 years of age) of 30 children each. Testing material was especially designed for the needs of this study. As a design template we used Alison Brennen's tasks printed in M. Sharma's book on mathematical skills (2001). Testing was conducted individually. The child, in accordance with the instruction, had to sort, compare, equalize, visually group, estimate quantity and add up given objects. The results showed that all groups of children achieve lowest efficacy on tasks of length seriation, shape classification and mass conservation. Maximum efficacy was accomplished on tasks of colour classification, equalizing and counting. Equalisation of results among all age groups is visible with the tendency of showing the same type of errors. Also, difference in efficacy is evident. The lowest efficacy is present within the group of children with the lowest chronological age. On mentioned tasks their efficacy does not pass 10 %. This pilot study gave us insight which pre-mathematical skills are developed at which stage of chronological development and at what frequency. The results are showing similarity with the ones of studies following Piaget's theory. It is possible to conduct a more detailed study with the purpose of establishing developmental norms for pre-mathematical skills.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Specifične teškoće učenja

Učimo pokretom-interdisciplinarni pristup specifičnim teškoćama učenja

Learning by movement-interdisciplinary approach to specific learning difficulties

Željka Butorac, Karlo Butorac

OŠ Marina Držića, Zagreb

Ključne riječi: cerebelum, motoričke sposobnosti, disleksija, disgrafija, diskalkulija, korelacija

SAŽETAK

„Učimo pokretom“ je projekt u kome je u 1.fazi ispitano 280 učenika u dobi od sedam do deset godina u eksperimentalnoj grupi i 280 učenika u kontrolnoj grupi. Istraživanje je provedeno u šest osnovnih škola u Zagrebu tijekom četiri školske godine. Polazište istraživanja bili su znanstveni radovi koji su povezivali specifične teškoće učenja s deficitom u radu cerebeluma. Prva faza istraživanja bila je utvrđivanje statusa kognitivnih i motoričkih sposobnosti kod svakog učenika od strane kineziologa i to statusa agilnosti, motoričkog ritma, balansa, orijentacije u prostoru, sposobnosti diferenciranja parametara kretanja, sinkronizacija pokreta u vremenu, brzinske reakcije (slušne i vizualne) uz promatranje držanja tijela i križno lateralnih pokreta. Status čitanja, pisanja, matematike ispitao je logoped uz mišljenje učitelja kao i koncentraciju, pažnju, radnu memoriju te procjenu lateralnosti i dominantne hemisfere. Rezultati istraživanja pokazali su visoku korelaciju nedostatnih motoričkih sposobnosti s teškoćama čitanja, pisanja, računanja i pamćenja kod učenika iz eksperimentalne grupe za razliku od kontrolne i to posebno u motoričkom ritmu, balansu i sposobnosti diferenciranja parametara kretanja. Druga faza je započela kao provođenje programa „Učimo pokretom“ kroz individualni i grupni rad s učenicima koji su imaju specifične teškoće učenja. Provedena je u dvije osnovne škole, a provodili su je logoped kroz logopedске vježbe, kineziolog kroz vježbe motoričkih sposobnosti i učitelj u razredu kroz nastavu zdravstvenog odgoja, a prema uputama logopeda i kineziologa. Program je obuhvatio 34 učenika individualno, a rad s cijelim razredima provodio se kroz radionice. Provođenje ovako interdisciplinarno osmišljenog programa vježbi dalo je izuzetne rezultate u ublažavanju teškoća u vrlo kratkom periodu. Djelovanjem usmjerenih motoričkih aktivnosti na stimulaciju perceptivnih i spoznajnih funkcija, i komunikaciju integrativno se djeluje na cjelokupni psihofizički razvoj djeteta. Koordinacija znači pokretati dijelove tijela (ruke i noge) uz praćenje očima, a djeca sa slabom koordinacijom nespretna su u zadacima fine (crtanje, rezanje, pisanje) i grube motorike (hodanje, poskakivanje, trčanje). Ravnoteža je problematična kod djece smanjene koncentracije, djece s disleksijom i ostalim specifičnim teškoćama učenja. Dijete sa slabom ravnotežom stalno mijenja položaj jer mu niti u jednom položaju nije udobno pa se nije u stanju koncentrirati na ono što bi trebalo. Zato takvo dijete ima stalno potrebu mijenjati položaj. Ovaj program posebno težište daje razvoju balansa i propriocepcije uz vježbe čitanja,

pisanja i računanja. Obradom dobivenih rezultata vidjeli smo da bi ovakav program trebao saživjeti u radu s učenicima s teškoćama i poremećajem čitanja, pisanja, računanja, ali i s teškoćama koncentracije i pažnje.

ABSTRACT

Learning by movement is a project in which 280 pupils aged 7-10 were examined in the experimental group while 280 pupils were in the control group. Research was conducted in 6 primary schools in Zagreb in the course of 4 school years. Phase one- diagnosis of motor skills, reading, writing and maths as well as establishing concentration, attention and working memory and choosing the exercises for every child. Laterality and dominant hemisphere are examined. Coordination means moving their body parts (hands and feet) while their eyes follow. Research results have indicated high correlation between insufficient motor skills with difficulties in reading, writing, calculating and memorising in the pupils from the experimental group, as opposed to the control one. Phase two – „Learning by movement“- in two primary schools through collaboration of a speech therapist, kinesiologist and a teacher the methods from the programme brought about exceptional results in working with children with difficulties. The working methods are individual and group methods. In phase two of the project we found and applied new working methods (kinesiologist and speech therapist together) in alleviating and eliminating difficulties in writing, reading and calculating. The basis for the research was scientific papers which connected specific learning difficulties with cerebellum deficiency. Numerous research studies have confirmed the correlation between cerebellar dysfunction and dyslexia. Cerebellum plays an important role in most cognitive skills connected to speech, reading and writing. It is involved in automatization of reading, which does not occur in these children, and insufficiencies in fine motor skills. Directing motor activities on stimulation of perceptive and cognitive functions and communication is something that integratively affects overall physical and mental development of the child. Coordination means moving their body parts (hands and feet) while their eyes follow. Children with poor coordination are clumsy in tasks of fine motor skills (drawing, cutting, writing) and rough motor skills (walking, skipping, running). Balance is problematic in children with reduced concentration, children with dyslexia and other learning difficulties. A child with poor balance constantly changes their body position, due to feeling uncomfortable in every position, hence they cannot concentrate on what they should do. That is why such a child has a constant need to change their position. This programme pays special attention to development of balance and proprioception.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Specifične teškoće učenja

Uvjerena učitelja o disleksiji

Teacher Beliefs about Dyslexia

Valentina Martan¹, Sanja Skočić Mihić², Darko Lončarić²

¹Osnovna škola Nedelišće, Nedelišće, Hrvatska

²Učiteljski fakultet u Rijeci, Rijeka, Hrvatska

Glavne riječi: disleksija; inkluzivno obrazovanje; uvjerenja učitelja; zablude o disleksiji/ dyslexia; inclusive education; teacher beliefs; misconceptions about dyslexia

SAŽETAK

Istraživanja su pokazala da učenici s disleksijom zbog izraženih problema u temeljnim obrazovnim vještinama mogu imati značajnih poteškoća tijekom školovanja, a učiteljska uvjerenja o disleksiji mogu značajno utjecati na njihov uspjeh. Učiteljska izvrsnost ključna je za bolje poučavanje učenika s disleksijom, radi čega je važno utvrditi njihovo (ne)poznavanje obilježja disleksije. Cilj je rada bio utvrditi uvjerenja učitelja o disleksiji. U istraživanju je sudjelovalo 292 osnovnoškolskih učitelja s područja Primorsko-goranske i Međimurske županije. Korišten je upitnik „Indeks uvjerenja o disleksiji“ (eng. „Dyslexia Belief Index“), autora Wadlington i Wadlington (2005), koji je preveden i adaptiran u skladu s hrvatskim obrazovnim okruženjem. Peterofaktorska struktura upitnika (definicija disleksije, uzroci i tretman, karakteristike, školsko okruženje za učenike s disleksijom te utjecaj teškoća) u ovom istraživanju nije potvrđena. Rezultati su pokazali da učitelji iskazuju značajan broj zablude u poznavanju obilježja i simptoma disleksije. Uvjerenja učitelja koja su najviše usklađena sa suvremenim znanstvenim spoznajama o disleksiji odnose se na poznavanje određenih elemenata iz definicije disleksije te uzroka i tretmana disleksije. Učitelji također smatraju da ih njihovo formalno i neformalno obrazovanje nisu u dovoljnoj mjeri pripremili za rad s učenicima s disleksijom, a samo trećina njih smatra se u dovoljnoj mjeri pripremljenima. Osim toga, iskazuju i manjak stručne pomoći logopeda u svome radu, dok je samo trećini učitelja takva podrška bila omogućena. Uvjerenja učitelja o disleksiji odraz su stečenih znanja i praktičnog iskustva. Znanja učitelja o disleksiji pozitivno utječu na kvalitetu poučavanja, dok nepoznavanje karakteristika i obilježja disleksije umanjuje vjerojatnost pravovremenog prepoznavanja teškoća te pružanja podrške. Učitelje je potrebno bolje pripremiti za rad s ovim učenicima, što uključuje omogućavanje prilika da što više uče o disleksiji, uz naglasak na iskustvenom učenju, kako bi mogli bolje razumjeti način na koji učenici s disleksijom usvajaju obrazovne sadržaje, s kojim se poteškoćama susreću te kako se pri tome osjećaju. Treba naglasiti važnu ulogu školskih logopeda u senzibilizaciji ove problematike te u pružanju kontinuirane podrške učiteljima.

ABSTRACT

The research has shown that students with dyslexia may have significant difficulties during their schooling due to problems in basic educational skills and that the beliefs of teachers have a significant impact on their success. Therefore, teacher's excellence is the key for better instruction of students with dyslexia and identification of misconceptions and areas lacking in knowledge is necessary. The purpose of this study was to describe teacher beliefs about dyslexia. The sample consisted of 292 primary school teachers from Primorsko-goranska and Međimurska County. The „Dyslexia Belief Index“ questionnaire (Wadlington and Wadlington, 2005) was used and the items were translated and slightly modified to better fit Croatian educational system. The factor structure of five facets of dyslexia knowledge: definition and origin, characteristics, treatment, school environment and impact of disability was not confirmed in this study. It was found that teachers believed a significant number of misconceptions about dyslexia symptoms and characteristics. Teacher beliefs about knowledge of certain elements from the dyslexia definition, as well as causes and treatment were in accordance with contemporary scientific models. When asked if formal and informal education had prepared them to work with students with dyslexia, only one third of them reported that they have been sufficiently prepared. They also indicated lack of professional support from speech language therapists and only one third of them was provided with that support. Teacher beliefs reflect their acquired knowledge and practical experience about dyslexia. Teachers' knowledge about dyslexia has a positive impact on the quality of teaching, while the misconceptions about dyslexia characteristics and symptoms decrease the probability of timely recognition of problems and providing appropriate support. Teachers need better preparation for teaching students with dyslexia and more opportunities to learn about dyslexia (especially in terms of experience-based learning), in order to be able to understand the way dyslexic students learn, their difficulties and feelings. The important role of in-school speech language therapists should be emphasized in raising awareness about dyslexia and giving ongoing support to teachers.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Specifične teškoće učenja

Rana pismenost: elementi logopedске procjene (ili što treba sadržavati protokol)

Early literacy: components of speech and language assessment (what are the parts of the protocol)

Mirjana Lenček

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Ključne riječi: rana pismenost, protokol, logopedска djelatnost

SAŽETAK

Provođenjem istraživanja obrazovnog sustava kroz PISA projekt (Programme for International Student Assessment) u koji je od 2006. uključena i Hrvatska, a koji daje pokazatelje uspješnosti u tri kategorije znanja, odnosno pismenosti – matematičkoj, prirodoslovnoj i čitalačkoj, potaknut je snažniji javni interes za pismenost kod nas. Poznato je da zemlje koje postižu najbolje rezultate u spomenutom ispitivanju, u kojem sudjeluju petnaestogodišnjaci, zapravo najviše ulažu u ranu pismenost, odnosno u predškolsku dob. Rana pismenost, prema Whitehurst i Lonigan (2003), odnosi se na preduvjete – sposobnosti i vještine bitne za ovladavanje čitanjem, koje dijete stječe rano u životu, i uglavnom podrazumijeva dob do pete godine života, odnosno do početka formalnog usvajanja čitanja i pisanja (Justice i Kaderavek 2004). Premda postoje razlike u određenju točnih elemenata rane pismenosti, većina istraživača i stručnjaka slaže se oko korpusa koji obuhvaća jezična znanja, koncept tiska, abecedu i poznavanje slova, tzv. izranjajuće čitanje i pisanje te posebno motivaciju. Ovi su čimbenici „u djetetu samom“ i odražavaju i puno teže mjerljive elemente okolnih čimbenika – od količine susretanja s pisanim materijalom, utjecaj čitanja i načina iskustava s knjigom do niza drugih ne manje važnih elemenata. Cilj je ovog istraživanja razmatranje kriterija za oblikovanje protokola za praćenje rane pismenosti kao dijela logopedске djelatnosti, a sa svrhom oblikovanja jedinstvenog materijala za logopedску procjenu. Materijal za protokol (Lenček, Ivšac Pavliša, Smiljanić 2011, oblikovan prema preporukama Justice, Ivernizzi i Meier 2002) primijenjen je u ranijem pilot-ispitivanju te je u ovom istraživanju korišten za ispitivanje četrdeset i petero djece podijeljene u tri dobne skupine: A - od tri do četiri godine; B - od četiri do pet godina; C - od pet do šest godina. Dobiveni rezultati pokazuju da postoje raznolika i neujednačena znanja vrtićke djece u domeni rane pismenosti prije formalne poduke čitanja. S povećanjem kronološke dobi, ali i količine iskustava, kod sve djece povećavaju se kompetencije koje pripadaju ranoj pismenosti, ali one nemaju ujednačeni tijekom usvajanja, već su pojedini dijelovi bolje usvojeni od ostalih i u njima djeca brže i lakše napreduju. Jedan dio neformalnih znanja važnih za čitanje (svijest o tisku) nije prepoznat kao onaj koji je bitan za usvajanje čitanja i pisanja te je stoga izuzetno važno raditi na usvajanju tih znanja, posebno u vrtićkim skupinama, ali i u roditeljskom okruženju. Rezultati primjene protokola daju logopedima mogućnost za ranu intervenciju u pismenosti te planiranju poticajnih aktivnosti za djecu urednog razvoja.

ABSTRACT

The assessment of national educational system through the PISA project (Programme for International Student Assessment) has been administrated in Croatia since 2006. This project, providing indicators - mathematical, science and reading knowledge/literacy, has sparked greater public interest for literacy in general. It is well known that countries with the best PISA results invest the most efforts in early literacy/preschool age. According to Whitehurst and Lonigan (2003) the term early literacy refers to prerequisites – abilities and skills important for reading. These skills are acquired early in life, mostly before the age of 5 or before the beginning of formal reading instructions (Justice and Kaderavek, 2004). Despite differences in determining parts of early literacy, the majority of investigators and professionals agree that the main parts include language, print knowledge, alphabet and letter knowledge, emergent literacy and especially motivation. These factors are „within the child“ and reflect environmental factors that are more challenging to measure, such as presence of print material, shared reading and experience with books and other important factors. The aim of this research is to discuss criteria for creating an early literacy protocol with the goal of creating unique material for speech and language assessment, contributing to the field of speech and language pathology. Protocol material (Lenček, Ivšac Pavliša, Smiljanić, 2011; develop by guidelines Justice, Ivernizz and Meier, 2002) has been used in the earlier pilot study. In the current research study it was administrated to 45 children in 3 age groups: 3-4 year old; 4-5 year old, 5-6 year old. The results indicate that the early literacy knowledge of kindergarten children is diverse and their achievement shows great variance. With increasing age and experience all children have better results in early literacy leading to greater competence. However, the sequence of those competencies is not equal among the children: some skills are relatively easier than others resulting in better progress in those skills.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Specifične teškoće učenja

Učinkovitost grupne i neizravne jezične terapije usmjerene na poticanje vještina rane pismenosti

Effectiveness of group and indirect language therapy aimed at fostering early literacy

Ana Matić, Jelena Kuvač Kraljević, Marina Olujić, Lana Kologranić Belić

Laboratorij za psiholingvistička istraživanja, Odsjek za logopediju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Ključne riječi: grupna i neizravna jezična terapija, jezične teškoće, rana pismenost, učinkovitost

SAŽETAK

Različiti su načini provođenja logopedskih terapija. Između ostalog, one mogu biti individualne, grupne, izravne i neizravne. Iako se u svijetu već niz godina prakticiraju grupni i neizravni oblici rada, u Hrvatskoj to još uvijek nije uvriježena praksa. Iz tog je razloga cilj ovog istraživanja bio analizirati učinkovitost grupne i neizravne jezične terapije usmjerene na poticanje vještina rane pismenosti kod osmero djece predškolske dobi s utvrđenim jezičnim teškoćama. Terapijski je program osmišljen u sklopu EU projekta pod nazivom „Prerequisites for academic equality: early recognition of language disorders“ (IPA4.1.2.2.02.01.c02). Provodio se šest mjeseci i bio utemeljen na foničkom pristupu. Učinkovitost grupne terapije procijenjena je korištenjem jezičnih testova prije i nakon šest mjeseci programa, dok je razina roditeljskog zadovoljstva ishodima terapije i njihovim neizravnim uključivanjem u terapiju procijenjena korištenjem upitnika nakon programa. Rezultati pokazuju sljedeće: (1) značajan je napredak postignut u većini procijenjenih vještina rane pismenosti i (2) roditelji su zadovoljni terapijom, smatraju je korisnom za svoje dijete te su uvidjeli korist njihova neizravnog uključivanja u terapiju. Iz svega navedenog proizlazi zaključak da su grupni i neizravni oblici rada učinkoviti u poticanju vještina rane pismenosti kod djece s jezičnim teškoćama.

ABSTRACT

There are different ways in which speech and language therapy can be conducted. Among other forms of therapies, there are individual, group, direct and indirect ones. Even though group and indirect forms of work have been widely accepted and performed for many years, this is still not common practice in Croatia. This is the reason why the main goal of current study was to analyse the effectiveness of group and indirect language therapy aimed at fostering early literacy for eight preschool children with language impairments. This therapy programme has been developed within the EU project named Prerequisites for academic equality: early recognition of language disorders (IPA4.1.2.2.02.01.c02). It lasted for six months and was based on phonic approach. The effectiveness of group therapy was assessed using language tests before and after the six-month programme, while the degree of parental satisfaction with the therapy outcomes and their indirect involvement in the therapy were assessed by questionnaire after the programme. The results indicate the following: (1) significant improvement has been accomplished in most of the assessed early literacy abilities and (2) parents are satisfied with the therapy, find it useful for their child and recognise the benefit of their indirect involvement in the therapy. The conclusion is made that group and indirect forms of work are effective in fostering early literacy abilities for children with language impairments.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Specifične teškoće učenja

“Od jezika do pismenosti” - program poticanja rane pismenosti kod djece s jezičnim poremećajima

From language to literacy” - the early literacy support program of pre-reading and writing skills

Iva Mesec, Brankica Grgac, Tatjana Šagadin

Dječji vrtić “Leptir”

Ključne riječi: jezični poremećaji, rana pismenost, djeca školski obveznici

SAŽETAK

Uspješnost djeteta početkom školovanja određuju dobro razvijene jezične sposobnosti, rana pismenost, vizualna percepcija i grafomotorika te dobro razvijene temeljne intelektualne funkcije pamćenja, pažnje i koncentracije. Djeca s jezičnim poremećajima vrlo su heterogena skupina s obzirom na etiologiju i simptomatologiju poremećaja. Zajedničko im je da odstupanja u jezičnom razvoju, uključujući i odstupanja u razvoju predvještina čitanja i pisanja, predstavljaju rizik za uspješno početno opismenjavanje. Svrha ovog rada jest prikazati mogućnosti grupnog oblika poticanja nedovoljno razvijenih jezičnih sposobnosti i rane pismenosti kod djece školskih obveznika. Pretpostavka je da dobro strukturiran i metodički osmišljen program prilagođen aktualnim dječjim sposobnostima doprinosi otklanjanju rizika ili ublažavanju utjecaja teškoća na spremnost djeteta za polazak u školu. Očekuje se da će djeca obuhvaćena programom nakon njegove provedbe imati bolje razvijene jezične sposobnosti, ranu pismenost, vizualnu percepciju i grafomotoriku. Program poticanja predvještina čitanja i pisanja „Od jezika do pismenosti” verificiralo je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i provodi se posljednje dvije godine u DV „Leptir”. U pedagoškoj 2014./15. godini program je pohađalo devetero djece s jezičnim poremećajima i teškoćama u usvajanju predvještina čitanja i pisanja. Sva su djeca bila školski obveznici. Program se provodio od 1. studenog 2014. godine do 30. travnja 2015. godine dva puta tjedno, po 1 sat i 15 minuta. Provoditelji programa bili su logoped i dva odgojitelja. Kako se radilo o malom zavisnom uzorku, podaci inicijalnog i finalnog ispitivanja obrađeni su metodom diferencije. Rezultati provedbe programa potvrdili su pretpostavku da su djeca obuhvaćena grupnim oblikom poticanja razvoja jezika i rane pismenosti postigla statistički značajne rezultate u svim mjerenim sposobnostima: receptivnom rječniku, vizualnoj percepciji, grafomotorici, poznavanju slova i fonološkoj svjesnosti. Dobiveni rezultati mogu biti dobre smjernice u kliničkom radu pri izboru oblika i metoda rada na poticanju nedovoljno razvijenih jezičnih vještina i rane pismenosti kod djece u godini pred polazak u školu.

ABSTRACT

Success of a child at the beginning of education is determined by well-developed language skills, early literacy, visual perception, graphomotorics and well-developed core intellectual functions of memory, attention and concentration. Children with language disorders are very heterogeneous group with regard to etiology and symptoms of the disorder. What is common to them is the delay in the development of pre-reading and writing skills which represents a risk to the successful early literacy. The purpose of this paper is to show the possibilities of group support for pre-school children with less developed language skills and early literacy. The assumption is that a well-structured and methodically designed program tailored to the current children's abilities contributes to decreasing the risk or mitigates the impact of difficulties in the child's readiness for school. It is expected that the children included in the program will have more developed language skills, early literacy, visual perception and graphomotorics after its implementation. The early literacy support program of pre-reading and writing skills "From language to literacy" has been verified by the Ministry of Science, Education and Sport and has been carried out for the last two years in kindergarten "Leptir". In pedagogical year 2014/2015 nine children with language disorders and difficulties in adopting pre-reading and writing skills participated in the program. All participants were pre-schoolers. The program has been implemented from November 1 2014 to April 30 2015 for twice a week, for 1 hour and 15 minutes. The teachers in charge of the program were one speech and language therapist and two pre-school teachers. Since this was a small dependent sample, data of initial and final tests were processed by the difference method. Results of the program have confirmed the assumption that children included in the group support programme for language development and early literacy have achieved statistically significant results in all measured abilities: receptive vocabulary, visual perception, graphomotorics, knowledge of letters and phonological awareness. The obtained results could provide guidelines for clinical practice in a selection of suitable methods for language support for children with less developed language skills and early literacy skills, especially in the final preschool year.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Specifične teškoće učenja

Assessment of dyslexia in a broader context: questionnaires for activities and participation in children with dyslexia

Sabine Vandeveldde

University College Ghent

Keywords: dyslexia, questionnaires, participation, goal setting, shared decision making

ABSTRACT

The model of ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health) gives us a framework to describe the functioning of the care client. ICF is the WHO framework for measuring health and disability at both individual and population levels. So we look at functions, activities, participation and give attention to internal and external factors. Thanks to this model, we learn not to focus on a care client's disabilities but to pay attention to his everyday activities and his participation in social life. It is important that our therapy goals include goals concerning these activities and most of all concerning participation in social life. So we have to know what specific problems our care client encounters. In order to do so, we have developed questionnaires concerning everyday activities related to reading and writing. There are two questionnaires: one to be filled in by the care client himself and one to be filled in by the parents and/or teacher. The answers from care client, parents and teacher can be used for goal-setting. For example, activities that are very important to our care client have to be on top of our list. As we see it, the questionnaires also facilitate shared-decision making as we use the answers to further examine the specific problems and possible solutions.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Specifične teškoće učenja

Dječja prava i logoped u školi: pregled i preporuke za budućnost

Children's rights and the role of speech and language therapists in school: a review and recommendations for the future

Ivona Salaj

Ured pravobraniteljice za djecu

Ključne riječi: prava djece, uloga logopeda, obrazovanje djece s teškoćama u razvoju, najbolji interes djeteta/ children's rights, the role of speech and language therapist, education of children with disabilities, the best interests of the children.

SAŽETAK

Profesija logopeda i dječja prava imaju veliki potencijal da zajedničkim djelovanjem doprinesu ostvarivanju najboljeg interesa djeteta. Povezivanje koncepta prava djece kao dijela modela ljudskih prava s radom i djelovanjem logopeda u odgojno-obrazovnim institucijama može doprinijeti većem ostvarivanju prava djece zajamčenih ključnim dokumentom za zaštitu dječjih prava – Konvencijom o pravima djeteta. U radu će biti dan kratak povijesni osvrt na prava djece i značaj Konvencije o pravima djeteta u obrazovanju djece, posebice djece s teškoćama u razvoju. Također će rad prikazati na koji način školski logoped može koncept dječjih prava ugraditi u svoju praksu, ali i šire, na politike prema djeci s teškoćama u razvoju. Na taj način profesija logopeda dobiva novi aspekt, koji uz postojeće intervencije školskog logopeda posebno naglašava značaj i važnost proaktivnog djelovanja logopeda s ciljem promicanja dobrobiti djeteta i punog razvoja djetetovih potencijala.

ABSTRACT

The profession of speech and language therapist and children's rights have great potential for advancing the best interests of the children. Linking the concept of children's rights, as part of a model of human rights, to role and responsibilities of speech and language therapist in school settings, may contribute to a greater realization of the rights of children guaranteed by the key document for the protection of children's rights - the Convention on the Rights of the Child. The paper also gives a brief historical overview of children's rights and the importance of the Convention on the Rights of the Child in the education of children, especially children with disabilities. Also, the paper outlines the possibilities of incorporation of the concept of children's rights and policy towards children with disabilities into the speech and language therapist' practices. In this way, the profession of speech and language therapist has a new aspect which moves beyond existing intervention of the speech and language therapist, emphasizes the significance and the importance of proactive action of speech and language therapist in order to promote the well-being of the child and the child's full development potential.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj komunikacije i komunikacijski poremećaji

Poticanje socijalne komunikacije kod poremećaja iz autističnog spektra

Promoting social communication in autism spectrum disorder

Klara Popčević, Petra Horvat

Centar za rehabilitaciju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta

Ključne riječi: Poremećaji iz autističnog spektra, socijalna komunikacija, poticanje, znanstveno utemeljeni pristupi, pristupi „u prodoru“

SAŽETAK

Jedno od glavnih obilježja poremećaja iz autističnog spektra (PAS) jesu nedostaci u socijalnoj komunikaciji. Budući da ovakva odstupanja u području komunikacije zahtijevaju stručnu podršku logopeda te da se kontinuirano bilježi sve veći porast broja djece s poremećajem iz autističnog spektra, nužnom se pokazuje potreba za usavršavanjem logopeda o metodama poticanja djece s ovim poremećajem. Iz kliničke prakse Centra za rehabilitaciju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta bit će prikazano četvero djece s poremećajem iz autističnog spektra u dobi od 4;00 do 5;07. Kroz primjere poticanja tijekom jednogodišnje podrške obrazložit će se strategije djelovanja na ključne nedostatke koji se povezuju s teškoćama socijalne komunikacije kod djece s PAS (odstupanja u uzajamnosti u kontaktu s drugima, smanjeno razumijevanje i dijeljenje interesa i osjećaja, oskudna imitacija, teškoće izvještavanja o vlastitim doživljajima, teškoće razumijevanja neverbalne komunikacije, nedostatak interesa za druge, neprikladna komunikacija u socijalnim situacijama). Spomenute strategije pripadaju znanstveno utemeljenim metodama poticanja ili metodama u „prodoru“, kao što su učenje socijalnih vještina, potpomognuta komunikacija, modeliranje, poticanje u prirodnoj okolini, poticanje funkcionalne jezične proizvodnje i poticanje jezičnog razumijevanja. Osim prikaza individualnog modela rada, dotaknut će se: 1) uloga obitelji u procesu poticanja, odnosno uspješnost povezivanja s roditeljima kao partnerima i njihov utjecaj na cjelokupni ishod te 2) važnost povezivanja s drugim stručnjacima koji su u kontaktu s djetetom. Strategije poticanja pokazale su se učinkovitima kod djece čiji su roditelji prihvaćali sugestije logopeda i koji su one obične, svakodnevne situacije koristili kao prilike za jačanje komunikacije.

ABSTRACT

One of the main features of autism spectrum disorder (ASD) are deficits in social communication. Since such difficulties in communication require professional support of speech-language therapists and because of the continuous increase in the number of children with autism spectrum disorder, there is a need for speech-language therapist's specialization for the interventions in the field of autism spectrum disorder. Four children, included in the clinical practice of the Centre for Rehabilitation of the Faculty of Special Education and Rehabilitation Sciences, will be presented in this paper. All are diagnosed with autism spectrum disorder and are aged from 4;00 to 5;07. Intervention targets and strategies associated with difficulties in social communication in children with ASD will be outlined (failure of normal back-and-forth conversation, reduced understanding and sharing of interests and emotions, poor imitation, difficulties in reporting of their own experiences, difficulties in understanding of non-verbal communication, lack of interest in others, abnormal social approach). These strategies belong to the evidence-based interventions or emerging interventions such as story-based interventions, social skills package, alternative and augmentative communication, modelling, natural teaching strategies, functional communication training and language training. In addition to the display of strategies for individual therapy, the paper will also address: 1) the role of the family in the process of intervention and success of connecting with parents as partners and their impact on the overall outcome and 2) the importance of connecting with other professionals who are in contact with the child. Promotion strategies proved to be effective in children whose parents accepted speech therapist's suggestions to use everyday situations as an opportunity to strengthen communication.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj komunikacije i komunikacijski poremećaji

Complementary and alternative medicine (CAM) treatments in children with autism spectrum disorders (ASD)

Vladimir Trajkovski

Institute of Special Education and Rehabilitation, Faculty of Philosophy, University "St. Kiril and Metodij"

Keywords: *autism spectrum disorders (ASD), complimentary and alternative medicine (CAM), treatments, children*

ABSTRACT

Complementary and Alternative Medicine (CAM) is variably defined but generally refers to medical therapies and practices that are not commonly taught at medical schools or available at major hospitals and clinics. Sometimes complementary medicine is described as non-traditional therapies that are used in conjunction with traditional therapies (to complement their action), while alternative medicine is used to describe non-traditional therapies that are used in place of (as an alternative to) traditional therapies. Interventions considered to be branches of CAM for autism are on the rise. This article reviews the current state of many CAMs and addresses the evidence that supports or fails to support their efficacy as a treatment of ASD and their adoption in special education practices. A review of literature on potential CAM interventions for ASD was conducted, including a review of the websites of the primary autism organizations worldwide. This is web based research. Data used in this paper are taken from the following data bases: EBSCOhost, Google Scholar, PubMed. Key words were autism and CAM treatment. The most frequent CAM treatments in autism are: dietary supplements, the gluten-free, casein-free diet, homeopathic remedies, melatonin, probiotics, antioxidants, amino acid supplements, "immune support" products, multivitamins, melatonin, and digestive enzymes. The procedures, such as neurofeedback and chelation; some conventional medications that are being examined for new applications in treating autism, such as antifungals, memantine, and nutraceuticals are commonly used in treatment of ASD. Biomedical CAM treatments are integrative in nature, and most of them can be used in combination with conventional treatments for autism. It is important to discuss alternative therapies for autism openly and compassionately. Some CAM therapies are supported by scientific evidence, but for some there are still questions. A majority of families using CAM chose therapies that were likely to be safe.

USMENO IZLAGANJE

Tematska područja: Razvoj komunikacije i komunikacijski poremećaji, Potpomognuta komunikacija

Upotreba potpomognute komunikacije u predškolskom odgoju i obrazovanju

Application of augmentative and alternative communication in preschool education

Iva Ivanković, Irena Mlinarić, Ivana Pavičić

Dječji vrtić Potočnica

Ključne riječi: potpomognuta komunikacija, komunikacijske teškoće, integracija djece s teškoćama

SAŽETAK

Suvremeni pristupi rehabilitaciji djece i odraslih osoba s komunikacijskim teškoćama uključuju upotrebu potpomognute komunikacije. Potpomognuta komunikacija podrazumijeva sve oblike komunikacije kojima se u komunikacijskom procesu prenose misli, potrebe i želje, odnosno različite metode, pristupe i tehnologiju u funkciji potpore i pomoći osobama s teškoćama verbalnog izražavanja. U dječjem vrtiću Potočnica proveden je u projekt „Malim koracima do prave integracije“ koji je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda. Jedna od osnovnih aktivnosti projekta bila je upravo obrazovanje i trening stručnih suradnika dječjeg vrtića Potočnica metodama i pristupima potpomognute komunikacije te primjena istih u rehabilitaciji djece s komunikacijskim teškoćama. U projektu je sudjelovalo šesnaestero djece s različitim teškoćama, prije svega teškoćama komunikacije. Sedmero djece pohađalo je posebnu skupinu djece s motoričkim teškoćama, dok je devetero djece bilo integrirano u redovite vrtićke skupine. Kako bi se pratio napredak razvoja komunikacije djece uključene u projekt, provedeni su sljedeći testovi: Peabody slikovni test rječnika – III. Hrvatsko izdanje (2009), Reynell razvojna ljestvica govora (drugo revidirano izdanje iz 1987. godine, 1995) te Komunikacijske razvojne ljestvice (2007). Pokazalo se da je upotreba potpomognute komunikacije u radu s djecom s komunikacijskim teškoćama, ali i brojnim drugim teškoćama, vrlo korisna i učinkovita. Pri završetku projekta sva djeca uključena u projekt napredovala su u jednom ili više područja: motorici, spoznaji, socio-emocionalnom razvoju, komunikaciji te aktivnostima svakodnevnoga života.

ABSTRACT

Contemporary approaches in rehabilitation of children and adults with communication difficulties include the usage of augmentative and alternative communication (AAC). Augmentative and alternative communication implies all types or forms of communication used in order to express thoughts, feelings or wishes, as well as different methods, approaches and technologies in function of support and help for people with verbal expression difficulties. In kindergarten Potočnica, a project „Malim koracima do prave integracije“ co-financed by European Union from European social foundation was conducted. One of the main activities of the project was education and training of employees to use methods and approaches of augmentative and alternative communication, as well as application in everyday rehabilitation of children with communication difficulties. Sixteen children with different disabilities, mainly communication difficulties, participated in the project. Seven children attended a special group for children with motor disabilities, and nine children were integrated in regular preschool groups. In order to follow and evaluate progress of children in the field of communication, different tests were conducted: Peabody test (2009), Reynell (1995) and “Komunikacijske razvojne ljestvice” (2007). The usage of augmentative and alternative communication in rehabilitation of children with communication, as well as many other difficulties, was very helpful and effective. By the end of the project, the progress of children was evident in more than just one field of development: motor skills, cognition, socio-emotional development, communication and everyday life skills.

USMENO IZLAGANJE

Tematska područja: Razvoj komunikacije i komunikacijski poremećaji, Potpomognuta komunikacija

Wolf-Hirschhornov sindrom – multimodalni pristup u poticanju komunikacije

Wolf-Hirschhorn syndrome – multimodal approach in promoting communication

Maja Rožić, Jasmina Ivšac Pavliša, Marina Milković, Andrea Feješ

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Ključne riječi: Wolf-Hirschhorn sindrom, potpomognuta komunikacija, multimodalni pristup

SAŽETAK

Wolf-Hirschhornov sindrom (WHS) nastaje kao posljedica distalne delecije kraćeg kraka 4. kromosoma. Procjenjuje se kako se ovaj sindrom pojavljuje na jedno od 50 000 novorođene djece. WHS karakterizira specifični fenotip te višestruke malformacije. Jezično-govorni razvoj djece s WHS-om izrazito je usporen. Jezično razumijevanje ograničeno je na specifični kontekst te na razumijevanje jednostavnih naloga, a govor obično izostaje ili je značajno reduciran. Dosadašnja istraživanja WHS-a nisu opisivala komunikaciju i jezično-govorni razvoj te se o navedenom saznaje iz nekolicine prikaza slučaja i medicinskih izvještaja. Cilj ovog istraživačkog rada jest prikazati slučaj djevojčice s Wolf-Hirschhornovim sindromom, s naglaskom na uvođenje potpomognute komunikacije u svrhu poticanja komunikacije i jezika. Ujedno će se dati osvrt na ulogu roditelja u razdoblju poticanja. Rad s djevojčicom, koja je u trenutku početka provedbe istraživanja kronološke dobi od sedam godina i šest mjeseci, odvijao se individualno jednom tjedno u roditeljskom domu, u razdoblju od šest mjeseci. Tijekom navedenog razdoblja s djevojčicom se radilo na implementiranju potpomognute komunikacije u obliku niskotehnoloških pomagala (slike, fotografije, kartice), visokotehnoloških pomagala (ICT-AAC aplikacija na tabletu) te manualne komunikacije primjenom individualno pojednostavljenih znakova iz hrvatskog znakovnog jezika. Pritom se radilo na povećanju komunikacijskih funkcija, komunikacijskih sredstava, jezičnog razumijevanja, jezične proizvodnje te razvijanju predvještina čitanja i pisanja. Rad je sniman jednom mjesečno videokamerom. Temeljem analize snimki mjerile su se komunikacijske funkcije i komunikacijska sredstva. Prije početka provođenja podrške, kao i pri završetku navedenog razdoblja, djevojčica je ispitana Peabody slikovnim testom rječnika (PPVT-III-HR), Komunikacijskom razvojnom ljestvicom II (Koralje) te Pragmatičkim profilom svakodnevnih komunikacijskih vještina. Djevojčica je po završetku pružanja podrške pokazala blagi napredak u broju komunikacijskih funkcija, složenosti komunikacijskih sredstava (dvočlani iskazi u manualnoj komunikaciji) te predvještinama čitanja i pisanja (imenovanje slova, izdvajanje prvog glasa). Također, u navedenom razdoblju ostvarena je suradnja s roditeljima u vidu svakodnevnog poticanja komunikacije.

ABSTRACT

Wolf-Hirschhorn syndrome (WHS) is caused by distal deletion of the genetic material of the short arm of the chromosome 4. The WHS is characterized by a specific phenotype and multiple malformations. Language and speech development in children with WHS is especially delayed. Language comprehension is limited to a particular context and understanding of simple commands, whereas the speech production is usually absent or significantly reduced. The aim of this research paper is to describe the case of the girl with a Wolf-Hirschhorn syndrome with an emphasis on introducing alternative and augmentative communication. Withal, the review of the parental role in the intervention period will be given. Intervention with the girl, who was 7 years and 6 months old at the start of the research, was organized in individual sessions once per week in a family home over 6 months. Multimodal approach implied an implementation of the alternative and augmentative communication in the form of low-tech aids (images, photographs, flashcards), hi-tech aids (ICT-AAC applications on the tablet) and manual communication (individually simplified signs from Croatian Sign Language). Simultaneously, intervention was tending to increase the communicative functions, means of communication, language comprehension, speech production and pre-reading and pre-writing skills development. The work has been video-documented once a month. On the basis of the video analysis the communicative functions and the means of communication were measured. The girl was examined by Croatian versions of: Peabody Picture Vocabulary Test (PPVT-III-HR), Communication Development Inventories II (Koralje) and Pragmatic Profile of Everyday Communication Skills. At the end of the intervention, the girl has demonstrated mild progress in a number of communicative functions, complexity of the means of communication and pre-reading and pre-writing skills. Moreover, in terms of promoting communication in the everyday life, the cooperation with parents has been accomplished.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj govora i govorni poremećaji

Poremećaj fluentnosti u interpersonalnoj komunikaciji

Neda Milošević, Nataša Labović Obradović

Centar za patologiju govora „Logomedica“, Logopedski centar Expressiva, Udruženje logopeda Srbije

Ključne riječi: poremećaj fluentnosti, interpersonalna komunikacija, opažanje i samoopažanje

SAŽETAK

Govor kao sredstvo komunikacije pridonosi boljoj socijalizaciji i adekvatnijem socijalnom funkcioniranju. Verbalni faktor ima izuzetno važnu ulogu u stjecanju socijalnog iskustva i socijalizaciji tijekom razvoja. Govorni poremećaj poput poremećaja fluentnosti svakoj jasno formiranoj poruci od strane govornika daje „novi izgled“ koji narušava njezinu jasnoću na putu ka govorniku. Govorna distorzija remetilački je faktor u komunikacijskom procesu i može se hijerarhijski predstaviti u ovisnosti o stupnju poremećene produkcije. Stoga, cilj ovog rada bio je ispitati način na koji slušatelj doživljava mucanje, uzimajući u obzir pored komunikacijskog aspekta i socijalno-egzistencijalni, što bi u daljnjem razvoju situacije imalo utjecaj na ostvarivanje osobe u svom punom potencijalu u društvenom životu, odabiru profesije, potiskivanju talenata i sl. Također, željeli smo pored navedenih karakteristika otkriti postoje li različiti efekti na procjenu slušatelja kod povećanja ili smanjenja težine mucanja i promjena u prozodijskim karakteristikama sadržanima u govornom signalu. Unaprjeđenje spoznaja na ovom polju potrebno je prije svega u smislu znanstvenog i praktičnog djelovanja u vezi s govorno-jezičnim poremećajima. Istraživanja bi trebala ukazati na značaj adekvatnih dijagnostičkih procedura koje doprinose unaprjeđenju terapijskih procedura, kao i prevenciji komunikacijskih smetnji i poremećaja. Znanstvenici ulažu velik napor u razvoj sustava multidisciplinarnog pristupa problemima koje imaju osobe s govorno-jezičnim poremećajima, čiji je cilj adekvatna, sustavna i djelotvorna terapija i prevencija poremećaja interpersonalne komunikacije.

ABSTRACT

Speech as a instrumentality of communication contributions to better socialization and adequate social functioning. Verbal factor have a crucial role in acquisition of social experience and socialization during development. Speech disorders like a fluency disorders any clear message from the speaker gives a „new look“ which impairs clarity on the way to the participant. Speech distortion is a disturbing factor in the communication process and can be present hierarchically depending on the degree of impaired production. Therefore, the aim of this study was to examine how a listener experiences stuttering, taking into account communication, socioeconomic and existential aspects, as well, which all have an impact on the realization of a person to his full potential in social life, choosing a profession, suppressing talents and other. Also, we wanted to add to the above characteristics reveal whether there are different effects on the listener in the court of the increase or decrease in weight stuttering and changes in prosody features contained in the speech signal. Improvement of knowledge in this field should be primarily in terms of scientific and practical work in connection with the speech-language pathology. Research should show the importance of adequate diagnostic procedures that contribute to the improvement of therapeutic procedures and prevention of communicative disorders. Scientists have made great efforts in development of a multidisciplinary approach to the problems of persons with speech and language disorders, which aim is adequate, systematic and effective treatment and prevention disorders of interpersonal communication.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj govora i govorni poremećaji

Pomoć mobilne aplikacije u terapiji mucanja

The impact of stuttering; How can mobile application help?

Iva Maria Demarin, Helena Germano, Ljubica Leko, Rui Neves Madeira, Maja Škrobo, Patricia Macedo

*Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
Polytechnic Institute of Setúbal*

Ključne riječi: utjecaj mucanja, mobilna aplikacija/ brothers in stuttering, valjanost, logopedska terapija

SAŽETAK

Postoje različiti pristupi u terapiji mucanja. Važno je posvetiti pažnju i na utjecaj koji mucanje ima na svakodnevnu komunikaciju osobe koja muca te na emocije same osobe. Prepoznajući potrebu za boljim uvidom u komunikacijske situacije, suradnjom dvaju fakulteta na Polytechnic Institute of Setúbal (College of Health Care i College of Technology), razvijena je aplikacija Brothers in Stuttering koja je namijenjena adolescentima i odraslim osobama koje mucaju. Budući da je testiranje valjanosti u tijeku, aplikacija još uvijek nije u primjeni. Cilj je ovog rada detaljno analizirati sadržaj aplikacije te ga usporediti s podacima o utjecaju mucanja koji su pronađeni uvidom u spoznaje dosadašnjih istraživanja. Na ovaj je način moguće unaprijediti aplikaciju dodavanjem novih obilježja. S obzirom na to da u Hrvatskoj ne postoji aplikacija slična ovoj, cilj je rada također prevesti Brothers in Stuttering na hrvatski jezik. Nadalje, u radu će biti prikazan model konstruiran u svrhu utvrđivanja valjanosti prijevoda. Korištenjem ove aplikacije dolazi do novih ideja (dodavanje podsjetnika, interaktivni dio, edukacijski dio). Uspoređujući sadržaj aplikacije s podacima pronađenima u literaturi, utvrđeni su neki nedostaci (primjerice, u aplikaciji se ne spominju sekundarna ponašanja, fiziološke reakcije, društvena anksioznost, osjećaj napora i napetosti, sram...). Nadalje, prilikom prevođenja aplikacije s engleskog na hrvatski jezik pronađeni su izrazi koji bi u engleskoj verziji trebali biti promijenjeni. Kako bismo mogli testirati valjanost hrvatskog prijevoda aplikacije, potrebno je ispraviti englesku verziju te testirati njezinu valjanost. Navedeni nedostaci aplikacije mogu poslužiti kao smjernice u budućem radu. Potrebno ih je ispraviti kako bi aplikacija ispunila svoju svrhu i pomogla logopedima u praćenju teškoća njihovih klijenata te istovremeno omogućila klijentima da prate promjene u govornim ponašanjima i emocijama u različitim okružjima.

ABSTRACT

There are many different approaches to stuttering therapy. It is important to consider the impact which stuttering has on person's everyday communication and his or her emotions. Recognizing the need for having better insight on communication situations, in cooperation of two colleges at the Polytechnic Institute of Setúbal (College of Health Care and College of Technology), the application Brothers in Stuttering is developed. The application is made for adolescents and adults, but it is still not in use because the validation process is not finished. The goal of this paper is to make a detailed analysis of the application and compare it with data about the impact of stuttering found in scientific literature. In this way, it is possible to find things that need to be changed in the application in order to improve it. Due to the fact that it would be useful to have applications like this one in Croatia, the goal is also to translate it from English to Croatian language and to make a construction of a research model to validate the application in Croatia. By using this application, some new ideas are born (adding a reminder, interactive part, educational part), which should be considered for the future. In comparison to do literature research, some missing factors are found, such as additional movements, physiological reactions, social anxiety, feelings of effort and tension, shame, among others. During the translation process, some mistakes in the English version were also noticed. In order to translate this application to Croatian, it is necessary to correct and validate the English version. Mentioned disadvantages are guidelines for the future work in this application. After being improved, the application will fulfil its purpose and help the therapists in monitoring their patient's difficulties and also help patients to self-monitor their speech behaviours and emotions in different contexts.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Razvoj govora i govorni poremećaji

The Croatia Protocol - ujednačavanje vrednovanja rezultata terapija mucanja

The Croatia Protocol - Unifying Clinical Trials of Stuttering treatment

Suzana Jelčić Jakšić¹, Sue O'Brian², Dave Rowley, Martin Sommer³, Mark Onslow², Ann Packman², Ross Menzies², Sheena Reilly⁴

¹Klinika za dječje bolesti Zagreb, Hrvatska

²Australian Stuttering Research Centre, The University of Sydney, Australia

³University of Goettingen, Germany

⁴Murdoch Childrens Research Institute, Melbourne

Ključne riječi: mucanje, terapija mucanja, mjerenje rezultata terapije, djeca koja mucaju, adolescenti koji mucaju, odrasli koji mucaju

SAŽETAK

Projekt The Croatia Protocol iniciran je tijekom diskusije poslije izlaganja dr. Sue O'Brian na Croatia Stuttering Symposium u svibnju 2013. u Cavtatu. Projekt ima dva cilja: prvi je olakšati dokumentiranje i objavljivanje rezultata terapija mucanja, a drugi omogućiti provođenje meta-analiza takvih publikacija. The Croatia Protocol definira provođenje ispitivanja efikasnosti terapija mucanja, uključujući i praćenje rezultata najmanje šest mjeseci poslije završene terapije. Njime su specificirane dvije dobne skupine: djeca i adolescenti/odrasle osobe koje mucaju. Za svaku dobnu skupinu Protokol propisuje moguću mjeru uspješnosti tretmana: (1) kvaliteta života, (2) mentalno zdravlje i (3) jakost mucanja. U skladu s CONSORT Izjavom, Croatia protocol određuje dva primarna ishoda kliničkih ispitivanja: jedan je uvijek (1) te (2) ili (3), ovisno o prirodi tretmana koji se evaluira. Protokol ne propisuje drugu mjeru kliničkog ispitivanja. Ovakve mjere ispitivanja rezultata terapija mucanja trebaju biti lako dostupne i besplatne. U izlaganju će biti prikazan Croatia Protocol i prvi rezultati ispitivanja koji predloženu mjeru kvalitete života adolescenata i odraslih koji mucaju, Skalu zadovoljstva komunikacijom u svakodnevnim govornim situacijama (Satisfaction with Communication in Everyday Speaking Situations - SCESS), potvrđuju dijelom Croatia protokola.

ABSTRACT

The Croatia Protocol project emerged from a paper presented by Dr Sue O'Brian at the May 2013 symposium on stuttering in Croatia. The project emerged from the discussions among invited delegates at that conference. It has two purposes. The first is to expedite clinical trial publications that document efficacy of stuttering treatments. Its second purpose is to facilitate meta-analyses of such clinical trial publications. The Croatia Protocol defines a clinical trial for the disorder as a prospective attempt to determine the efficacy of an entire treatment with follow-up of at least 6 months post-treatment. The post-treatment period may include formal maintenance procedures. The protocol specifies two age groups for clinical trials: child and adolescent/adult. For each age group, the protocol stipulates a potential outcome measure from each of the following categories: [1] quality of life, [2] psychological health, and [3] stuttering severity. Consistent with the CONSORT Statement, the Croatia Protocol specifies two primary outcomes for a clinical trial. One of those outcomes is always [1] and either [2] or [3] according to the nature of the treatment being evaluated. The protocol stipulates nothing about secondary outcomes for clinical trials. The outcome measures are easily accessible without cost. This presentation will give an overview of the Croatia Protocol and the first research results that validate a suggested quality of life measure for adolescents and adults as part of the Croatia Protocol: the Satisfaction with Communication in Everyday Speaking Situations (SCESS) scale, which is a part of the Protocol.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Glas i poremećaji glasa

Feminizacija glasa kod transrodnih osoba – prikaz slučaja

The feminization of voice in transgendered individuals – case study

Ana Bonetti

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Ključne riječi: feminizacija glasa, transrodne osobe

SAŽETAK

Transrodni problemi s glasom nastaju u procesu promjene spola iz muškog u ženski, kao posljedica razlika u anatomskim strukturama vokalnog trakta između muškaraca i žena. Cilj je ovog rada dati opis karakteristika glasa kod dvadesetdvogodišnje transrodne osobe (trans-žene) uključene u terapiju glasa s ciljem postizanja glasa kvalitetom što sličnijeg ženskom glasu. U fokusu terapije bilo je usvajanje vokalne higijene, pravilnog disanja te posebno promjena visine glasa. U svrhu opisa promjena kvalitete glasa nastalih uslijed terapije napravljena je multidimenzionalna procjena glasa na početku i nakon dvanaest seansi vokalne terapije. Procjena je uključivala akustičku i perceptivnu analizu glasa te samoprocjenu glasa pomoću Upitnika za glas kod transrodnih osoba (Transsexual Voice Questionnaire – MTF, Dacakis i Davies 2012). U radu su prikazane vrlo uspješne promjene u svim domenama procjene, koje ukazuju na važnu ulogu vokalne terapije kod transrodnih osoba.

ABSTRACT

Transgender voice problems occur in the process of male-to-female gender-change, as a consequence of differences in anatomical structure of the vocal tract between men and women. The aim of this paper was to describe voice characteristics of 22-year-old transgender person (MTF). Treatment addressed vocal hygiene, breath support and increased fundamental frequency. Multidimensional voice assessment was carried out at the start and after 12 sessions of vocal therapy in order to describe voice quality changes produced by the intervention. The assessment included acoustic and perceptive voice analysis and voice self-assessment by using Transsexual Voice Questionnaire - MTF (Dacakis and Davies, 2012). Successful changes in all assessed areas were noticed, indicating the important role of vocal therapy with MTF population.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Glas i poremećaji glasa

Reinkeov edem na glasnicama - uloga spolnih hormona

Alenka Kravos, Bogdan Čižmarević, Mladen Jeličić

Univerzitetni klinični center Maribor i Center za sluh in govor Maribor

Ključne riječi: Reinkeov edem, spolni hormoni, glas

SAŽETAK

Uvod: Reinkeov edem (RE) benigna je promjena na glasnicama koju vidimo kao njihovo zadebljanje (edematoznost). U nastanku RE poznato je više etioloških faktora, a najvažniji među njima jest pušenje. Najčešće se pojavljuje kod žena u starosti od 40 do 60 godina, dok se kod muškaraca pojavljuje puno rjeđe. U ovom radu zanimao nas je utjecaj spolnih hormona u nastanku RE. Pacijenti i metode: Istražili smo količinu spolnih hormona (testosterona, estradiola, progesterona) u serumu muškaraca. Usporedili smo razinu hormona u grupi kod muškaraca pušača sa RE (56 osoba) i u grupi kod muškaraca nepušača iz normalne populacije (48 osoba). Rezultati: Razina testosterona i progesterona kod muškaraca sa RE statistički je značajno viša od razine istih hormona kod muškaraca nepušača iz normalne populacije, a još uvijek su vrijednosti bile u granicama normalnog. Rasprava: Rezultati dokazuju da spolni hormoni imaju važnu ulogu u nastanku RE kod muškaraca. Njihov je cilj organ endotelna stanica žile u glasnici. Zaključak: U istraživanju je dokazano da je razina testosterona i progesterona u serumu kod grupe muškaraca pušača s RE viša, ali je još uvijek u granicama normalne u usporedbi s grupom muškaraca nepušača. Predlažemo novu teoriju o nastanku RE koja ističe zajednički učinak vazodilatacije zbog utjecaja spolnih hormona i promjene u propusnosti stijenke žile zbog oksidativnog stresa kao posljedice pušenja.

ABSTRACT

Introduction. Reinke's oedema (RO) is a benign change on vocal chords, which is seen as thicker tissue structure (oedematousity). In formation of RO many aetiological factors are known and among them smoking is one of the most important. RO appears most frequently among women at age between 40 and 60, whilst among men oedema is rare. The aim of our study was to investigate the level of sex hormones estradiol, progesterone, and testosterone in men with RE in comparison with men without laryngeal pathology. Patients and object of research methods. We have quantified the amount of sex hormones (testosterone, estradiol, progesterone) in male's blood serum of 56 smokers having RO (testing group) and in 48 healthy non-smoking male representatives (control group). Results obtained in these two groups were compared. Results. Testosterone and progesterone level in testing group is statistically significant higher than control group, even though that the results were normal. Discussion. Results show that sex hormones have very important role in formation of RO in men. Hormonal target tissue is endothelium of the vein in vocal chords. Conclusion. Within the research it has been proved that the concentration of testosterone and progesterone in the blood serum in a group of smoking men with RO is higher compared to the control group, but still within normal concentration limits. On the basis of the obtained results we suggest a new theory of RO formation: to RO formation influences a synergistic effect of vasodilatation as a consequence of sex hormone influence and changes in vein wall permeability as a consequence of smoking.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Glas i poremećaji glasa

Rehabilitacija glasa kod jednostrane paralize glasnice

Tamara Živković Ivanović, Ratko Prstačić, Vesna Kirinić Papeš

Klinika za bolesti uha, nosa i grla i kirurgiju glave i vrata, Klinički bolnički centar Zagreb, Hrvatska

Ključne riječi: jednostrana paraliza glasnice, konzervativna glasovna rehabilitacija, ugradnja masnog tkiva

SAŽETAK

Najčešći uzroci nastanka jednostrane paralize glasnice su kirurški zahvati na vratu i toraksu, pri čemu dolazi do kirurške lezije povratnog laringealnog živca (operacije štitnjače, jednjaka, luka aorte, srca...), potom tumori vrata i medijastinuma, prolongirana intubacija, moždani udar, virusne infekcije, a neki slučajevi bez obzira na moderne dijagnostičke metode i danas ostaju idiopatski. Paralitična glasnica nije u mogućnosti zauzeti medijalni položaj te se ne ostvaruje potpuna addukcija glasnice pri fonaciji. To je razlog značajnih promjena u kvaliteti glasa tih bolesnika. Glas postaje disfoničan, a odlikuje ga promuklost, hrapavost, šumnost, asteničnost, diplofonija, falseto. Kod težih slučajeva javlja se i afonija. Ovako promijenjen glas utječe na kvalitetu života svakog bolesnika, a pogotovo ako se radi o glasovnom profesionalcu. Spontani oporavak funkcije živca može se očekivati unutar 6 – 9 mjeseci, međutim, to nije razlog da se rehabilitacija glasa odgađa. Stav je autora da se s glasovnom rehabilitacijom započne što prije nakon postavljanja dijagnoze. Pravovremenom rehabilitacijom sprječava se usvajanje krivih glasovnih mehanizama (npr. aktiviranje ventrikularnih nabora, hiperkinetičan način foniranja) te se ubrzava i skraćuje rehabilitacijski postupak i poboljšava kvaliteta života oboljele osobe. U slučaju neuspjeha konzervativnih postupaka glasovne rehabilitacije indicirano je fonokirurško liječenje augmentacijom autolognog masnog tkiva u paralitičku glasnicu. Autori u ovom radu detaljno prikazuju suvremene algoritme postupanja kod oba načina glasovne rehabilitacije ovih bolesnika (konzervativni i kirurški).

ABSTRACT

The most common causes of unilateral paralysis of vocal cords are neck and thorax surgeries, whereupon surgical lesions of recurrent laryngeal nerve often occur (thyroid, esophagus, aorta, heart surgeries and so on), followed by neck and mediastinum tumors, prolonged intubation, stroke and viral infections. However, some cases still remain idiopathic, regardless of modern diagnostic methods. Paralytic vocal cords cannot take a median position and therefore the complete adduction of the vocal cords during phonation is not realized. That is the cause of significant changes in the voice quality of these patients. The voice becomes dysphonic while also being characterized by hoarseness, roughness, and noisiness. One can also notice the effects of asthenia, diplophonia and falsetto. In severe cases, aphonia can be present as well. Voice altered in this way affects the quality of life of each patient, especially if one is a voice professional. Spontaneous recovery of nerve function can be expected within 6-9 months, but that is no reason to postpone the voice rehabilitation. Authors suggest that it should start as soon as possible after the initial diagnosis is successfully established. Timely rehabilitation prevents the adoption of the wrong voice mechanisms (such as activation of the ventricular folds or hyperkinetic phonation), and shortens the rehabilitation procedure while it also improves the patient's life quality. In case of unsuccessful applications of conservative voice rehabilitation procedures, phonosurgical treatment consisting of an autologous adipose tissue augmentation in paralytic voice coil is necessary. Authors of this paper detail the modern approaches of both types of voice rehabilitation (conservative and surgical) in the treatment of this kind of patients.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Glas i poremećaji glasa

Akustička analiza glasa i samoprocjena glasa žena prije i nakon tireoidektomije

Antonia Jakelić¹, Dora Cvelbar, Ana Bonetti², Boris Šimunjak³

¹Poliklinika za rehabilitaciju osoba sa smetnjama u razvoju Split

²Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Zagreb

³Zavod za otorinolaringologiju i kirurgiju glave i vrata Kliničke bolnice Sveti Duh

Ključne riječi: tireoidektomija, kvaliteta glasa, VHI, akustička analiza

SAŽETAK

Promjene glasa mogu biti uzrokovane disfunkcijom štitnjače, ali mogu biti i posljedica oštećenja laringealnih struktura tijekom tireoidektomije. Cilj je ovog istraživanja utvrditi dolazi li do promjene kvalitete glasa nakon tireoidektomije ili je poremećaj glasa bio prisutan i prije operacije. U tu svrhu koristila su se dva oblika procjene glasa: subjektivna metoda (samoprocjena glasa koristeći Indeks vokalnih teškoća-VHI) te objektivna metoda (akustička analiza glasa pomoću programa PRAAT). Ispitivanje se provelo u dvije vremenske točke: neposredno prije tireoidektomije i dva mjeseca poslije tireoidektomije. U istraživanju je sudjelovalo dvanaest ispitanica u dobi od 33 do 74 godine (srednja dob 54.7). Rezultati su pokazali da je poslije tireoidektomije došlo do značajnijih razlika na subjektivnoj procjeni glasa, na ukupnom rezultatu VHI-a te na podskalama F i P. Ispitanice su nakon operacije izjavljivale da kvaliteta glasa ima veći utjecaj na kvalitetu života. Akustička analiza glasa pokazala je oprečne rezultate, odnosno objektivna metoda pokazala je da je kvaliteta glasa bolja nakon operacije. Statistički značajne razlike otkrivene su na varijablama SHIMMER i HNR.

ABSTRACT

The changes in voice can be caused by a dysfunction of the thyroid gland, but may be the result of damage to the laryngeal structures during the thyroidectomy. The aim of this study is to determine whether there is a change of voice quality after surgery, or a voice disorder was present before surgery. For this purpose: we have used the two forms of assessment voice, subjective methods (voice self-assessment using Voice Handicap Index-VHI), and objective method (acoustic voice analysis using Praat). The test is conducted in two time points: immediately prior to surgery, and two months after the surgery. The study included 12 subjects aged 33 to 74 (mean age 54.7). The results showed that after surgery, there was a significant difference in the subjective evaluation of the voice, the overall result of the VHI's and the subscale F and P. The subjects after surgery declared that the voice quality has a greater impact on quality of life. The acoustic analysis of voice showed conflicting results, and objective method showed that the voice quality is better after surgery. Statistically significant differences were found in the variables SHIMMER and HNR.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Oštećenja sluha

Čuješ? Čujem. Govoriš? Govorim. U čemu je problem? – Jednostrano oštećenje sluha

I hear and talk. What's the problem?– Unilateral hearing loss

Ljubica Pribanić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Ključne riječi: jednostrano oštećenje sluha, kohlearni implantat

SAŽETAK

Zahvaljujući probiru novorođenčadi na oštećenje sluha vrlo se rano, do šestog mjeseca života novorođenčeta, dijagnosticira jednostrano oštećenje sluha (JOS). Prema izvješću koje je dao dr. sc. B. Marn, dr. med., od 2002. do 2008. godine u Hrvatskoj je „rano dijagnosticirano 49 djece s prirođenim jednostranim oštećenjem, što čini 20% sve rano otkrivene slušno oštećene djece, ili oko desetero djece svake godine (incidencija 2-3 djece na 10.000 živorođene). Oko 57% te djece imalo je srednje teško oštećenje sluha, a oko 40% teže ili teško oštećenje. Ukupni broj djece s jednostranim oštećenjem sigurno je i veći, jer neka oštećenja nastaju kasnije“. Tri su osnovna izazova s kojima se suočavaju djeca/učenici/osobe s JOS: (1) lokalizacija zvuka i govora, (2) razumijevanje govora u buci i (3) razumijevanje govora s udaljenosti ili iz druge prostorije. Često se te poteškoće zanemaruju, jer odgovor na pitanja: „Čuješ li? Govoriš li?“, jest: „Čujem, govorim.“, što zadovoljava i roditelje i učitelje. Tek kada djeca/učenici počinju ispoljavati neke oblike atipičnog do neprihvatljivog ponašanja (nizak prag tolerancije na frustraciju, dijete je preumorno na kraju dana, čini se kao da ne obraća pozornost, odgovara netočno na pitanje ili molbu), okolina počinje reagirati. Djeca/osobe koje se služe kohlearnim implantatom ugrađenim na jedno uho, što je u gotovo 100% slučajeva, imaju iste poteškoće slušanja kao i djeca/osobe s JOS. Budući da je sve više djece/učenika s kohlearnim implantatom u redovnim uvjetima odgoja i obrazovanja, svi koji sudjeluju u tom procesu trebali bi biti dobro informirani s kojim se teškoćama suočavaju djeca s JOS/kohlearnim implantatom. Cilj je ovog izlaganja upoznati logopede sa strategijama komunikacije s djecom s JOS/kohlearnim implantatom te objektivnim prilagodbama u prostoru kuće i razreda koje bi trebali preporučiti roditeljima djeteta s JOS ili učitelju koji u razredu ima učenika s JOS, što uključuje i upotrebu kohlearnog implantata.

ABSTRACT

Newborn hearing screening test enable very early, up to 6 months of age, unilateral hearing loss (UHL) to be diagnosed. According to the report given by dr. B. Marn, PhD, in Croatia, from 2002 to 2008 "49 children with congenital unilateral hearing loss was diagnosed very early, which makes 20% of all children early detected with hearing impairment, or about ten children each year (incidence 2-3 children per 10,000 births). About 57% of these children had moderately severe hearing loss, and about 40% severe or profound hearing loss. The total number of children with UHL is certainly higher, because some occur later." There are three main challenges faced by children / students / people with UHL: (1) localization of sound, speech; (2) speech understanding in noise and (3) understanding speech from a distance or from another room. These problems are often ignored because the answer to the question: Do you hear? Do you speak? is Yes I hear, I speak. – that satisfy parents and teachers. Only when children / students begin to show some atypical forms of unacceptable behavior (low tolerance to frustration, the child is too tired at the end of the day, it seems like they are not paying attention, responds incorrectly to a question or request) social environment starts to respond. Children / persons that use cochlear implants embedded in one ear, which is almost 100% of cases, have the same listening difficulties as children / people with UHL. As the growing number of children / students with cochlear implants in regular kindergartens and schools, all of the participants in the education process should be well-informed which difficulties children with UHL / cochlear implants are facing with. The aim of this paper is to present speech-language pathologists communication strategies with children with UHL / cochlear implant, and the adjustments in the house and in the classroom; to advise parents of the child with UHL and teachers who have students in class with UHL which includes students with cochlear implant.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Oštećenja sluha

Učenje stranog jezika u funkciji razvoja slušanja i govora djece oštećenog sluha

Deniza Benzon, Adinda Dulčić

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG

Ključne riječi: verbotonalni sistem, oštećenje sluha, audio -vizualna globalno-strukturalna metoda, strani jezik /verbotonal system, hearing impairment, audio-visual global structural method, foreign language

SAŽETAK

Guberina je svojim lingvističkim i fonološkim istraživanjima doveo do revolucionarnih promjena u shvaćanju i pristupu problemu slušanja. Njegova verbotonalna teorija ističe važnost sačuvanih frekvencijskih područja niskih frekvencija i transfera. Misao da se čujuća osoba učeći strani jezik ponaša kao osoba oštećena sluha bila je jedna od vodilja verbotonalne metode koja se do danas primjenjuje, razvija i usavršava, te se pokazala vrlo uspješnom u rehabilitaciji slušanja i govora, kao i u učenju stranih jezika. Iz verbotonalne teorije izrasla je AVGS metoda koju definiramo kao skup strukturalno-globalnih audio-vizualnih procesa u učenju i razvoju jezika. Da bi osoba oštećena sluha mogla usvojiti strani jezik, treba razviti slušanje i govor materinskog jezika do određene razine, kako bi se izgradio temelj za strani jezik koji će interaktivno utjecati na daljnji razvoj i bogaćenje materinskog jezika na svim razinama. U radu će se primjerima pokazati kako učenje stranog jezika pomaže djeci oštećena sluha u boljem strukturiranju i razvoju materinskog jezika na svim razinama.

ABSTRACT

Guberina's research in linguistics and phonology resulted in revolutionary changes in comprehending and treating hearing impairment. His verbotonal theory emphasizes the importance of intact frequency domains, low frequencies and transfer. Idea that a normally hearing person acts like a hearing impaired person when learning a foreign language, was and remains one of the main guidelines of verbotonal method, which has been, till this very day, applied, developed and improved, and has proven very successful in rehabilitation of hearing and speech, as well as in learning foreign languages. From verbotonal method, another method was developed - AVGS method, defined as a set of structural global audio-visual processes in learning and developing a language. In order to develop a foreign language, a hearing impaired person needs to develop listening and speaking of its mother tongue to a certain level. This establishes a base for a foreign tongue which will interactively influence further development and enrichment of one's mother tongue at all levels. This paper will present examples how learning a foreign language helps hearing impaired children to be more successful in structuring and developing mother tongue at all levels.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Oštećenja sluha

Izazovi prevođenja na znakovni jezik u odgoju i obrazovanju gluhe djece i mladeži

Challenges of educational sign language interpreting

Sandra Bradarić-Jončić, Renata Mohr Nemčić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Ključne riječi: gluhoća, znakovni jezik, obrazovno prevođenje na znakovni jezik, komunikacijski posrednici, inkluzivno obrazovanje gluhe djece/educational interpreting, sign language, deaf, deafness, communication support workers

SAŽETAK

Prevođenje na znakovni jezik u medicinskom, pravnom i religijskom kontekstu prisutno je u Hrvatskoj već duže vrijeme. Nasuprot tome, obrazovno prevođenje, odnosno prevođenje nastave na znakovni jezik, novija je pojava. Međutim, iz godine u godinu sve više gluhih učenika i studenata zahtijeva podršku obrazovnih prevoditelja, među kojima su i oni s kohlearnim implantatima. Cilj istraživanja bio je steći uvid u izazove s kojima se u svom radu susreću obrazovni prevoditelji. Ispitivanju provedenom primjenom on-line upitnika odazvalo se jedanaest prevoditelja, te su prikupljeni podatci o njihovu obrazovnom statusu i osposobljenosti za posao obrazovnog prevoditelja, njihovoj kompetenciji u znakovnom jeziku, kao i kompetenciji učenika i njihovih roditelja, teškoćama s kojima se prevoditelji susreću u radu, njihovoj suradnji s nastavnicima, stručnim suradnicima i roditeljima, pripremanjem za prevođenje, organiziranju tečajeva znakovnog jezika za čujuće suučenike i nastavnike te o njihovu mišljenju glede utjecaja obrazovnog prevođenja na školska postignuća i socijalne interakcije gluhih učenika, odnosno studenata. Naposljetku, prevoditeljima je pružena mogućnost da ukažu na čimbenike za koje smatraju da mogu doprinijeti poboljšanju njihova rada. U izlaganju će biti prikazani najvažniji rezultati ovog istraživanja.

ABSTRACT

While sign language interpreting in medical, legal and religious settings has been present in Croatia for a relatively long time, educational interpreting is only at its beginning. However, more and more deaf students require the support of an educational interpreter, including those with cochlear implants. The aim of this research was to gain insight into the challenges faced by educational interpreters. A survey was conducted online and data was collected on the demographic characteristics of interpreters and the difficulties they encounter in their work. Eleven interpreters participated in this research. Data was collected on the educational interpreters' educational background, the sign language competence of interpreters, students and their parents, the challenges they face during educational interpreting, their collaboration with teachers and parents, the ways of their preparation for interpreting, on organizing sign language courses for hearing students and teachers, as well as on interpreters' opinion about the impact of educational interpreting on deaf students' educational achievement and social interactions. Finally, some suggestions for improving the work of educational interpreters were provided.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Oštećenja sluha

Istraživanja kulturnog identiteta gluhih

Research of cultural identity of the Deaf

Renata Möhr Nemčić, Sandra Bradarić-Jončić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Ključne riječi: vrste kulturnoga identiteta, kultura gluhih, znakovni jezik/ types of cultural identity, deaf culture, sign language

SAŽETAK

Temeljno značenje kulturnoga identiteta jest osjećaj pripadnosti skupini, odnosno zajednici, koji se ostvaruje kroz kulturu i jezik. Pored jezika, najvažnijega čimbenika kulturnoga identiteta, kulturu čine zajednička povijest, uvjerenja, običaji, vrijednosti i umjetničko stvaralaštvo u određenoj zajednici. U posljednjem desetljeću sve je više istraživanja rezultati kojih potvrđuju postojanje četiri vrste identiteta koje gluhe osobe mogu oblikovati (čujući, marginalni, gluhi i dvokulturni), ovisno o osjećaju pripadnosti gluhoj, odnosno čujućoj zajednici. Cilj izlaganja jest navesti i opisati vrste kulturnoga identiteta, prikazati novije spoznaje iz istraživanja kulturnoga identiteta, ukazati na važnost ove varijable i znakovnoga jezika za mentalno zdravlje i kvalitetu života gluhih te dati smjernice za buduća istraživanja.

ABSTRACT

The definition of cultural identity, in its most basic form, is a sense of belonging to a group or community that is achieved through culture and language. In addition to language - the most important factors of cultural identity, culture consists of shared history, beliefs, customs, values and artistic creativity in the community. Most research in recent decades has confirmed the existence of four identity types that deaf people may form (hearing, marginal, deaf and bicultural), depending on the sense of belonging to a deaf or hearing community. The aim of the presentation is to specify and describe the types of cultural identity, to introduce the new research findings about cultural identity, to emphasize the importance of these variables and sign language for the mental health and quality of life of the deaf and to suggest future research directions.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Oštećenja sluha

Logoped - nastavnik u medicinskoj školi

Speech and Language Pathologist as a teacher of HZJ in medical school

Gorana Müller¹, Marina Milković²

¹*Zdravstvena i medicinska škola Dr. Andrije Štampara Vinkovci*

²*Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Odsjek za oštećenja sluha*

Ključne riječi: hrvatski znakovni jezik, kultura gluhih, medicinska škola

SAŽETAK

Hrvatski znakovni jezik (HZJ) uveden je u medicinske škole u Hrvatskoj kao izborni predmet 2012. godine. Uvođenje predmeta potaknuto je istraživanjem o kvaliteti pružanja zdravstvenih usluga iz perspektive pacijenata s oštećenjem sluha (Pribanić i Milković 2010). Svrha je ovog predmeta upoznati buduće medicinske djelatnike s osnovama HZJ-a i kulture gluhih, a sve s ciljem učinkovite komunikacije s gluhim i nagluhim pacijentima. Cilj je ovoga rada prikazati iskustvo predavanja HZJ-a u dvjema medicinskim školama, u Vinkovcima i Osijeku. U radu će se ukratko prikazati sadržaj predmeta, zatim tehnike i metode poučavanja, kao i ishodi učenja. Također, prikazat će se i iskustva učenika koji su izabrali ovaj predmet. Ona uključuju njihovu motivaciju, razumijevanje problematike oštećenja sluha te promjenu stavova o jeziku i kulturi gluhih, jednako kao i primjenu usvojenih znanja. Zaključno, ovim radom želi se istaknuti značaj i uloga logopeda kao nastavnika hrvatskog znakovnog jezika u medicinskim školama. Naime, studijski program logopedije na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pruža mogućnost učenja predmeta HZJ kroz četiri stupnja, tj. četiri godine učenja, uz ostale predmete koji se bave problematikom oštećenja sluha.

ABSTRACT

Croatian Sign Language (HZJ) has been present in Croatia since 2012, as an optional course. Introducing the course has been encouraged by a research on the quality of health service delivery from the perspective of patients with hearing impairment (Pribanić & Milković, 2010). The purpose of this course is to introduce the basics of HZJ and Deaf Culture to future medical professionals, with the aim of effective communication with Deaf and Hard of hearing patients. The purpose of this paper is to present the experience of teaching HZJ in two medical schools, Vinkovci and Osijek. This paper will briefly present the course content, teaching techniques and methods as well as learning outcomes. Also, there will be presented students' experiences. That includes their motivation, understanding of hearing impairment issues, and change of attitudes to language and culture of the Deaf as well as acquired knowledge implementation. Finally, this paper tries to point out the importance and role of Speech and Language Pathologist as a teacher of HZJ in medical school. Namely, the study program Speech Therapy, Faculty of Education and Rehabilitation, University of Zagreb, offers the possibility to learn HZJ and Deaf Culture through four levels, that is, four years of learning along with other subjects dealing with hearing impairment issues.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: *Poremećaji gutanja*

Fiberoptička endoskopska procjena gutanja

Fiberoptic endoscopic examination of swallowing

Ana Đanić Hadžibegović, Sunčica Leško, Jasna Đanić

Sveučilište J.J. Strossmayera, Medicinski fakultet Osijek

Opća bolnica "Dr. Josip Benčević" Slavonski Brod

Ključne riječi: FEES, gutanje, disfagija/ FEES, swallowing, dysphagia

SAŽETAK

Orofaringealna disfagija (OD) poremećaj je gutanja od usana do gornjeg sfinktera jednjaka. Utječe na formiranje bolusa, prijenos bolusa u jednjak i zaštitu dišnog puta. Najveća je prevalencija orofaringealne disfagije među osobama starije životne dobi, bolesnicima s neurološkim i neurodegenerativnim bolestima te među bolesnicima sa zloćudnim bolestima glave i vrata. Dijagnostički protokol obuhvaća uočavanje općih simptoma i specifičnih simptoma, standardizirane kliničke upitnike i test probira gutanjem tekućine te instrumentalnu dijagnostiku. Osnovni instrumentalni dijagnostički postupci su fiberoptička endoskopska procjena gutanja (FEES) i videofluoroskopija (VFS). VFS je donedavno predstavljala zlatni standard, ali bolja dostupnost, mobilnost, jednostavnost izvedbe te manja cijena postavili su FEES na prvo mjesto. Fleksibilnim fiberoptičkim endoskopom transnazalno pristupa se u ždrijelo i grkljan i nakon pregleda anatomskih struktura procjenjuje se faringealna faza akta gutanja. Prilikom gutanja bolusa tekućine i hrane različite viskoznosti procjenjuje se vrijeme i put prijenosa bolusa iz stražnjeg dijela usne šupljine u orofarinks, hipofarinks do gornjeg sfinktera jednjaka, velofaringealna insuficijencija, zaštita dišnog puta i sposobnost čišćenja ždrijela i grkljana. Dosadašnja istraživanja pokazala su da je osjetljivost FEES za penetraciju i aspiraciju te za određivanje rezidue veća u odnosu na VFS. Za vrijeme pregleda trebaju se primijeniti i ispitati učinci različitih rehabilitacijskih postupaka, poput promjene položaja tijela, manevri prilikom gutanja te *biofeedbacka*. Stoga FEES omogućuje dijagnostičaru da procjeni učinkovitost i sigurnost oralnog unosa tekućine i hrane te preporuči odgovarajuće terapijske postupke (bihevioralne, kirurške i/ili umjetno hranjenje) koji će poboljšati učinkovitost i sigurnost gutanja i omogućiti dostatan unos tekućine i hranjivih tvari.

ABSTRACT

Oropharyngeal dysphagia (OD) is a swallowing disorder from the mouth to the upper esophageal sphincter. It affects bolus formation and transfer, and airway protection. Highest prevalence of OD is found among elderly population, patients with neurological and neurodegenerative diseases, and patients with head and neck cancer. Diagnostic protocol includes: identification of general and specific symptoms, standardized clinical questionnaires and fluid swallow screening test, and instrumental diagnostic procedures. Principal instrumental diagnostic procedures are fiberoptic endoscopic examination of swallowing (FEES) and videofluoroscopy (VFS). VFS has represented golden standard up to recently, when better availability, mobility and simplicity has put FEES in front of VFS in OD evaluation. A flexible fiberoptic endoscope is inserted through the nasal cavity into pharynx and larynx to inspect all anatomical structures and phonation function. Subsequently, pharyngeal phase of swallowing is inspected by asking patients to swallow boluses of liquids and food of different viscosity. During swallowing phase, path and time of bolus transfer from posterior oral cavity into the oropharynx, hypopharynx and upper esophageal sphincter, velopharyngeal insufficiency, airway protection, and the ability of cleaning the pharynx and larynx are inspected. Recent studies showed higher sensitivity of FEES in comparison to VFS for detection of penetration, aspiration, and bolus residue. During examination, all known rehabilitation procedures such as body position change, swallowing manoeuvres, and biofeedback should be applied and evaluated. Therefore, FEES enables diagnosticians to evaluate efficacy and safety of oral ingestion of fluids and solids, and to recommend appropriate therapeutic procedures (behavioral, surgical and/or assisted feeding) that will ensure substantial intake of nutrients, without the risk of aspiration.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Poremećaji gutanja

Logopedska dijagnostika neurogenih orofaringealnih disfagija (NOD)

Speech and language pathologists diagnostics of neurogenic oropharyngeal dysphagia (NOD)

Zdravko Kolundžić¹, Dinah Vodanović², Vlasta Ivana Zupanc Isoski³

¹ Opća županijska bolnica Požega

² KBC Rebro Zagreb, Hrvatska

³ Klinički centar Ljubljana, Slovenija

Ključne riječi: disfagija, neurogena, dijagnostika

SAŽETAK

Disfagije su, zbog širokog raspona simptoma, poremećaji koji zahtijevaju multidisciplinarnu dijagnostiku (logoped, neurolog, radiolog, gastroenterolog, otorinolaringolog) s ciljem pravovremene dijagnostike i terapije koju provodi logoped. Rana dijagnostika disfagije omogućuje prevenciju aspiracije, pothranjenosti, brži oporavak od osnovne bolesti i poboljšanje kvalitete života.

Najčešća je etiologija disfagije neurogena (oko 70 – 80% svih disfagija) i manifestira se poremećajem funkcije gutanja krute i tekuće hrane kod akutnih i kroničnih bolesti. Logopedska dijagnostika uključuje klinički pregled i instrumentalnu procjenu. Klinički pregled uključuje detaljnu anamnezu koja je posebno važna zbog postupnog pogoršanja disfagije, procjenu orofarinksa (osjet, motorika), kontrolu sline, zaštitu dišnih putova i procjenu funkcije gutanja sa svim konzistencijama. Logopedima su za instrumentalnu procjenu na raspolaganju puls oksimetrija i cervikalna auskultacija. Procjenu funkcije potrebno je učiniti s obzirom na dob i opće stanje pacijenta, stanje obrasca disanje-gutanje, promjene okusa i mirisa te promjene u senzomotornoj integraciji.

U razvijenim zemljama postoji praksa ujednačavanja logopedskih dijagnostičkih i terapijskih postupaka kod disfagija, čemu bi trebalo težiti i u Hrvatskoj (VLP). Dobra medicinska i logopedska dijagnostika disfagija preduvjet je kvalitetnih terapijskih postupaka s ciljem poboljšanja ili oporavka funkcije gutanja.

ABSTRACT

Dysphagia is due to wide range of symptoms a disorder that requires a multidisciplinary diagnostic approach (speech and language therapist, neurologist, radiologist, gastroenterologist, otolaryngologist) with the goal of timely diagnosis and treatment carried out by a speech and language therapist. Early diagnosis of dysphagia provides hands-on prevention of symptoms like aspiration or malnutrition and allows more rapid recovery of the underlying disease and improves overall quality of life.

The most common etiology of dysphagia is neurological (about 70-80% of dysphagia) and they are manifested by impaired function of swallowing solids or liquids in acute and chronic diseases. Speech and language pathologist performs diagnostics that include clinical examination and instrumental assessment. A clinical examination includes a detailed history, which is particularly important due to gradual deterioration that happens in dysphagia, the assessment of the oropharynx (sensation, motor skills), control of saliva, respiratory protection and assessment of swallowing function with all the consistencies. Speech and language pathologist use pulse oximetry and cervical auscultation for instrumental assessment. Assessment has to be done taking into account patients' age and general condition, breathing-swallowing patterns, changes in taste and smell and changes in sensorimotor integration. In developed countries the practice aims to unify speech diagnostic and therapeutic procedures. In Croatia, VLP was developed with the goal of standardizing procedures in clinical settings. Quality of unified approach to medical and speech pathologists diagnostics of dysphagia is a precondition for high quality therapeutic procedures in order to improve or recover swallowing functions.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Poremećaji gutanja

Rehabilitacija oralno-laringealnih funkcija - rehabilitacija gutanja

Rehabilitation of oral and laryngeal functions – swallowing rehabilitation

Sunčica Leško, Jasna Đanić, Ana Đanić Hadžibegović, Ivana Gojević

Opća bolnica "Dr. Josip Benčević" Slavonski Brod

Ključne riječi: hranjenje, karcinomi glave i vrata, disfagija, rehabilitacija gutanja

SAŽETAK

Aktivnosti hranjenja predstavljaju zadovoljenje osnovnih životnih potreba za vodom i hranom. Kod odraslih teškoće gutanja mogu biti različite etiologije: posljedica traumatske ozljede mozga, CVI, različita neurološka oboljenja, tumori glave i vrata ili posljedice velikih mutilirajućih kirurških zahvata na glavi i vratu. Ciljevi rehabilitacije gutanja moraju biti prvenstveno usmjereni prema bolesniku te ih, po mogućnosti, treba definirati s bolesnikom. Ciljevi su specifični, mjerljivi, ostvarivi i vremenski ograničeni. Funkcija je logopeda u rehabilitaciji oralno-laringealnih disfunkcija značajna. Razumijevanje, analiza i pravilna procjena problema bolesnikove disfunkcije gutanja zahtijevaju tretiranje na adekvatnoj razini. Rehabilitacija se određuje individualno, a treba je procjenjivati i provoditi multidisciplinarno, u skladu sa stručnim kompetencijama pojedinih članova rehabilitacijskog tima. Rehabilitacija može značajno smanjiti ili potpuno prevladati ovu važnu disfunkciju. U radu autori iznose svoja iskustva u rehabilitaciji oralno laringealnih disfunkcija. Ovim izlaganjem želimo predstaviti ciljeve logopedске terapije, koji su: poboljšati i očuvati funkciju gutanja, osvijestiti važnost zadovoljavanja osnovnih nutritivnih potreba i pravilnog održavanja oralne higijene pacijenta.

ABSTRACT

Feeding activities satisfy basic human needs for water and food. Swallowing disorders of adults can have various etiologies. They can be a result of a brain trauma, CVI, different neurological diseases, head and neck cancer or a result of comprehensive surgery of head and neck. Goals of swallowing rehabilitation must be focused on patient and, if it is possible, they should be defined in agreement with patient. The goals are specific, measureable, achievable and time-limited. The role of speech-language pathologist in rehabilitation of oral-laryngeal dysfunctions is very important. Understanding, analysis and correct assessment of patients swallowing disorders require treatment on adequate level. Rehabilitation is created individually, depending on patient's needs, and it should be assessed and preceded in multidisciplinary team, in accordance with professional competence of each member of the team. Rehabilitation can significantly reduce or totally overcome swallowing dysfunction. Authors of this paper are showing their experiences in rehabilitation of oral-laryngeal dysfunctions. We want to present the goals of swallowing treatment conducted by speech-language pathologist. Goals are to improve and preserve function of swallowing, promote the importance of gratification of basic nutritive needs and proper patient's oral hygiene.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Poremećaji gutanja

Parkinsonova bolest i poremećaji hranjenja i gutanja

Parkinson's Disease and Eating and Swallowing Disorders

Emica Farago, Senka Sardelić

Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Ključne riječi: poremećaji gutanja, disfagija, Parkinsonova bolest/ swallowing disorders, dysphagia, Parkinson's disease

SAŽETAK

Neurodegenerativne bolesti često uz sebe vežu i neke sekundarne teškoće koje iznimno narušavaju kvalitetu života, a mogu ugroziti i život. Parkinsonova bolest (PB) druga je po učestalosti u skupini neurodegenerativnih bolesti čiji su istaknuti simptomi tremor, bradikinezija, ukočenost i gubitak refleksa. Uz spomenute kliničke značajke kod PB nalazimo i sekundarne simptome poput dizartrija i disfagija. U različitim istraživanjima nalazimo podatke da 40% do 95% osoba s PB ima neke od simptoma disfagija. Kalf i sur. (2012) navode da orofaringealna disfagija prevladava u najmanje trećine osoba s PB. Problem se može javiti u svakoj fazi bolesti, tako da određeni simptomi koji upućuju na teškoće u spomenutom području mogu biti jedan od ranih znakova, ali isto tako mogu se javiti i u kasnijim fazama bolesti. Priroda i karakteristike poremećaja gutanja mogu varirati ovisno o neurološkom stanju i ozbiljnosti osnovne bolesti, ali i o općem stanju osobe. Iznimno je važno rano otkrivanje disfagičnih simptoma kako bi se smanjio rizik od aspiracije te spriječile daljnje zdravstvene i socijalne posljedice. U ovom radu primijenjena je prilagođena verzija MDT - PD upitnika (Simons, A. J., The Munich Dysphagia Test – Parkinson's disease, 2012) koji je namijenjen specifičnoj populaciji osoba s Parkinsonovom bolesti kako bi se dijagnosticirale teškoće hranjenja i gutanja u ranoj fazi. Ovaj je instrument izabran jer se pokazao valjanim „screening“ alatom za rano otkrivanje poremećaja gutanja i aspiracijskog rizika te inicijalnih znakova koji upućuju na mogućnost razvoja disfagija. Osnovni cilj bio je istražiti moguća odstupanja u procesima oralne i faringealne faze gutanja. Pretpostavili smo da će većina osoba s PB ispoljiti izraženije teškoće u oralnoj fazi gutanja te da će teškoće biti izraženije u osoba s dužim trajanjem bolesti. Ukupno je ispitano 15 osoba s dijagnosticiranom PB s prosječnom dobi od 68,8 godina, šest muškog i devet ženskog spola. U radu se analizirala funkcija gutanja prema pojedinim *ajtemima* iz upitnika (26 pitanja). Za obradu podataka korišteni su temeljni statistički postupci te kvalitativna analiza. Rezultati su pokazali da su samo dvije osobe pokazale simptome koji ukazuju na orofaringealnu disfagiju. Isto tako uočeno je da pojedini ispitanici pokazuju određene probleme na razini preparacije bolusa. Manifestirali su se i neki drugi znaci teškoća: višestruko gutanje, pročišćavanje grla, salivacija, gubitak na težini te izbjegavanje određenih vrsta hrane. Upravo su to upozoravajući znaci, odnosno prvi pokazatelji budućih disfagičnih teškoća.

ABSTRACT

Neurodegenerative diseases are generally incurable, progressive and debilitating conditions that have a significant impact on health and health related quality of life. Parkinson's disease (PD) is the second most common neurodegenerative disease. The most obvious symptoms of PD include tremor, bradykinesia, muscular rigidity, and loss of reflexes. Dysphagia and dysarthria are common accompanying symptoms in PD (40% to 75% of all the patients with PD). Kalf (2012) reports that oropharyngeal dysphagia prevails in at least one third of individuals with PD. The problem can occur in every stage of the disease. The nature and the characteristics of swallowing disorders may vary depending on the neurological condition, severity of the underlying disease or general condition of a person. Early detection of swallowing abnormalities is important to reduce risk of aspiration and to prevent health and social consequences. We have used MDT-PD questionnaire (Simons, AJ, The Munich Dysphagia Test - Parkinson's Disease, 2012) in this research. MDT-PD is a valid screening tool for early diagnosis of swallowing problems and aspiration risk, as well as initial signs of possible dysphagia in PD patients. Our main goal was to analyse swallowing function and deviation (oral and pharyngeal phases) according to the items in the questionnaire (26 questions). The research was carried out in 15 adults with PD with an average age of 68.8 years, 6 males and 9 females. We assumed that the majority of participant with PD would exhibit noticeable difficulty in the oral phase of swallowing and that the difficulties would be more pronounced in patients with longer disease duration. Basic statistical methods and qualitative analysis were used for the data processing. The results showed that only two of the examinees manifested some symptoms consistent with oropharyngeal dysphagia. It was also noted that some respondents showed certain problems in the preparation of the bolus. Some other difficulties occurred as well, such as multiple swallowing, throat clearing, salivation, weight loss and avoidance of certain types of food. These difficulties are the most common warning signs, and initial indications of future swallowing disorders.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Stečeni jezični i govorni poremećaji

Pisanje u osoba s oštećenjem mozga

Writing in individuals with brain damage

Ana Leko Krhen, Tatjana Prizl Jakovac

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Ključne riječi: pisanje, afazija, traumatsko oštećenje mozga

SAŽETAK

Pisanje je složen proces koji obuhvaća različite kognitivne, lingvističke i senzomotoričke procese. Ako dođe do oštećenja jednog od ovih procesa, doći će do poremećaja u pisanju koji će imati različite posljedice za život osoba s oštećenjem mozga. Kod mnogih osoba ovi će poremećaji utjecati na mogućnost razmjene informacija u svakodnevnom životu. Prema suvremenim spoznajama o teškoćama pisanja uslijed oštećenja mozga, te o posljedicama do kojih dolazi oštećenjem jedne ili više sastavnica istovremeno, cilj je ovog istraživanja usporedba pisanja kod triju različitih skupina ispitanika (osoba s afazijom, osoba s traumatskim oštećenjem mozga, osoba bez narušenih jezično-govornih i/ili komunikacijskih sposobnosti). Ispitivanjem je obuhvaćeno ukupno pedeset i četvero ispitanika obaju spolova, u dobi od 18 do 83 godine. Pisanje se procjenjivalo kroz automatizme, pisanje slova, riječi, pseudoriječi i rečenica po diktatu, pismeno imenovanje predmeta, prepisivanje slova, riječi, pseudoriječi i rečenica, opisivanje slike (slobodno pisanje). Za sve varijable izračunati su osnovni statistički pokazatelji za svaku skupinu ispitanika. Za utvrđivanje razlika među uzorcima ispitanika primijenjena je univarijantna analiza varijance. Osim toga, za testiranje povezanosti između vrste pogrešaka i mjesta oštećenja mozga korištena je diskriminacijska analiza. Statistički značajne razlike postoje na svim zadacima pisanja, osim na zadacima pisanja automatizama i zadacima prepisivanja. Razlike između vrste pogrešaka i mjesta oštećenja prisutne su kod oštećenja u sljepoočnom i tjemenom režnju kod osoba s moždanim udarom, dok kod osoba s traumatskim oštećenjem razlike postoje kod oštećenja u čeonom, sljepoočnom i zatiljnom režnju. I osobe s traumatskim oštećenjem mozga, kao i osobe s afazijom kao posljedicom moždanog udara, vrlo su heterogena skupina s obzirom na prisutnost i težinu poremećaja pisanja. Pregled sačuvanih i oštećenih sastavnica pisanja u značajnijoj mjeri utječe na pacijentovu prilagodbu novonastalom stanju.

ABSTRACT

Writing is a complex process that involves a variety of cognitive, linguistic and sensorimotor processes. If one of these processes is damaged, it would cause writing impairments, which will have different effects on the lives of people with the brain damage. For many people these disturbances will affect the possibility of exchanging information in everyday life. The aim of this study was, according to contemporary knowledge about writing impairments due to brain damage, and the consequences that may occur after damage of one or more components at the same time, is comparison of writing in three different groups (people with aphasia, people with traumatic brain injury and people without speech and language, and/or communication impairments). The study included fifty-four patients, aged 18 to 83. Writing was assessed through automatisms, dictated letters, words, pseudo words and sentences; written picture naming; copying letters, words, pseudo words and sentences, and narrative writing. Basic statistical indicators were calculated for all the variables for each group of the respondents. Univariate analysis of variance was used to determinate the differences between samples of respondents. Besides that, discriminant analysis was used to test the association between error types and locus of brain damage. Results showed that significant differences exist in all tasks of writing, except to the tasks of writing automatisms and copying tasks. The differences between the error types and locus of brain damage are present in people with stroke in the temporal and parietal lobes and in people with traumatic injuries with damage in the frontal, temporal and occipital lobes. People with traumatic brain injury, as well as people with aphasia caused by stroke, are very heterogeneous groups regarding the presence and severity of the writing impairments. The review of saved and damaged components of writing has significant extent on the patient's adaptation to the new circumstances.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Interdisciplinarni pristupi

Multidisciplinarni neurorehabilitacijski tim; slovensko - hrvatska klinička iskustva

Vlasta Ivana Zupanc Isoski, Zdravko Kolundžić, Dinah Vodanović

Opća županijska bolnica Požega

Ključne riječi: multidisciplinarni tim, neurorehabilitacija, Slovenija, Hrvatska, klinika

SAŽETAK

Cilj je našeg rada predstaviti iskustva logopeda kao člana multidisciplinarnog tima pri Klinikama za neurologiju Kliničkog centra Ljubljana i Kliničkog bolničkog centra Zagreb. Cilj je predstaviti postupanja koja su usklađena s međunarodnim neurorehabilitacijskim smjernicama. Multidisciplinarni tim u našoj praksi sastoji se od: liječnika neurologa, subspecijalista; medicinskih sestara/tehničara; fizioterapeuta – bobath terapeuta; fizioterapeuta – Mckenzie terapeuta i respiratornog terapeuta; farmaceuta, nutricionista, neuropsihologa, socijalnog radnika i logopeda. Multidisciplinarni tim nije potpun bez svih stručnjaka koji svojim stručnim usmjerenjem pokrivaju područje rada kao stalni članovi tima. Metode kojima se prati postupanje multidisciplinarnog tima jesu izvođenje pilot-studija kojima se kontrolira kvaliteta rada i primijenjenih postupaka. U ovom radu nam je želja predstaviti nekoliko studija koje su se izvele neovisno pri Klinikama za neurologiju Ljubljane i Zagreba i u sklopu bilateralne suradnje Klinika za neurologiju Ljubljane i Zagreba. Neurorehabilitacija je aktivan proces koji predstavlja most između izolacije i optimalne socijalne uključenosti, to jest najveće moguće iskorištenosti neurorehabilitacijskih potencijala. Stoga, multidisciplinarno djelovanje podrazumijeva postupanje svakog člana tima prema međunarodno znanstveno-istraživački utemeljenim postupcima, a sve u skladu s etičkim i profesionalnim načelima.

ABSTRACT

The aim of our work is to present experiences of speech language pathologists that are members of the multidisciplinary team at the Department of Neurology, Clinical centre Ljubljana and the Department of Neurology, Clinical hospital Centre Zagreb. The aim is to present procedures which comply with international neurorehabilitation guidelines. A multidisciplinary team in our practice is composed of: doctor's neurologists-subspecialists; nurses / technicians; physiotherapists - Bobath therapists; physiotherapists - McKenzie therapists and respiratory therapists; pharmacists, nutritionists, neuropsychologists, social workers and speech language pathologists. Methods by which the treatment of the multidisciplinary team is assessed is by carrying out pilot studies that control the quality of work and used methods. In this paper we wish to present a number of studies that have been carried out independently in the Department of Neurology, Clinical medical Centre Ljubljana and in the Department of Neurology, Clinical Hospital Centre Zagreb, and pilot projects made in the framework of bilateral co-operation between Departments of Neurology Ljubljana and Zagreb. Neurorehabilitation is an active process that presents a bridge between isolation and optimal social inclusion, which is achieved by maximal utilization of neurorehabilitation potential. Therefore, multi-disciplinary action implies the treatment of each team member according to internationally supported scientific and evidence-based procedures, and in accordance with ethical and professional principles.

USMENO IZLAGANJE

Tematsko područje: Interdisciplinarni pristupi

Rana intervencija u Razvojnom savjetovalištu: logoped i pedijatar u timu

Dragana Dženopoljac, Mario Jelić

Dom zdravlja Subotica, Razvojno savjetovalište, Srbija

Ključne riječi: rana intervencija, razvojno savjetovalište, predjezični period, simptomi rizika, timski rad

SAŽETAK

Ministarstvo zdravlja Republike Srbije izradilo je Nacionalni program preventivne zaštite djece sa psihofiziološkim poremećajima i govornom patologijom. Posebnom Uredbom uređene su aktivnosti na ranom otkrivanju sa ciljem da se smanji prevalencija psihofizioloških i govornih poremećaja kod djece u Republici Srbiji. Nosioci ovog posla su pedijatar i logoped, u timu. Pravilnikom o sadržaju i obujmu prava na zdravstvenu zaštitu iz obveznog zdravstvenog osiguranja utvrđeno je da se procjena govorno-jezičnih sposobnosti radi dva puta – u šestom i dvanaestom mjesecu kod djece rođene pod rizikom, i ona podrazumijeva primjenu probirnih testova u skladu sa Stručno-metodološkim uputstvom i Nomenklaturom zdravstvenih usluga na primarnoj razini zdravstvene zaštite. Rana intervencija započinje rođenjem djeteta ili po utvrđivanju razvojnog rizika i traje do polaska u školu, a podrazumijeva pružanje podrške djeci, roditeljima i članovima obitelji kroz informiranje, savjetovanje i rehabilitaciju. Program rane intervencije podrazumijeva, prije svega, stručnu opservaciju djeteta od strane liječnika, logopeda, defektologa i ostalih profila stručnjaka, na temelju koje se postavlja dijagnoza, procjenjuju djetetove sposobnosti i izrađuje plan i program ranog stimulativnog programa. Rana intervencija, kao usluga, kompatibilna je s radom razvojnih savjetovališta u domovima zdravlja u Republici Srbiji. Pravilnik o uvjetima i načinu unutrašnje organizacije zdravstvenih ustanova u Republici Srbiji predviđa u domovima zdravlja formiranje razvojnih savjetovališta za uzrast do šeste godine, na teritoriju s najmanje 8500 predškolske djece. U razvojnom savjetovalištu, koje je prostorno ili vremenski izdvojen segment primarne razine zdravstvene zaštite u okviru predškolskih dispanzera, zaposleni su pedijatar, defektolog, logoped, psiholog, socijalni radnik i medicinska sestra. U svom radu predstaviti ću Razvojno savjetovalište Doma zdravlja Subotica, s posebnim osvrtom na potrebna znanja i rad logopeda na ranoj intervenciji u timu s pedijatrom te kako se provodi interdisciplinarni pristup s ciljem individualizacije plana i programa stimulacije razvoja, kao i savjetovanje roditelja o psihomotornom i govorno-jezičnom razvoju djeteta rođenog pod rizikom.

ABSTRACT

The Ministry of Health of Republic of Serbia have passed the National Program of Preventive Protection of Children with Psycho-physiological Anomalies and Speech Pathology. A special Act directs activities on the early discovery with the aim of reducing prevalence of psycho-physiological and speech anomalies in the Republic of Serbia. The bearers of this task are a paediatrician and a speech pathologist, in a team. According to the regulations of the content and scope of the rights for health care within the mandatory health insurance, it has been determined that the evaluation of the speech-linguistic abilities is being performed twice - in the sixth and the twelfth month with children born under risk and this evaluation includes screen-testing in accordance with the 'expert' - methodological Guidance and the Nomenclature of health services on the primary level of health care. Early intervention begins when the child is born or after diagnosing developmental risk and lasts until the child starts going to school, and it includes giving support to children, parents and family members through informing, counselling and rehabilitation. The program of early intervention includes, above all, expert observation of the child done by doctors, speech pathologists, special teachers and other experts, and that observation serves to make the diagnosis, assess child's abilities and make the plan and program of the early stimulating program. Early intervention, as a service, is compatible with the work of the Developmental Counselling in the Public Health Care Centers in the Republic of Serbia. The Regulations of conditions and ways of internal organization of the Health Care Units in the Republic of Serbia anticipates formation of Developmental Counselling for children up to six years of age within the Public Health Care Centres, on the territory with at least 8,500 pre-school children. In the Developmental Counselling, which is an isolated segment of the primary health care, in the sense of space and time, within pre-school clinics, a paediatrician, a special teacher, a speech pathologist, a psychologist, a social worker and a nurse are employed. In my paper, I am going to present to you the Developmental Counselling of the Health Care Unit in Subotica, with the special accent on the required knowledge and the work of the speech pathologist in the early intervention in the team with the paediatrician, and how we perform the interdisciplinary approach to the early intervention with the purpose of creating an individualized plan and program of development stimulation, as well as the follow up and counselling the parents about the psycho-motor functions and speech-linguistic development of the child born under risk.

7. POSTERI

5. kongres hrvatskih logopeda s međunarodnim sudjelovanjem
"Multidisciplinarnost u području logopedске znanosti i prakse"

24. - 26. rujna 2015. Osijek, Hrvatska

POSTER 1

Tematsko područje: *Razvoj jezika i jezični poremećaji*

Roditeljska procjena djetetova jezičnog i govornog razvoja nakon treće godine

Parental assessment of speech and language development for children older than three years

Darija Novosel, Manuela Pilatuš, Marina Olujić, Jelena Kuvač Kraljević

Laboratorij za psiholingvistička istraživanja, Odsjek za logopediju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Ključne riječi: roditeljska procjena, jezični razvoj, metajezik, obrazovanje, spolne razlike/ parental assessment, language development, metalanguage, education level, gender differences

SAŽETAK

Logopedi u postupku procjene imaju ključnu ulogu, no važna karika u tom su procesu i roditelji/ skrbnici djece čije su jezične, govorne i komunikacijske sposobnosti u središtu procjene. Niz je istraživanja potvrdio da roditelji, a posebice majke, predstavljaju pouzdan izvor informacija o jezičnom i komunikacijskom razvoju svoje djece. Naime, roditelji često zamjećuju određena ponašanja koja se kod djeteta javljaju, a koja nije moguće uočiti unutar ograničenog trajanja formalne procjene. Međutim, većina istraživanja o roditeljskoj procjeni usmjerena je bila na opažanje ponašanja djece mlađe od tri godine. Stoga je cilj ovoga rada bio ispitati roditeljsku procjenu jezičnog i govornog razvoja u dobi nakon treće godine, i to s obzirom na dob i spol djeteta te spol i obrazovanje roditelja koji je procjenjivao djetetov jezični i govorni razvoj. U istraživanju je sudjelovalo 364 roditelja djece urednog jezično-govornog razvoja u dobi od tri, četiri i pet godina s područja devet županija Republike Hrvatske. Ispitni se materijal sastojao od ukupno tri upitnika različita za tri dobne skupine djece (tri, četiri i pet godina) kojima su roditelji kod svoje djece procjenjivali govor na razini izgovora i razumljivosti, jezične sposobnosti na razini fonologije, morfosintakse, semantike i pragmatike te znanje o jeziku – metajezik. Rezultati istraživanja pokazuju da roditelji kod djece starije od tri godine uspješno uočavaju mjerene varijable jezičnog i govornog razvoja. Roditelji trogodišnjaka najbolje uočavaju promjene na morfosintaktičkoj i pragmatičkoj razini, roditelji četverogodišnjaka obilježja semantike, a roditelji petogodišnjaka promjene na razini metajezika. Obrazovanje roditelja ima ulogu samo u procjeni jezičnih sposobnosti kod djevojčica u dobi od tri i četiri godine, i to pri zamjećivanju onih obilježja koja su u tim dobima tek u začetcima razvoja.

ABSTRACT

In the speech and language assessment of children, speech-language pathologists play the main role. However, parents' appraisal of their children's speech and language is also very important. Numerous researches showed that parents, especially mothers, are a very reliable source of information about their children's speech and language development. In fact, parents can spot behaviour that occurs rarely and is invisible in time limited formal assessment by speech-language pathologists. By now most researches of parental assessment were focused on the assessment of children below the age of three. Therefore, the main aim of this research was to study parental ability to assess speech and language behaviour of their children aged three and more. The gender of both parents and children was controlled for, as well as educational differences of parents. The sample consisted of 364 parents with children with typical speech and language development of ages 3, 4 and 5. The parents were asked to complete a questionnaire containing questions about their evaluation of speech and language behaviour of their children. There were three questionnaires forms, each for different age (3, 4 or 5 years). All of three questionnaires consisted of items that evaluate pronunciation and intelligibility of speech, phonological and morphosyntactic language abilities, semantics, pragmatics, and knowledge about language – metalanguage. The findings suggest that parents are very efficient in perceiving speech and language behaviour, i. e. variables that were included in the research. Three-year-old's parents mostly noticed changes in morphosyntactic and pragmatic abilities, four-year-old's parents mostly noticed semantic feature and five-year-old's parents mostly spotted metalinguistic abilities. Parents' educational level has an influence on the parental assessment ability only in the assessment of their female children at the age of three or four. It can be observable only for language features that are in the earliest stage of development.

POSTER 2

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Metajezično znanje, verbalno radno pamćenje i verbalna tečnost kod jednojezičnih i dvojezičnih govornika

Metalinguistic knowledge, verbal working memory and verbal fluency in monolingual and bilingual speakers

Ivana Pindrić¹, Jelena Kuvač Kraljević², Gordana Hržica²

¹ Logopedski kabinet Blaži

² Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Odsjek za logopediju, Laboratorij za psiholingvistička istraživanja

Ključne riječi: dvojezičnost, metajezik, verbalno radno pamćenje, verbalna tečnost

SAŽETAK

Ekonomске миграције и развој друштва створили су околности у којима је двојезичност свакодневна појава, а разумијевање језичног развоја двојезичних говорника нужност. Данас је популација већином двојезична или вишејезична. Циљ је овог истраживања успоредити једнојезичне и двојезичне говорнике на задатцима метajезичног знања, вербалног радног памћења и вербалне теčnosti. Пријашња су истраживања сугерирала да двојезични испитаници могу остварити предност у метajезичном знању, вербалном радном памћењу и вербалној теčnosti, а циљ је овог истраживања био провјерити те налазе на 64 дјеце која су подијелјена у двије једнаке групе (N=32) према језичном статусу. Испитивање је проведено у четири загребачка вртића са сваким дјететом појединачно. Metajезично знање испитано је задатцима обликовне и творбене морфологије, вербално радно памћење испитано је задатцима протоčnosti и капацитета фонолошке петље те средишње извршне саставнице, док је вербална теčnost испитана набрајањем животinja и crtаних филмова. Dвојезични говорници нису се показали успješnijima од једнојезичних врšnjaka на задатцима метajезичног знања и вербалне теčnosti, а на задатцима вербалног радног памћења постигли су боље резултате само на задатцима капацитета средишње извршне саставнице, док на осталим задатцима није утврђена статистички значајна разлика.

ABSTRACT

There are currently more people in the world speaking two or more languages than those speaking just one. Due to circumstances created by economic migrations and recent social changes, bilingualism has become a common phenomenon, one that should be better understood. The purpose of this study was to deepen the understanding of language development in bilingual speakers by comparing their metalinguistic knowledge, verbal working memory and verbal fluency to those of monolingual speakers. Sixty-four children (ages 5-6) participated in the study. Based on their language skills, they were assigned to either the bilingual speakers group (N=32) or the monolingual speakers group (N=32). Each participant was tested individually. Metalinguistic knowledge was tested using derivation and inflectional morphology tasks. Verbal working memory testing comprised of flow and capacity tasks, namely of the phonological loop and the central executive. The verbal fluency task was to enumerate as many animals and cartoons as possible. Bilingual speakers in the study did not achieve better scores in metalinguistic knowledge or in verbal fluency when compared to the monolingual speakers group. The bilingual speakers group scored higher than the monolingual speakers group in the capacity tasks of the central executive. On the remaining tasks of verbal working memory, the difference in results between the two groups was deemed statistically insignificant.

POSTER 3

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Ujednačena dvojezičnost i ostali jednorozi: izazovi odabira ispitanika u dvojezičnim istraživanjima

Balanced bilingualism and other unicorns: participant selection in bilingual research

Gordana Hržica¹, Ana Goleš², Blanka Brdarić³, Emilija Tadić⁴, Maja Roch²

¹ *Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu*

² *Odsjek za razvojnu psihologiju i socijalizaciju Sveučilišta u Padovi,*

³ *Dječji vrtić Paperino Poreč,*

⁴ *Dječji vrtić Rijeka*

Ključne riječi: dvojezičnost, ujednačena dvojezičnost, jezična procjena

SAŽETAK

Zbog visoke varijabilnosti unutar dvojezične populacije kontrola jezične dominantnosti ključna je u istraživanjima kako bi se uspoređivali ispitanici koji formiraju ujednačenu skupinu ili kako bi se promatrali s obzirom na jezičnu dominantnost. Dominantnost se mijenja tijekom života (de Boot 2007), a ujednačna dvojezičnost koja se često postavlja kao idealan kriterij teško je dostižan ideal, posebno ako se u obzir uzme činjenica da se dva jezika gotovo isključivo rabe u različitim domenama (Grosjean 1997.). Kako kontrolirati dominantnost jezika? Kako pronaći ispitanike koji su bliski idealu ujednačene dvojezičnosti? Uporaba standardiziranih jezičnih materijala može služiti kao prvi kriterij odabira uz zadržku. Prema kriterijima koji se upotrebljavaju za jednojezičnu populaciju mnoga dvojezična djeca pripadaju u skupinu koja bi se smatrala rizičnom. Oni neće samo pokazivati niže rezultate na svom slabijem jeziku, već se i njihov jači jezik može početi razvijati sporije pri pojačanom usvajanju drugog jezika (primjerice, pri polasku u vrtić) (Bedore i Pena 2008.). Moguće je rješenje ovog problema uporaba istih testova u dvama jezicima te usporedba standardnih rezultata. U projektu „Dominantnost jezika ujednačenih dvojezičnih govornika“ ispitano je 54 predškolske djece koja pohađaju ustanove s programom na talijanskom jeziku u Rijeci i Poreču. S obzirom na svakodnevnu izloženost jeziku te tradiciju dvojezičnosti u području, oni su prepoznati kao kandidati za ujednačenu dvojezičnost. Ispitani su na paralelnim testovima na dvama jezicima. Kriteriji odabira određuju ispitanike kao ujednačeno dvojezične. S obzirom na rezultate na hrvatskoj i talijanskoj inačici testa TROG-2 (Test for Reception of Grammar - Bishop, Suraniti, Ferri, Vincenzo Neri 2009.; Test razumijevanja gramatike - Bishop, Kuvač Kraljević, Hržica, Kovačević, Kologranić Belić) uspostavljena su dva kriterija. Primjenom prvog kriterija u daljnje je istraživanje uključeno 43 % od ukupno ispitane djece, a zbrojem prvog i drugog kriterija 70 %.

ABSTRACT

High variability has been notorious in bilingual research. The control of language dominance is crucial in bilingual studies in order to test participants of unified language knowledge or to analyse the results with the respect to their differences. Language dominance is prone to change in life (de Boot, 2007) and balanced bilingualism is an ideal state which is hard to reach, especially having in mind the notion of domains (Grosjean, 1997). How to control for language dominance? How to select (almost) balanced bilingual participants? Standardised language testing materials can be of use in this process. However, this must be done with caution. Monolingual standardised scores must not be directly applied because according to them many bilingual speakers would be considered at risk of language delay. Bilingual speakers show lower results in their weaker language, but can also show weaker results in stronger language if they are at the time acquiring second language intensively (e.g. when entering kindergarten) (Bedore and Pena, 2008). Possible solution to this problem is using equivalent tests adapted for two languages and comparing their standards scores. In the project Language Dominance of Bilingual Speakers Perceived as Balanced 54 preschool children were tested in Rijeka and Poreč. All children attend Italian-speaking kindergartens and with the respect to their everyday language exposure and the tradition of bilingualism in the area they have been recognised as possible balanced bilinguals. They have been tested with parallel tests in both languages. Two criteria for selecting participants that would represent balanced bilingual group were established, both based on the results of Italian and Croatian version of TROG-2 test (Test for Reception of Grammar - Bishop, Suraniti, Ferri, Vincenzo Neri, 2009.; Test razumijevanja gramatike - Bishop, Kuvač Kraljević, Hržica, Kovačević, Kologranić Belić. In total 70% of children were selected for further testing (43% according to first criterion).

POSTER 4

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

RAPUT projekt

RAPUT project

Jelena Kuvač Kraljević, Gordana Hržica, Lana Kologranić Belić, Nikola Ljubešić, Vanja Štefanec

Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Ključne riječi: projekt, korpus, aplikacija

SAŽETAK

Poster daje pregled aktivnosti RAPUT projekta – „Računalni asistent za podršku pri unosu teksta osobama s jezičnim poremećajima“, koji sufinancira Europski fond za regionalni razvoj, poziv Jačanje kapaciteta za istraživanje, razvoj i inovacije. Cilj je projekta razviti računalnu aplikaciju koja će osobama s jezičnim poremećajima, prvenstveno osobama s disleksijom i afazijom, omogućiti brži i točniji unos teksta te tako podignuti kvalitetu njihova pisanoga jezika. Projekt se sastoji od tri ključne aktivnosti: razvoja pisanog korpusa, razvoja jezičnih tehnologija i razvoja mrežne aplikacije. Naglasak u ovom posteru bit će na prvoj aktivnosti, i to posebice na razvoju Korpusa pisanog jezika. Prikazat će se njegova struktura prema kliničkim statusima ispitanika, način njegova prikupljanja i analiziranja, a posebno će biti predstavljeni članovi projektnog tima, kao i logopedi (i njihove matične institucije) koji sudjeluju u provedbi projekta, odnosno u prikupljanju pisanih uzoraka.

ABSTRACT

The paper is an overview of the RAPUT project activities (Computer assistant for text input for persons with language impairments) financed by the European Regional Development Fund, Research, Development and Innovations Capacities Strengthening call. The aim of the project is to develop a computer based application that will allow people with language impairments, primarily with dyslexia and aphasia, faster and more accurate input of the written text thus improving their written language performance. The project comprises of three key activities: the development of written language corpus, the development of language technologies and the development of a network application. In this paper the emphasis will be given to the first activity, the development of the Written Language Corpus. Its structure which is based on the clinical status of the participants will be presented, as well as the course of its development and analysis. The members of the project team will be introduced, as well as the speech and language pathologists (and their institutions) who are taking part in the project, i. e. in the data collection.

POSTER 5

Tematsko područje: *Razvoj jezika i jezični poremećaji*

Verbotonalnom metodom kroz crtež i komunikaciju do kreativnosti

Adinda Dulčić, Vesna Mihanović

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG

Ključne riječi: crtež, komunikacija, kreativnost, verbotonalna metoda / drawing, communication, creativity, verbotonal method

SAŽETAK

Ovaj rad fokusiran je ne samo na dječji crtež kao dijagnostičko i terapijsko sredstvo, već i sredstvo kojim se ostvaruje komunikacija i umjetnički izričaj u skladu s uzrastom, mogućnostima, raspoloženjima, motiviranosti i željama djece. Verbotonalna metoda koja se primjenjuje u okviru integralne rehabilitacije djece sa slušnim i jezično-govornim teškoćama koristi se specifičnim vježbama i tehnikama, potičući dijete na komunikaciju s okolinom putem govora. Osim što se radi na razvoju govorno-komunikacijskih mogućnosti, djecu se istovremeno uvodi u svijet umjetničkog stvaranja intenzitetom koji ovisi o vrsti i stupnju teškoće, individualnim potrebama i željama. Kod svakog postupka vodi se računa o okolini, afektivnosti, spontanosti situacije, odnosno o utjecaju svega što potiče kreativnost djeteta kao njegova osobnog izričaja i pokretača razvoja. Stoga kažemo da je kreativnost značajna ponajprije u području integralne rehabilitacije koja koristi verbotonalnu metodu u okviru koje ostvaruje zavidne rezultate. Značajnu ulogu u likovnom izražavanju djeteta imaju njegova ruka i oko čije aktivnosti pridonose mentalnom i govornom razvoju djeteta. Ako pokretima ruke, koja posjeduje sve ono što ima i govor (ritam, napetost, jačinu, pauzu, tempo), pridodamo boje, dolazimo do likovnog umjetničkog izraza. Za kreativnost nije dovoljno imati potencijal, već ju treba razvijati i uvježbavati, i to u okolini koja potiče na razmišljanje i maštu, čime se obogaćuje i komunikacija. Na taj se način kod djeteta razvija, između ostalog, samopoštovanje, motivacija, upornost i dr. Upravo stoga u tom smjeru i treba razvijati kreativnost.

ABSTRACT

Focus of this paper is child's drawing as a diagnostic and therapeutic method, as well as a method of achieving communication and artistic expression, befitting child's age, abilities, moods, motivation and desires. Verbotonal method, which is applied in integral rehabilitation of children with hearing and speech difficulties, uses unique exercises and techniques to motivate a child to communicate with its environment through speech. Apart from developing child's speech and communication abilities, children are introduced to the world of artistic production, depending on type and severity of their difficulty, their individual needs and desires. During every activity everything that enables child's creativity as a manner of self-expression and development incentive is taken into consideration – child's environment, affectivity and spontaneity of a situation. Therefore, we state that creativity has a significant role, primarily in the domain of integral rehabilitation which is based on verbotonal method and accomplishes desirous results through its application. Eye and hand have a significant role in child's artistic expression and contribute to child's cognitive and speech development. Hand movements, which have all of the characteristics of speech (rhythm, tension, intensity, pause, pace), combined with colours, result in visual art forms. To be creative, potential is not enough. Creativity needs to be nourished and practiced in an environment that stimulates thinking and imagination, which, consequently, enrich communication as well. In this way child's self-respect, motivation and persistence are developed. Therefore, creativity should be developed in this direction.

POSTER 6

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Poticanje jezično - govornog razvoja putem osjetila u grupnom radu s djecom mlađe vrtićke dobi

Language and speech development stimulation through senses in group work with children of 3,5 - 4,5 years old

Martina Škvorić

Dječji vrtić Utrina

Ključne riječi: jezični razvoj, osjetila, grupni rad, vrtić

SAŽETAK

S obzirom na porast broja djece s komunikacijskim i jezično-govornim teškoćama, odgojne skupine u vrtiću svake godine imaju sve više djece s teškoćama u govoru i jeziku različite etiologije. Da bi djeca s teškoćama uspješno usvajala jezično-govorne vještine, potrebno im je omogućiti bogato poticajno okruženje i aktivnosti usklađene s djetetovim interesima. U poticanju jezika i govora kod djece predškolske dobi naglasak je na važnosti spontanog učenja kroz igru. Ističe se i pozitivan utjecaj vršnjaka na jezično-govorni razvoj djece (Law i sur. 2010). Ovakav oblik rada s djecom navedenih teškoća zajedno s vršnjacima urednog razvoja jezika komplementaran je uvjetima rada u vrtiću. Vodeći se tom idejom postavili smo pitanje kako poticati jezik i govor u grupnom radu, slijedeći tematske cjeline odgojno-obrazovnog plana i programa dječjeg vrtića. Projekt je osmišljen suradnjom logopeda i odgojitelja te se već drugu godinu provodi u odgojnim skupinama djece mlađe vrtićke dobi (3,5 – 4,5 godine) u okviru redovitog programa. Projekt je započeo u jednoj odgojnoj skupini s 24 djece, a druge godine proširen je na šest skupina s prosječnim brojem od 25 djece. Logoped je educirao odgojitelje o jezičnom razvoju, provodio kontinuiranu superviziju te pratio napredak djece kvalitativnom evaluacijom. Poticanje se provodi putem sedam osjetnih modaliteta (vid, sluh, njuh, okus, taktilni, vestibularni i proprioceptivni osjet) kroz jezično-govorne igre osmišljene za grupni rad s djecom. Aktivnosti su bile obogaćene slikovnim materijalima, govorno-ritmičkim pjesmicama s pokretom, pjesmicama sa stihovima u rimi te slikopričama. Jezično-govorne aktivnosti povezali smo s likovnim, glazbenim i dramskim izričajem djece. Evaluacijom projekta uočen je napredak u jezično-govornom razvoju djece (usvojenost pojmova, imenske morfologije, prijedloga, glagola i pridjeva (opisnih i posvojnih) te porastu duljine rečenice u prepričavanju priče prema slikama). Napredak je uočen kod djece s teškoćama, kao i kod one urednog razvoja.

ABSTRACT

The rise in number of children with communication, language and speech difficulties is evident in yearly increase of children with speech and language difficulties of various etiology in kindergarten groups. Rich, stimulating environment and activities adjusted to child's individual interests are required for children with difficulties to successfully develop language and speech skills. We emphasize the importance of spontaneous learning through child play for stimulating language and speech in preschool children. Law (et al., 2010) is also stressing the importance of positive influence of peers in speech and language development. This peer modelling approach for children with mentioned difficulties is very complementary with the kindergarten setting. Guided by this idea, the question of how to incorporate speech and language stimulation in regular kindergarten program arisen. The project is a product of cooperation of kindergarten teachers and the speech and language therapist, and it has been carried out for the second year in the row. The children included in the project are 3,5-4,5 years old, and attending the regular kindergarten program. It started with one group of 24 children in the first year, followed by 6 groups in the second year with 25 children on average per group. The speech therapist educated the teachers about speech and language development, conducted continuous supervision and followed the progress of children with qualitative evaluation. The stimulation is carried out through 7 sensory modalities (sight, hearing, smell, taste, tactile, vestibular and proprioceptive sense) incorporated in language and speech games designed for group work with children. Activities were enriched with picture materials, rhyme poems, rhyme poems with movement and picture stories. Learning speech and language skills were incorporated in visual art, music and theatre activities. Evaluation of the project showed an increase in language and speech development (acquisition of concepts, noun morphology, prepositions, verbs, adjectives (possessive and descriptive) and increase in sentence length during storytelling). The increase is evident in children with difficulties, as well as in children with normal development pattern.

POSTER 7

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Kako neurofibromatoza tip 1 utječe na kognitivni i jezični razvoj? Prikaz slučaja

Does neurofibromatosis type 1 influence cognitive and language development? Case report

Maja Kelić¹, Silvana Bilonić Milošević¹, Vesna Ivasović²

¹Poliklinika SUVAG

²Agencija za odgoj i obrazovanje

Ključne riječi: neurofibromatoza tip 1, kognitivne sposobnosti, jezične teškoće

SAŽETAK

Neurofibromatoza tip 1 (NF1) jedna je od najčešćih autosomno dominantnih genetskih bolesti. Učestalost NF 1 je oko 1: 3000 živorođene djece, podjednaka u oba spola. Nedostatci u kognitivnim sposobnostima i ponašanju neizostavan su dio sada već dobro opisane kliničke slike ove bolesti. Prema novijim istraživanjima većina djece s NF-om 1 ima jedan ili više poremećaja na planu kognitivnog funkcioniranja. No, u skladu s izrazito raznolikom i nepredvidljivom kliničkom slikom, pojedini kognitivni podsustavi pogođeni su u različitoj mjeri. Cilj je ovoga rada temeljem pregleda literature te studije slučaja djeteta (KD 10;06) s neurofibromatozom tipa 1 prikazati u kojoj su mjeri pogođene pojedine kognitivne i jezične sposobnosti. Prikaz slučaja uključuje psihometrijske testove kognitivnog funkcioniranja, testove jezičnog znanja i razumijevanja. Varijabilnost u kognitivnim i ponašajnim aspektima djece s neurofibromatozom tipa 1 osobit je izazov za planiranje terapijskih postupaka nakon sveobuhvatnog multidisciplinarnog dijagnostičkog pristupa. Neurofibromatoza tip 1 zbog svog progresivnog karaktera nameće potrebu ranog timskog dijagnosticiranja i dugoročnog praćenja psihoneuromotornog razvoja, jezičnog razvoja i akademskih postignuća.

ABSTRACT

Neurofibromatosis type 1 (NF1) is one of the most common autosomal dominant genetic disorders with prevalence around 1:3000 children, equally affecting boys and girls. Among well described features of this disease, deficits in cognitive abilities and behavior make inevitable clinical complication. Research shows that the majority of children with NF 1 suffer from one or more disorders in the area of cognitive functions. However, according to highly variable and unpredictable clinical expression, specific cognitive subsystems are unequally affected. The aim of this study is to show, on the basis of research and case report of a child (age 10;06) with neurofibromatosis type 1, in what extent specific cognitive and language functions are affected. Case report includes psychometric test of cognitive functions, tests of language knowledge and comprehension. Variability in cognitive and behavioral aspects of children with neurofibromatosis type 1 is a specific challenge in planning therapy after multidisciplinary diagnostics. Since neurofibromatosis type 1 is a progressive condition there is extensive need for early assessment and long-term monitoring of psychoneuromotor development, language development and academic achievements.

POSTER 8

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Upotreba logopedskih testova za planiranje logopedske terapije djece predškolske dobi

Use of SLP tests for planning SLP therapy for preschool children

Senka Agičić¹, Anica Radić¹, Ljubica Stupin¹, Tvrtka Gerstner¹, Brankica Čavuzić²

¹Poliklinika SUVAG Osijek

²Srednja škola Krapina

Ključne riječi: logopedski testovi, fonološke vještine, logopedska terapija

SAŽETAK

Cilj je ovog rada bio isplanirati logopedsku terapiju prema rezultatima dobivenima procjenom jezičnih vještina ispitanika Testom razumijevanja gramatike (TROG-2:HR) i Testom za procjenjivanje predvještina čitanja i pisanja (PredČiP) te prikazati kako se rezultati ispitivanja djece logopedskim testovima mogu koristiti u terapijske svrhe. U ovom radu sudjelovale su tri logopedinje, koje su primijenile testove te planirale logopedsku terapiju. Obuhvaćeno je devetero djece predškolske dobi, koja su ove godine školski obveznici. Ispitanici su uključeni na logopedske vježbe zbog artikulacijskih poremećaja, ali su u radu s njima uočene i određene jezične teškoće. Ispitivanjem Testom razumijevanja gramatike i Testom za procjenjivanje predvještina čitanja i pisanja kod svih su utvrđena odstupanja u jezičnom razvoju i nerazvijenost fonološke svjesnosti. Kako su ispitanici školski obveznici, a razvijenost fonoloških vještina prediktor je usvajanja vještina čitanja, prema rezultatima testova planirana je ciljana logopedska terapija, koja se provodila intenzivno tri mjeseca (u Poliklinici SUVAG Osijek, a k tomu su roditelji dobili upute kako raditi s djetetom kod kuće). U svrhu poticanja razvoja fonološke svjesnosti osmišljene su vježbe te primijenjeni različiti materijali za rad na svakoj sastavnici fonološke svjesnosti. Na kraju navedenog razdoblja ponovno se primjenjuje PredČiP te se rezultati početnog i završnog ispitivanja obrađuju *paired sample t-testom*. Očekuje se da će na kraju ciljanog tromjesečnog intenzivnog rada kod sve djece doći do napretka u fonološkoj svjesnosti te da će djeca biti spremnija za usvajanje čitanja kada krenu u školu. Zaključak je ovog rada da tromjesečna logopedska terapija uz savjetovanje roditelja za rad kod kuće može biti uspješna kada je osmišljena ciljano, prema potrebama svakog djeteta.

ABSTRACT

The aim of this study was to plan SLP therapy according to the results obtained through assessment of the participants' language skills by implementing the Test for Reception of Grammar (TROG-2: HR) and the Test for the assessment of prerequisite literacy skills (PredČiP) and show how the results of SLP tests can be used in therapy. This study involved three speech and language pathologists who applied these tests and planned the SLP therapy. Nine children of preschool age, who were liable for school that year, were included. The respondents were involved in speech therapy due to their articulation disorders, although, while working with them, some language difficulties were noticed. By implementing the Test for Reception of Grammar and the Test for the assessment of prerequisite literacy skills, delays in language development and phonological awareness development were identified in all of the participants. Since the participants were due to start school, and the development of phonological skills is a predictor for the acquisition of reading skills, according to the test results targeted SLP therapy was planned and carried out intensively for three months (at the Polyclinic SUVAG Osijek, and the parents were instructed on how to work with their children at home). In order to stimulate the development of phonological awareness exercises were designed and various materials were used to work on each of its components. At the end of said period the Test for the assessment of prerequisite literacy skills was applied again and the results of the initial and final testing were analysed with the Paired sample t-test. Progress in phonological awareness is expected as well as the children's readiness for learning to read when they enter school after three months of targeted intensive work. The conclusion of this study is that three-month SLP therapy, along with the counselling of parents for working at home, can be successful when tailored specifically to the needs of each child.

POSTER 9

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Usporedba razumijevanja posvojnosti kod djece urednoga jezičnoga razvoja i djece s posebnim jezičnim teškoćama primjenom računalnog programa E-prime

Ivona Radić Tatar, Paulina Mataija, Martina Vuković Ogrizek, Rafaela Martić, Marina Paprika

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Zagreb

Ključne riječi: posebne jezične teškoće, posvojnost, E-prime

SAŽETAK

U hrvatskome se jeziku posvojnost može izražavati različitim sredstvima za izražavanje posvojnosti, no u većini gramatika preporuča se uporaba posvojnog pridjeva za živog posjednika, a uporaba prijedloga *od* uz genitiv za neživog posjednika. Cilj je ovoga rada utvrditi razlike u prepoznavanju točnog sredstva za izražavanje posvojnosti ovisno o tome radi li se o živom ili neživom posjedniku. U istraživanje su bile uključene dvije skupine ispitanika: desetero djece urednoga jezičnog razvoja (UJR) i desetero djece s posebnim jezičnim teškoćama u dobi od devet do jedanaest godina. Za bilježenje odgovora i vrijeme odgovaranja upotrijebljen je računalni program E-prime. Rezultati su neočekivani jer su djeca s posebnim jezičnim teškoćama bila uspješnija u otkrivanju točnog sredstva za izražavanje posvojnosti za živog posjednika, dok su djeca urednoga jezičnog razvoja bila uspješnija u otkrivanju točnog sredstva za izražavanje posvojnosti za neživog posjednika. Rezultati su također pokazali da su djeca s posebnim jezičnim teškoćama imala dulje vrijeme reakcije.

ABSTRACT

In Croatian, possession can be expressed in many ways, but the usage of possessive adjective is preferred for animate possessor while for inanimate possessor it is preferred to preposition 'od' followed by Genitive, od+gen. The aim of this paper was to compare and identify differences in differentiation of correct language forms for expressing possession of animate and inanimate possessor. Two groups of participants were included: 10 children with typical language development (TLD) and 10 children with specific language impairments (SLI), aged 9 to 11. The experiment was run using the E-prime experimental software. The results were surprising because SLI children were more successful in detecting the correct form for expressing possession of animate possessor than TLD children, while TLD children were more successful in detecting correct form for expressing possession of inanimate possessor. Results also showed that SLI children had longer reaction time.

POSTER 10

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Uloga roda i broja u razumijevanju odnosnih rečenica kod djece s posebnim jezičnim teškoćama

The role of gender and number in comprehension of relative clauses within the population of children with specific language impairment

Maja Balija, Adinda Dulčić, Katarina Pavičić Dokoza

Poliklinika za rehabilitaciju govora i slušanja SUVAG Zagreb, Hrvatska

Ključne riječi: odnosne rečenice, razumijevanje, posebne jezične teškoće/ relative clause, comprehension, specific language impairment

SAŽETAK

Ovim se istraživanjem nastoji utvrditi olakšavaju li razlike u rodu i broju imenica razumijevanje subjektivnih i objektivnih odnosnih rečenica u ciljnoj skupini djece s posebnim jezičnim teškoćama (PJT). Postignuće djece s posebnim jezičnim teškoćama (PJT) u dobi 8 – 11 godina uspoređeno je s onim njihovih vršnjaka, djece urednog jezičnog razvoja (UJR). Razumijevanje tih složenih sintaktičkih struktura ispitano je zadacima kojima se provjeravalo razumijevanje tematskih uloga unutar odnosne rečenice. Dobiveni rezultati pokazuju da su obje grupe uključene u istraživanje uspješnije u razumijevanju odnosnih rečenica koje se odnose na subjekt, za razliku od onih koje se odnose na objekt. Nadalje, grupa djece UJR-a je, za razliku od djece s PJT-om, imala bolja postignuća u razumijevanju rečenica s različitim morfološkim oznakama (jedinina-množina; muško-žensko). Ti nam rezultati omogućuju bolje razumijevanje prirode PJT-a, potvrđuju dijagnostičku valjanost odnosnih rečenica, ali nam istovremeno pružaju i smjernice terapijskog pristupa.

ABSTRACT

The study aimed to show whether the difference in gender and number of the head noun facilitates the comprehension of subject and object relative clauses within the targeted group of children with Specific Language Impairment (SLI). The performance of the SLI group of children aged 8-11 was compared with the performance of their peers, a group of typically developing children (TD). The comprehension of these complex syntactic structures was assessed using a task where the children had to answer the questions designed to check the understanding of thematic roles in relative clause. The results showed that both groups included in the research were more successful in comprehending subject rather than object relative clauses. On the other hand, the TD group of children, unlike the SLI group, was more successful in understanding the sentences that vary in morphological characteristics (singular-plural, feminine-masculine). These results provide further insight into the linguistic nature of SLI. They emphasize the diagnostic value of relative clauses and have implications for a therapy.

POSTER 11

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Poticanje govorno jezičnog razvoja djeteta

Supporting speech and language development in children

Ivanka Karačić

DV Petar Pan

Ključne riječi: komunikacija, jezik, govor, odgojitelji, roditelji

SAŽETAK

Europska i svjetska istraživanja stručnjaka iz područja logopedije ukazuju na porast broja govorno-jezičnih poteškoća djece predškolske dobi, a koje se ne dovode u vezu s medicinskim uzrocima, već prije svega s promijenjenim sociokulturnim uvjetima života, te u skladu s tim s manjkavom komunikacijom odraslih i djece. Istraživanja na području rane psihologije pokazuju kako za svaku psihičku funkciju, pa tako i govor, postoji određeno osjetljivo razdoblje kada se ta funkcija najučinkovitije razvija. Senzitivno razdoblje za razvoj govora jesu prve tri godine života. Odgojitelji i logoped, promatrajući djecu, uočili su potrebu djece za govorno-jezičnim izražavanjem, a istovremeno i njihovu nemogućnost da verbaliziraju svakodnevne događaje i aktivnosti, te su prepoznali važnost zajedničkog djelovanja roditelja, odgojitelja i logopeda u procesu podupiranja govorno-jezičnog razvoja djeteta. U jednoj pedagoškoj godini u DV Petar Pan u Zagrebu provodili smo pilot-projekt *Poticanje govorno-jezičnog razvoja djeteta* u jednoj jasličkoj odgojnoj skupini, i u idućoj pedagoškoj godini proširili smo isti na još četiri jasličke odgojne skupine. Cilj nam je bio istražiti u kojoj mjeri poticajno okruženje, u okvirima suvremenog pristupa unutar odgojno-obrazovne prakse, utječe na govorno-jezični razvoj djeteta te istražiti učinke edukacije odgojitelja i roditelja o govorno-jezičnom razvoju djeteta i njihova aktivna uključivanja u podupiranje istoga. Metode: skale procjene govorno-jezičnog razvoja djeteta, edukacija odgojitelja i roditelja, radionice s roditeljima i odgojiteljima. Rezultati: Obogaćeno prostorno-materijalno okruženje utjecalo je na učestaliju razmjenu verbalnih sadržaja kroz značajno veći broj interakcija dijete-dijete, dijete-djeca, dijete-odgojitelj. Roditelji su proširili svoje znanje o govorno-jezičnom razvoju djeteta i aktivno su se uključili u poticanje razvijanja istoga.

ABSTRACT

European and international research experts in the field of speech and language pathology point to the increased number of speech and language disorders in preschool children, and that is not associated with medical causes more than with the changing socio-cultural conditions of life which led to deficient communication between children and adults. Research studies in the field of early psychology show that for every mental function, including speech, there is a certain sensitive period when this function most effectively develops. Sensitive period for language development are the first three years of life. Educators and speech and language therapist observing the children saw their need for speech and language expression, but also the inability to verbalize everyday events and activities, and recognized the importance of joint action of parents, kindergarten teachers and speech and language therapist in the process of supporting speech and language development. In one school year, in Kindergarten Petar Pan, in Zagreb pilot project Promoting speech and language development was conducted in one educational group, and in the next school year we have expanded the same project on four educational groups. Our goals were to explore the effect of a stimulating environment on speech and language development and explore the effects of education of kindergarten teachers and parents about the child's speech and language development and their active involvement in this process.

POSTER 12

Tematsko područje: Razvoj jezika i jezični poremećaji

Preventive speech-language assessment for five-year-old children PLP-5

Nives Skamlič, Mateja Gačnik, Uršula Dular Kolar, Mirjam Štok, Lilijana Oberžan, Uršula Pintar, Martina Ozbič, Damjana Kogovšek

Center za sluh in govor Maribor, Center za korekcijo sluha in govora Portorož, Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

Keywords: *screening, speech and language therapist, speech, language, communication, five-year-old children*

ABSTRACT

Speech and language development is a useful initial indicator of a child's overall development and cognitive ability. Identification of children at risk for delay or disorder leads to early interventions. In Slovenia, preventive assessment of speech, language and communication skills of five-year-old children performed by a speech and language therapist (SLT) is regulated by law, and represents the integral part of preventive healthcare. Assessment of communication, speech and language modalities requires a reliable, rapid and valid screening tool. Preventive speech-language assessment for five-year-old children PLP-5 was developed in order to uniform the communication, speech and language screening procedure in Slovenia. Authors of PLP-5 are SLTs, therefore, the screening was not developed only on theoretical knowledge and past research but is significantly based on clinical experience. During development and trial of a single task, each candidate item was evaluated and modified several times. PLP-5 is individually administered and designed to enable SLT to assess child's comprehension, elicit a good speech sample in order to assess several speech and language modalities, socio-pragmatic skills and other language skills, for example verbal repetition and syllable blending. The tool was not yet standardized, however, evaluation criteria were set on the basis of an extensive pilot study (N=191, age 4;10-5;07). Pilot data indicate that PLP-5 is rapid, valid and reliable screening instrument. Cronbach coefficient (0.72) provides evidence for adequate reliability. Test administration takes 15-20 minutes; therefore, screening is rapid and meets requirements for quick screening of number of children in short period. In September 2014 PLP-5 was put in use in clinical practice. Based on the results of the pilot study and initial practical experiences with the test administration, PLP-5 has shown to be a promising tool to identify children with increased risk of a communication and/or speech and language disorder and therefore need further speech and language diagnostic assessment.

POSTER 13

Tematsko područje: Stečeni jezični i govorni poremećaji

Govor vs „govor“

Speech vs. „speech“

Davorka Franolić, Bojana Korać, Draško Regul

Logos kalos, KBC Rebro

Ključne riječi: neverbalna komunikacija, alternativni oblici komunikacije

SAŽETAK

Potreba za komunikacijom proizlazi iz ljudske želje za izražavanjem svojih misli i osjećaja. Govor je glavno sredstvo ljudske komunikacije. Ali govor je i razumijevanje, mimika, gesta, ritam, intonacija, pauza, čitanje i pisanje. Riječi izolirane u govornoj komunikaciji predstavljaju svega 10% razumijevanja verbalnog izraza, ali potkrjepljene neverbalnim „dijelom“ komunikacije taj govor čine razumljivim. Neverbalni znakovi čine poruku koju prenosimo razumljivom. I kada ne govorimo, mi šaljemo neverbalne znakove. Upravo ti neverbalni znakovi mogu biti značajan faktor u rehabilitaciji osoba s afazijom. Govor tijela, izraz lica, pogled, gesta, mimika, ton glasa, pa čak i kada govora nema, mogu nam biti značajna pomoć u trenucima uspostavljanja bilo kakve komunikacije. Upravo takvi alternativni oblici komunikacije mogu biti važni za pronalaženje putova i oblika komunikacije koji će pomoći osobama s afazijom. Na taj način moguće je smanjiti, pa čak i izbjeći, osjećaj nezadovoljstva, frustraciju i odbijanje suradnje koje je nerijetko prisutno u novonastaloj situaciji koja nije nimalo laka, kako za osobu s afazijom, tako i za obitelj i okolinu. Cilj je ovog rada istaknuti važnost neverbalne komunikacije u rehabilitaciji osoba s afazijom, kao i primjene alternativnih oblika komunikacije.

ABSTRACT

A need for communication arises from a human wish to express thoughts and feelings. Speech is the main instrument of a human communication. But speech is comprehension, mime, gesture, rhythm, intonation, pause, reading and writing as well. Words isolated in speech communication represent only 10% in comprehension of verbal expression. Supported by nonverbal part of communication speech becomes comprehensible. Nonverbal signs make the message that we transfer comprehensible. Even when we don't talk we transmit nonverbal signs. These nonverbal signs might be significant in rehabilitation of aphasic patients. Body talk, facial expression, look, gesture, mime, tone of voice, even when there is a lack of speech, can be a considerable help when we try to restore any kind of communication. These alternative ways of communication might be very important in finding ways and forms of communication that can help aphasic patients. In that way it is possible to reduce or even avoid the feeling of discontent, frustration and refusing of cooperation which is often present in novel situation that is far from easy for aphasic patient, family and entire environment. The aim of this poster is to stress the importance of nonverbal communication and the use of alternative ways of communication in the rehabilitation of aphasic patients.

POSTER 14

Tematsko područje: Stečeni jezični i govorni poremećaji

Slušna leksičko-semantička obrada kod osoba s afazijom s narušenim jezičnim razumijevanjem: ERP istraživanje

Auditory lexical – semantic processing in aphasics with comprehension disabilities: ERP study

Karolina Lice, Marina Paprika, Martina Vuković Ogrizek, Marijan Palmović

Poliklinika SUVAG, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Ključne riječi: afazija, teškoće jezičnog razumijevanja, leksičko-semantička obrada, ERP, N400, verbotonalna metoda/aphasia, comprehension disabilities, lexical-semantic processing, ERP, N400, verbotonal method

SAŽETAK

Uvod: Dokazano je da je N400 robustna ERP komponenta te se smatra elektrofiziološkim korelatom različitih aspekata jezične obrade: semantičke integracije, olakšanog leksičkog pristupa, pretraživanja semantičke memorije, itd. ERP istraživanja na populaciji osoba s afazijom koja su promatrala N400 efekt koristila su uglavnom klasične paradigme semantičkog *priminga* s asocijativnim odnosom između «prime» i «target» ili paradigme semantičke podudarnosti/nepodudarnosti u rečeničnom kontekstu. Rezultati su pokazali kako osobe s teško narušenim auditivnim razumijevanjem nemaju N400 efekt ili imaju smanjeni N400, što ukazuje na njihove poteškoće prepoznavanja semantičkih povezanosti među riječima ili semantičkih neprimjerenosti, teškoće semantičke integracije i/ili razumijevanja značenja riječi (Hagoort i sur. 1996; Kojima i Kaga 2003; Kawohl i sur. 2010). Neka druga istraživanja (Kitade i sur. 1999) pokazala su da osobe s afazijom s narušenim jezičnim razumijevanjem imaju veću amplitudu N400 nego kontrolna skupina ili osobe s afazijom s urednim razumijevanjem, tijekom zadatka leksičke odluke. Autori sugeriraju da to odražava povećanje neuralne aktivnosti mozga tijekom jezične obrade kao funkciju supstitucije oštećenih područja. Međutim, ne postoje ERP istraživanja na afazijama koja su koristila zadatak semantičke kategorizacije. Cilj: Cilj je ovog rada istražiti leksičko-semantičku obradu kod osoba s afazijom uspoređujući N400 efekt osoba s afazijom i zdravih ispitanika tijekom rješavanja zadatka leksičke odluke i zadatka semantičke kategorizacije. Metode: Proveli smo dva eksperimenta koristeći metodu kognitivnih evociranih potencijala (ERP). U prvom, sudionici su morali odlučiti kojoj nadređenoj kategoriji (živo ili neživo) pripada 200 slušno prezentiranih dvosložnih riječi. U drugom, sudionici su trebali donijeti leksičku odluku za 120 riječi i pseudoriječi (60 riječi i 60 pseudoriječi). Dvije skupine ispitanika bile su uključene u istraživanje: pet osoba s afazijom s dominantno narušenim jezičnim razumijevanjem, uključenih u verbotonalnu rehabilitaciju u Poliklinici SUVAG, te pet zdravih ispitanika uparenih po dobi, spolu i stupnju obrazovanja. Rezultati: Promatrali smo razlike u N400 efektu između grupa na svakom eksperimentu, ovisno o vrsti podražaja (živo/neživo, riječ/pseudoriječ). Za razliku od kontrolnih ispitanika, dobiveno je značajno smanjenje N400 efekta u grupi osoba s afazijom tijekom zadatka semantičke kategorizacije. U obje skupine ispitanika bio je veći N400 efekt za kategoriju neživog. Rezultati u drugom eksperimentu

pokazali su da obje skupine imaju sličan N400 efekt za obje vrste podražaja (riječi/pseudoriječi). Zaključak: Pojačan N400 efekt za neživo može biti uzrokovan većim brojem uključenih područja u mozgu tijekom obrade ove kategorije. Riječi koje predstavljaju kategoriju živog dijele mnoge karakteristike, te ih je lakše kategorizirati, s manje moždanog resursa. Smanjeni N400 efekt kod osoba s afazijom može ukazivati na smanjenje njihove sposobnosti da pronađu značenje riječi ili /i da ih kategoriziraju. Slični rezultati u zadatku leksičke odluke mogu ukazivati na činjenicu da obje skupine ispitanika koriste sličnu količinu napora tijekom rješavanja zadatka ili da na sličan način obrađuju informaciju.

ABSTRACT

Objective: N400 has been proved as a robust ERP component and has been considered as an electrophysiological correlate of various aspects of language processing: semantic integration, facilitated lexical access, semantic memory search etc. The most ERP studies on aphasia, where N400 effect has been observed, used classical paradigm such as semantic priming paradigm with associative relation between "prime" and "target" or classical sentence reading paradigm with the final word being congruent or incongruent with previously presented context. Results have shown that aphasics with severe comprehension deficit have no N400 effect or have attenuated N400 amplitude indicating their difficulties in recognition of semantic relations between words or semantic incongruity, difficulties in semantic integration and/or word meaning understanding (Hagoort et al. 1996; Kojima & Kaga, 2003; Kawohl et al., 2010). Some other studies (Kitade et al., 1999) have shown that aphasics with a poor comprehension have bigger N400 amplitude than controls or aphasics with good comprehension abilities, employing lexical decision task. Authors suggest that this reflects the increase of nervous activity in language processing as a substitution function. However, there are no ERP studies on aphasia using semantic categorization task. The aim of this study is to investigate lexical-semantic processing in aphasia, comparing the N400 effect of aphasics and healthy controls during auditory lexical decision task and auditory semantic categorization task. We conducted two experiments using event related brain potentials (ERP) method. In the first one, participants had to make superordinate categorical decision (living vs. non-living) for about 200 auditory presented disyllabic words. In the second one, the subject is required to make lexical decision for 120 words and pseudowords (60 of each). Two groups of participants have been included in the research: 5 aphasics with predominant language comprehension disorder, included in verbotonal rehabilitation in Polyclinic SUVAG, and 5 healthy subjects matched by age, gender and education level. Results: We observed N400 differences between groups on each experiment depending on stimulus types (living vs. non-living; words vs. pseudowords). In contrast to control subjects, a sizeable reduction of the N400 effect has been shown in aphasic group during semantic categorization task. In the both groups bigger N400 effect was for non-living category. Results in the second experiment have shown that both aphasics and controls have similar N400 effect for both types of stimuli (words vs. pseudowords). Enhanced N400 effect for non-living might be caused by greater number of involved areas in the brain during non-living category processing. Since words that represent objects in living category share many features, they are easier to categorize with less brain recourse. Reduced N400 effect in aphasics might indicate a reduction in their capacity to find the meaning of words or/and categorize them. Similar results in lexical decision task might suggest that the both groups have been using similar amount of effort to make lexical decision or/and similar processing operations have been performed.

POSTER 15

Tematsko područje: Stečeni jezični i govorni poremećaji

Dizartrijska i disfagija kao posljedice moždanog udara u području ponsa- procjena i terapija

Dunja Fučkar, Marina Kolar Curman

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice

Ključne riječi: moždani udar, pons, dizartrijska, disfagija/ stroke, pons, dysarthria, dysphagia

SAŽETAK

Logopedi se u svom kliničkom radu sve češće suočavaju s teškim posljedicama moždanih udara u različitim dijelovima mozga, na polju motorike, kognitivnih sposobnosti i psihičkih promjena. Oštećenje mozga u području moždanog debla, osobito dijela koji spaja koru mozga s produženom moždinom koji zovemo pons, uzrokuje kompleksne simptome. Većina nastalih deficita kojima se bavimo u ovom radu odnosi se ponajprije na oštećenje motoričkih funkcija koje dovodi do težeg oblika dizartrijske, popraćeno teškoćama žvakanja i gutanja koje označavamo kao prisutnost disfagije. Iako su govor i gutanje dva različita procesa koja se u principu odvajaju zasebno, ne možemo zanemariti činjenicu da u tim mehanizmima sudjeluju iste anatomske strukture inervirane različitim senzoričkim i motoričkim vlaknima moždanih živaca koji prolaze moždanim deblom, te oštećenje kojih narušava te procese u većoj ili manjoj mjeri. Koliko su govor i gutanje na određeni način povezani procesi, pokazuje prikaz slučaja žene koja je doživjela moždani udar pri porodu. Slučajem želimo pokazati kako pri oštećenju određenog dijela mozga dizartrijska i disfagija često koegzistiraju, osobito kad se radi o teškom obliku dizartrijske. U prilog ovom tumačenju ide i praćenje dugotrajnog oporavka, pri čemu se bilježi simultano poboljšanje govorne komunikacije i učinkovitosti žvakanja i gutanja. Prikazom profila dizartrijske i disfagije vidljiva su stanovita preklapanja promatranih parametara, pri čemu se ne naglašava važnost određivanja specifične vrste dizartrijske, već se procjena fokusira na detaljnu analizu oštećenih funkcija govora i gutanja, kako bi se što učinkovitije planirali terapijski postupci.

ABSTRACT

In their everyday practice speech and language therapists (SLT) often have to deal with consequences of stroke in the area of motor control, cognitive functions and psychological changes. Damages in part of the brain stem called pons lead to complex symptoms. The most of symptoms addressed in this paper relate notably on motor function damages that lead to severe form of dysarthria accompanied by chewing and swallowing difficulties that are referred as dysphagia. Although speech and swallowing are two different processes, we cannot ignore the fact that the same anatomical structures are involved in both, stimulated by diverse sensory and motor fibres of cerebral nerves passing through the brain stem. The connection of speech and swallowing processes is depicted in this case report which demonstrates how dysarthria and dysphagia coexist when certain areas of the brain are damaged, especially in cases of severe dysarthria. This concurs with prolonged recovery follow-up, during which simultaneous improvement of speech communication and effectiveness of chewing and swallowing are observed. When presenting dysarthria and dysphagia profiles, there are certain overlaps of observed parameters. For effective therapeutic procedures the identification of specific type of dysarthria is not as important as focusing on detailed analysis of damaged speech and swallowing function.

POSTER 16

Tematsko područje: Stečeni jezični i govorni poremećaji

Protokol logopedске dijagnostike i rehabilitacije - VLP (Vodanović logopedski protokol)

Dinah Vodanović, Vlasta Ivana Zupanc Isoski, Zdravko Kolundžić

Klinika za neurologiju, KBC Zagreb-Rebro; Klinika za neurologiju, Klinički centar Ljubljana; Jedinica za znanstveno-istraživački rad i nastavu, Opća županijska bolnica Požega

Ključne riječi: protokol; neurorehabilitacija

SAŽETAK

Cilj je ovog rada prezentirati protokolom definirano sustavno i sljedivo logopedsko postupanje u sustavu zdravstva. Hrvatski model postupanja, po prvi puta oblikovan prema protokolu, definiran je Vodanović logopedskim protokolom (VLP). U svijetu, pa tako i u Sloveniji, na klinikama i bolničkim odjelima logopedski rad definiran je protokolima prema kojima se omogućava ujednačeno, definirano i sustavno postupanje i jednak pristup svakom korisniku logopedskih usluga. Protokol postupanja VLP omogućuje primjenu zakona RH, pritom uz primarno pridržavanje Zakona o kvaliteti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, što omogućuje unaprjeđenje struke, usklađivanje stručnog rada sa zakonskim regulativama i sustavno oblikovano predstavljanje logopedске struke, te njezino jasno i definirano prepoznavanje od strane drugih članova multidisciplinarnog tima. Protokolom VLP definiran je stalni član neurološkog multidisciplinarnog tima – logoped koji vrši dijagnostiku, potom prema utvrđenom slijedu donosi odluke i daje preporuke o daljnjem postupanju. Pregledom svjetske literature i vlastitih iskustava cilj nam je predstaviti korist takvog postupanja. Zaključno, želimo istaknuti da rana dijagnostika i pravovremena rehabilitacija dovode do prevencije i smanjenja broja komplikacija, što uvelike doprinosi poboljšavanju neurorehabilitacijskog tretmana, ali i smanjenju trajanja bolničkog liječenja, što ujedno dovodi i do smanjenja troškova bolničkog liječenja.

ABSTRACT

The aim of this paper is to present the protocol that systematically defines speech therapy treatment in the health care system. Croatian model of diagnostics and treatment based on international guidelines has been for the first time designed as a protocol and it has been named Vodanović speech language protocol (VLP). In the world, as well as in Slovenia, speech language practice in clinics and hospital wards is defined by protocols as uniform, defined and systematic procedures that offer to each user an equal access to speech language services. Protocol VLP provides implementation of the Croatian Legislation requirements to everyday practice, primarily adherence to the legislative acts of "Law on the quality of health and social care" effective from 2011. Protocol enables improvement of the profession, alignment of professional work with legal regulations and systematic representation of speech and language profession, offers clear and defined identity in a multidisciplinary environment. VLP protocol at the same time defines speech language therapist as a full time member of neurological multidisciplinary team – SLT conducts diagnostics, then according to the established protocol makes decisions and gives recommendations to guide further processes. We aim to introduce benefits of such practice already outlined in the literature and confirmed by our professional experience. In conclusion, we want to emphasize that early diagnostics and prompt rehabilitation leads to the prevention and decreases the number of complications which significantly contributes to the improvement of neurorehabilitation and decreases duration of the hospital treatment which also leads to a decrease in the overall cost of hospital treatment.

POSTER 17

Tematsko područje: Stečeni jezični i govorni poremećaji

Prikaz slučaja: upotreba Skype platforme u logopedskom tretmanu transkortikalne senzoričke afazije nakon subarahnoidalnog krvarenja

Case study: Speech and language therapy for transcortical sensory aphasia after subarachnoid haemorrhage via platform Skype

Jelena Bartolović, Jadranka Franić, Darinka Matijašić

Klinička bolnica "Sveti Duh", Zavod za otorinolaringologiju i kirurgiju glave i vrata, Ambulanta za logopediju i audiorehabilitaciju

Ključne riječi: afazija, telelogopedija, logopedski tretman/ Aphasia, Speech and Language Telepractice, Speech and Language Treatment

SAŽETAK

Pravovremeni logopedski tretman kod neuroloških oštećenja ključan je za rehabilitacijski postupak, stoga ga je potrebno započeti neposredno nakon nastalog oštećenja. Zbog kompleksne kliničke slike rehabilitacijski postupak ponekad nije u mogućnosti provesti u ambulantnim uvjetima. Putem *online* platforme Skype u Kliničkoj bolnici „Sveti Duh“ pri Zavodu za otorinolaringologiju i kirurgiju glave i vrata u Ambulanti za logopediju i audiorehabilitaciju provodi se logopedski tretman kod pacijentice s transkortikalnom senzoričkom afazijom nastalom nakon subarahnoidalne hemoragije lokalizirane frontotemporoparijetalno lijevo, te ishemije irigacijskog sustava arterije *cerebri medie* u trideset i sedmoj godini života. Klinička slika nakon hemoragijskog oštećenja (Hemiparesis lat. dex. spast., Contractura ATC lat. Dex., Aphasia transcortical mixta) otežavala je klasičan terapijski pristup, zbog čega je uvedena telelogopedska terapija koja je omogućila kontinuirani logopedski tretman kroz dulji period. Terapijski postupci korišteni u telelogopedskom tretmanu razlikovali su se od klasičnih tehnika prilagodbom ograničavajućim faktorima prisutnima tijekom rada putem Skype platforme, uz intenzivnu suradnju okoline. Provedeni rehabilitacijski postupci rezultirali su uključivanjem pacijentice u svakodnevni život, kao i osamostaljivanjem u komunikacijskim i drugim svakodnevnim situacijama. Prikaz slučaja za svrhu ima usmjeriti pozornost na pozitivan rehabilitacijski ishod postignut pomoću telelogopedskih terapijskih postupaka, kako bi se pravovremena logopedska terapija omogućila pacijentima sa složenom kliničkom slikom, kao i dislociranim pacijentima koji nisu u mogućnosti samostalno dolaziti logopedu.

ABSTRACT

In neurological injuries early onset of speech and language therapy is essential for the rehabilitation process; therefore it is necessary to start with continuous treatment immediately after the injury. Due to the complex clinical symptoms rehabilitation process in conventional clinical conditions is not always possible. In University Hospital "Sveti Duh" at the Department of Otorhinolaryngology and Head and Neck Surgery at the Clinic for Speech and Language Pathology and Auditory Rehabilitation speech and language therapy through the online platform Skype was carried out with the patient with transcortical sensory aphasia that emerged after subarachnoid hemorrhage localized frontotemporoparietal left, and ischemia of irrigated area of artheria cerebri media at age of 37. The clinical picture after hemorrhagic stroke (Hemiparesis lat. dex. spast., Contractura ATC lat. dex., Aphasia transcortical mixta) complicate the classical therapeutic approach and therefore online speech and language telepractice was introduced which allowed continuous speech and language therapy for an extended time period. Therapeutic procedures used in speech and language telepractice differed from classical techniques by adaptation of limiting factors present during telepractice via Skype platform and intensive cooperation with persons in everyday environment. Rehabilitation procedures have resulted with the patient inclusion in everyday community, as well as the competence in communication and everyday life situations. The purpose of this case study is to focus attention on positive rehabilitation outcomes achieved by speech and language telepractice procedures in order to enable early onset of speech and language therapy for patients with complex clinical picture and dislocated patients who are unable to come to a speech and language therapist.

POSTER 18

Tematsko područje: Stečeni jezični i govorni poremećaji

Elektrofiziološki trag narušene jezične funkcije

Electrophysiological evidence of affected language functioning

Marijan Palmović, Magdalena Krbot Skorić, Sanja Šimleša, Marina Olujić, Jelena Kuvač Kraljević

Laboratorij za psiholingvistička istraživanja, Odsjek za logopediju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Ključne riječi: elektrofiziološki odgovor, negativnost neslaganja, zvukovi jezika, afazija / electrophysiological response, Mismatch Negativity, language sounds, aphasia

SAŽETAK

U ovome istraživanju tražio se elektrofiziološki odgovor na zvukove jezika i riječi kako bi se razvio jednostavan zadatak prvenstveno za pacijente s afazijom. Zbog toga se upotrijebila tzv. "oddball" paradigma (slučajan slijed čestih i rijetkih podražaja) kako bi se dobio efekt „negativnosti neslaganja“ (eng. MMN, Mismatch Negativity) za rijetke i devijantne podražaje. Izvela su se dva eksperimenta: prvi, u kojem se manipuliralo formantima samoglasnika /a/ (čest i tipični [a]: F1=700Hz, F2=1400Hz, F3=2250Hz, prema Škarić 1991; rijedak i devijantan deviant [æ]: F0=140Hz, F1=700Hz, F2=1700Hz, F3=2300Hz, uz omjer 1:8 između rijetkih i čestih); i drugi, u kojem su se pseudoriječi povremeno ubacivale u listu riječi (s tim da su pseudoriječi bile na udaljenosti ≤ 2.2 izračunatoj prema OLD20 algoritmu). Signal EEG-a mjerio se dok su sudionici gledali film, tj. nisu obraćali pažnju na podražaje. Tako je MMN bio izmjeren za devijantni samoglasnik, a efekt N400 javio se za pseudoriječi. Ovo je istraživanje izvedeno na zdravim odraslim osobama i u budućnosti će služiti kao temelj za primjenu na populacije pacijenata. Nekoliko je prednosti ovakvog okvira za afaziološka istraživanja: prvo, nema potrebe da pacijent obraća pažnju na zadatak, čak i da ga razumije; drugo, oba su zadatka relativno kratka (oko 10 minuta + postavljanje elektroda); treće, zadatak nije težak, zahtjevan niti umarajući za pacijente i četvrto, dobiveni podatci omogućuju izravan uvid u različite faze jezične obrade.

ABSTRACT

In this study an electrophysiological response to language sounds and words are investigated in order to develop a simple task primarily for aphasic patients. To this end an oddball paradigm has been employed in order to obtain Mismatch Negativity (MMN) effect for deviant and rare stimuli. Two experiments were carried out: the first, in which the formants of the vowel /a/ have been manipulated (frequent and typical [a]: F0=140Hz, F1=700Hz, F2=1400Hz, F3=2250Hz, according to Škarić, 1991; rare and deviant [æ]: F0=140Hz, F1=700Hz, F2=1700Hz, F3=2300Hz, the ratio of frequent and rare being 1:8); and second, in which pseudowords were occasionally inserted in a list of words (with distance ≤ 2.2 calculated with OLD20 algorithm). The EEG signal was measured while the participants were watching a movie, i. e. not attending the stimuli. Thus the MMN has been recorded for deviant vowels and N400 effect has been obtained for pseudowords. This study has been performed on healthy adults and will in future serve as a baseline for patient populations. There are several advantages of this setting in the aphasiology research: first, there is no need for patients to attend to the task, even to understand it; second, both tasks are relatively short (around 10 minutes + setting the electrodes), third, it is not hard, demanding or tiring for patients, and fourth the obtained data allow for direct insight into different stages of language processing.

POSTER 19

Tematsko područje: Razvoj govora i govorni poremećaji

Važnost vježbi za poticanje pokretljivosti organa za artikulaciju

The importance of exercise in encouraging the mobility of articulatory organs

Ljiljana Banek¹, Danica Andrešić²

¹ OŠ Nad lipom

² DV Travno

Ključne riječi: razvoj govora, govorne teškoće, motorika organa za artikulaciju

SAŽETAK

Preduvjet za pravilan izgovor glasova međusobno su usklađeni i pravilno izvedeni pokreti artikulacijskih organa. Cilj je rada osvijestiti važnost provođenja vježbi za pokretljivost artikulacijskih organa. Iako se roditelji logopedu javljaju najčešće zbog pogrešnog izgovora glasova, ponekad je to samo dio ozbiljnijih teškoća s područja jezika i govora. Logopedija je interdisciplinarna znanost i kao takva tijesno je povezana s drugim srodnim znanostima. Ako dijete ima teškoća s voljnim izvođenjem pokreta artikulacijskih organa, potrebno je zatražiti mišljenje drugih stručnjaka, kao što su liječnici različitih specijalnosti (otorinolaringolozi, neurolozi, fizijatri...), fizioterapeuti, radni terapeuti... Na taj način možemo saznati informacije o vrsti, uzroku i mogućnostima otklanjanja navedenih teškoća. Vježbe pokretljivosti artikulacijskih organa provodimo: ako je muskulatura organa potrebnih za govor opuštena i smanjene napetosti; ako dijete ima teškoća s voljnim izvođenjem pokreta artikulacijskih organa; kao logopedске postupke tijekom početnog izazivanja/ispravljanja nepravilnog izgovora glasova. Vježbe je potrebno provoditi neovisno o dobi djeteta ili odrasle osobe s artikulacijskim teškoćama, svakodnevno i kontinuirano (roditelji, odgojitelji i učitelji, kao i druge odrasle osobe koje sudjeluju u radu s djetetom) i isključivo prema uputama i savjetima logopeda. Zadatak logopeda jest pokazati način na koji se vježbe izvode, i redovitim praćenjem djetetova napretka davati smjernice za daljnji rad. Na taj način roditelji, odgojitelji, učitelji... postaju aktivni sudionici logopedskog tretmana. S obzirom na vrstu teškoće i potrebu djeteta/učenika, vježbe su provođene kao: vježbe za usmjeravanje zračne struje; vježbe za usne i čeljust; vježbe za obraze; vježbe za jezik i nepce. Zaključak: Sustavnim praćenjem djece u predškolskoj ustanovi (DV Travno) i u osnovnoj školi (Nad lipom - djeca s intelektualnim teškoćama i utjecajnim teškoćama u razvoju) uočeni su bolji rezultati logopedskog rada ako su vježbe redovito provođene.

ABSTRACT

The importance of exercise to encourage the mobility of organs of articulation. A prerequisite for proper pronunciation of sounds are harmonized and properly performed movements of organs of articulation. Aim of this paper: to put focus on the importance of exercise to encourage the mobility of organs of articulation. Although parents tend to take their children to a speech therapist when they notice that their children mispronounce some sounds, sometimes these problems are only a part of more serious issues connected to the production of speech. Speech pathology is an interdisciplinary science and as such it is closely connected to other related disciplines. If a child has difficulties with voluntary movements of organs of articulation, it is necessary to ask for opinion of other professionals, such as doctors of various specialties (otolaryngologists, neurologists, physiatrists ...), physiotherapists, occupational therapists, etc. This is the way to find out more about the kind, cause and possibilities of solving the already mentioned difficulties. Exercises to mobilize the organs of articulation are done: - If the musculature of speech organs is relaxed and of reduced tension - If a child had difficulties in moving organs of articulation - As speech therapy procedures during the initial provoking/correcting of improperly pronounced sounds Exercises are to be done regardless of the age of a child or an adult with articulation problems and they are to be done on daily basis and continually (by parents, educators, teachers and other adults who work with a child) and only according to the directions and tips given by the speech therapist. Task of a speech therapist is to show in what way the exercises are performed and to give guidance for further work based on continual monitoring of this child's progress. In this way parents, educators and teachers become active participants of speech therapy. Based on the severity of the issues and the child's/pupil's needs, exercises were implemented as: - Exercises to direct the air flow - Exercises for lips and jaw - Exercises for cheeks - Exercises for tongue and palate Conclusion: Systematic monitoring of children in pre-school (DV Travno) and primary school (Nad lipom – children with intellectual and influential disabilities) has proven better results of speech therapy if the exercises were done regularly.

POSTER 20

Tematsko područje: Razvoj govora i govorni poremećaji

Prikaz PCI metode u radu s predškolskom djecom s govornim netečnostima

PCI approach in working with preschool children with speech dysfluency

Martina Burazer

Dječji vrtić Trešnjevka

Ključne riječi: tečnost govora, profil rizika, strategije interakcije roditelj – dijete, posebno vrijeme

SAŽETAK

Lakoća ili tečnost govora mijenja se ovisno o psihofizičkom i emocionalnom stanju pojedinca, kao i o jezično-govornim sposobnostima i okolini u kojoj se nalazi. Uzimajući u obzir navedene čimbenike i rizične pokazatelje o djetetovoj sklonosti dugotrajnoj govornoj netečnosti ili oporavku, za svako dijete izrađuje se njegov profil rizika. Terapijski pristup ovisi o procijenjenom riziku za govornu netečnost. Visoki rizik uključuje kompletan pristup kroz strategije interakcije između roditelja i djeteta (Parent Child Interaction), te strategije usmjerene na obitelj i samo dijete ako postoji potreba s djetetom raditi izravno. Kod srednjeg rizika terapeut odabire tzv. roditeljski paket, dok se kod niskog rizika daju općeniti savjeti. Terapijski pristup zasniva se na postavljanju pitanja, a ne na davanju gotovih uputa. Cilj je ove terapije osnažiti i naučiti roditelje kako svakodnevno komunicirati i imati interakciju s djetetom koja je podržavajuća i pridonosi djetetovoj govornoj tečnosti. Metodama rada temeljenim na interakcijskim strategijama između roditelja i djeteta kroz igru i razgovor s djetetom roditelji intuitivno počinju razumijevati i razvijati komunikacijske vještine za koje smatraju da pomažu njihovu djetetu u održavanju govorne tečnosti. Interakcije roditelj – dijete snimaju se i bez prisutstva djeteta komentiraju s roditeljima. Roditelji dobivaju tjedne zadaće koje se odnose na njihovu interakciju s djetetom, a nazivaju se „posebno vrijeme“. Zadaće su podijeljene na šest cjelina. Roditeljima osamnaestero djece unazad pet godina ponuđen je ovaj vid terapije u vrtiću. Roditelji samo dvoje djece odlučili su se za druge terapije, bez njihove aktivne uključenosti. Svi uključeni roditelji smatraju da su im naučene strategije pomogle, smanjile osjećaj bespomoćnosti i na neizravan način poboljšale govornu tečnost njihova djeteta.

ABSTRACT

The fluency of speech depends on the child's physical, mental and emotional state, as well as his/her language, speech abilities and the environment. Taking into account these factors and the risk indicators of whether a child is prone to long-term speech dysfluency or recovery, each child has his own risk profile. The therapeutic approach depends on the risk assessment for speech dysfluency. High risk includes complete access through the strategies of interaction between parent and child (Parent Child Interaction), and strategies aimed on the family, and the child only if there is a need to work directly with the child. At the medium risk therapist choose the „ parent packs“, while at the low-risk gives general advice. The therapeutic approach is based on asking questions rather than on providing instructions. The goal of this therapy is to teach parents how to communicate in daily interaction with a child which is supporting and contributing to the child's speech fluency. Methods are based on the interaction strategies between parents and child. Through playing and talking with the child parents intuitively begin to understand and develop communication skills which they consider to help their child in maintaining fluid speech. PCI are recorded and commented with the parents in the absence of the child. Parents receive weekly tasks related to their interaction with the child which is called a special time. Tasks are divided into 6 sections. This therapy was offered to the parents of 18 children in the last five years in preschool. Parents of only 2 children decided to try other therapies without their active involvement. All involved parents consider that PCI strategies helped them, reduced their feelings of helplessness and indirectly improved speech fluency of their child.

POSTER 21

Tematsko područje: Razvoj govora i govorni poremećaji

Govorni poremećaji u djece predškolske dobi u primarnoj zdravstvenoj zaštiti

Preschool children speech disorders in primary health care

Zdenka Konjarik¹, Marinela Planinić², Slavica Vrtarić³, Josipa Konjarik⁴, Iva Huber⁵

¹*Specijalistička pedijatrijska ordinacija, Đakovo*

²*Specijalistička pedijatrijska ordinacija, Vukovar*

³*Specijalistička ordinacija obiteljske medicine Slavica Vrtarić*

⁴*Nastavni zavod za javno zdravstvo dr. Andrija Štampar, Zagreb*

⁵*Udruga za pomoć djeci s mentalnom retardacijom Đakovo*

Ključne riječi: govorni poremećaji, primarna zdravstvena zaštita, predškolska djeca/ speech disorders, primary health care, preschool children

SAŽETAK

Liječnik u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (PZZ) dijagnosticira govorne poremećaje u djece. Cilj rada bio je utvrditi koliko rano liječnik u PZZ dijagnosticira govorne poremećaje, koja dob djeteta je najučestalija i koja je pojavnost govornih poremećaja u djece predškolske dobi. Po međunarodnoj klasifikaciji bolesti obuhvaćene su dijagnoze od F80 do F80.9 i F81.1.(osim F80.3, F81, F81.0). Metode: Podatci su prikupljeni iz računalnih programskih aplikacija koje se koriste u ordinacijama PZZ. Radom je obuhvaćeno ukupno 180 ordinacija PZZ koje imaju u skrbi 48 598 djece u periodu od 1. listopada 2010. godine do 21. prosinca 2014. godine. Dijagnoze govornih poremećaja kod djece u prvoj godini života postavljaju se rijetko. U drugoj godini života postotak govornih poremećaja je 0,03 %. Broj govornih poremećaja doseže svoj maksimum u petoj godini života s incidencijom od 7,6 % djece u promatranoj skupini djece, i taj se postotak zadržava iduće dvije godine. Zaključak: U PZZ dovoljno se rano prepoznaju govorni poremećaji koji mogu biti samostalni ili pridruženi s drugim bolestima sluha i socijalnog kontakta. Uredno razvijen govor i jezik preduvjeti su za primjeren razvoj djeteta, za njegovo uspješno školovanje i profesionalno opredjeljenje, a kasnije i za stručno napredovanje.

ABSTRACT

Child speech disorders are being diagnosed by primary health care (PHC) medical doctors. The aim was to determine how early in the PHC can speech disorders be diagnosed, which is the most common child age and the prevalence of speech disorders in preschool children. According to the International classification of diseases the diagnosis F 80 to F80.9 and F81.1 (except F80.3, F81, F81.0) are being included. Methods; Data collected from computer software applications used in PHC clinics. The study includes a total of 180 primary health care clinics which cared about 48,598 children from 1st October 2010 until 21st December 2014. Child speech disorders diagnoses in the first year of child life are rare. In the second year the percentage of speech disorders is 0.03%. Number of speech disorders reaches its maximum at the age of five with an incidence of 7.6% of children in the reference group and this percentage is being retained during two years. Conclusion; Speech disorders that can be standalone or associated with other diseases of hearing and social contact are being diagnosed early enough by PHC. Properly developed speech and language are required for appropriate child development, for its successful education and future professional commitment, and later for professional advancement.

POSTER 22

Tematsko područje: Razvoj govora i govorni poremećaji

„Logopraktikum fonema K fonema G“

Logo-practicum phoneme K phoneme G

Dragana Dženopoljac, Danijela Rodić

DZ Razvojno savetovalište Subotica, R. Srbija, Združena škola, Bačka Topola, R. Srbija

Ključne riječi: praktikum, fonem K, fonem G, logoalbum, praktična logopedija/ practicum, phoneme K, phoneme G, picture cards, practical speech pathology

SAŽETAK

„Logopraktikum fonema K fonema G“ nastao je kao proizvod naše višegodišnje prakse, i isto tako, višegodišnje potrage za adekvatnim materijalom za rad, u našoj struci i u našoj zemlji. Namijenile smo ga prvenstveno logopedima. Naša ideja je jednostavna – sve što je potrebno u terapijskom procesu na jednom je mjestu. Praktikum je u potpunosti autorsko djelo, napisan je ćirilicom, suvremenog dizajna, pregledan i lak za uporabu. Koristi se u radu s djecom različitog uzrasta i različitih govorno-jezičnih razina, a način na koji se upotrebljava može se individualno prilagoditi u svakodnevnoj praksi. Sastoji se od nekoliko praktičnih cjelina: slogovi, rječnik, rečenice, auditivna diskriminacija, pjesmice, priče, antonimi, sinonimi, usporedbe, pitalice i asocijacije. Rječnik obuhvaća imenice, glagole, pridjeve i priloge koji sadrže foneme K i G u inicijalnom, medijalnom i finalnom položaju, grupirane prema broju slogova u riječi. Na kraju praktikuma je album sa slikovnim karticama. Iz recenzije dr. Vesne Borota: „Njime su obuhvaćeni svi nivoi jezičke strukture: fonemsko/fonološki, leksički, semantički, gramatičko-sintaksički i pragmatički, a jednim delom, što je vanredan kvalitet praktikuma, kognitivni i perceptivni nivo funkcionisanja. Autori na promišljen, teorijski potkrepljen način objedinjuju nivoje jezičke strukture, tako da zadatak korekcije poremećaja i smetnji u govoru i jeziku ne predstavlja teškoću i puko ponavljanje verbalnih stimulusa i time dokazuju da taj proces može da se pretvori u kreativnu aktivnost na obostrano zadovoljstvo i stručnjaka i osobe kojoj se pruža pomoć.“ Želimo predstaviti kolegama logopedima iz Republike Hrvatske i regije naš praktikum, kao i ideje za budući rad, kako na unapređenju osobnog profesionalnog razvoja, tako i na unapređenju logopedске struke u Srbiji.

ABSTRACT

"Logo-practicum phoneme K phoneme G" resulted as the product of our practice of many years and also our long searching for adequate material for working, in our field of expertise, in our country. It is meant, in the first place, for speech pathologists. Our idea is simple - everything needed for therapy sessions is in one place. The practicum is entirely original work, it is written in cyrillic, fashionably designed, easy-to-consult and user-friendly. It is used in working with children of different ages and different speech-linguistic levels, and the way of using it can be individually adapted in everyday practice. It is made up of several practical units: syllables, dictionary, sentences, auditory discrimination, rhymes, stories, antonyms, synonyms, similes, riddles and associations. The dictionary consists of nouns, verbs, adjectives and adverbs that contain phonemes K and G in initial, medial and final positions, grouped according to the number of syllables in a word. At the end of the practicum is an album with picture cards. From Vesna Borota's, PhD, review: "All levels of linguistic structure are compiled here: phoneme/ phonological, lexical, semantic, grammar-syntax and pragmatic, and in one part, and this is the outstanding quality of the practicum, cognitive and perceptive level of functioning. The authors compile levels of linguistic structures in a logical, theoretically well-founded manner, so that the task of correcting deviations and impediments in speech and language does not represent a difficulty and mere repetition of verbal stimuli and thus they prove that the process can turn into a creative activity, to the satisfaction of both the expert and the person to whom the assistance is being given." We wish to present to the colleagues, speech pathologists from the Republic of Croatia and the region, our practicum, as well as the ideas for the future work, in improving personal professional development, as well as improvement of the speech pathologists' profession in Serbia.

POSTER 23

Tematsko područje: Glas i poremećaji glasa

Čuvajmo svoj glas

Protect your voice

Dinka Babić¹, Anita Vuger²

¹ DV Velika Gorica

² DV Lojtrica

Ključne riječi: poremećaji glasa, prevencija, higijena glasa, predškolska dob

SAŽETAK

Upravo su govor i mogućnost glasovne komunikacije ono što razlikuje čovjeka od ostalih bića, a ujedno i ono po čemu se ljudi međusobno razlikuju, po čemu su jedinstveni. Glasovna komunikacija najprimjerenija je komunikacija za čovjeka. Ono što smanjuje učinak takve komunikacije i čini glas manje ugodnim naziva se poremećajem glasa. U dječjoj dobi najčešći je poremećaj glasa promuklost ili disfonija za koju se pokazalo da je prisutna kod čak 50 do 60 posto školske djece. Ovako veliki postotak ukazuje na potrebu preventivnog djelovanja već od najranije dobi. Vođene tim saznanjima, logopedinje iz Dječjeg vrtića Velika Gorica i Dječjeg vrtića Lojtrica provele su u navedenim vrtićima projekt „Čuvajmo svoj glas“. Cilj ovoga projekta bio je naučiti djecu kako čuvati svoj glas. Da bi to bilo moguće, djeca su prvo upoznata s načinom nastanka glasa te s organima koji sudjeluju u njegovu nastanku. Naglasak je stavljen na informiranje o provođenju higijene glasa kako bi se djelovalo preventivno i tako spriječilo nastanak teškoća. Djeca su upoznata s organima koji su potrebni za proizvodnju glasa kroz različite slikovne i videomaterijale, a s načinom nastanka glasa pomoću videoprikaza te pripremljenih modela pojedinih organa. Upozorena su o navikama koje su štetne za glas, a osvijestene su im one navike koje su za glas i glasnice dobre. Kao trajni podsjetnik u skupinama su postavljeni plakati sa slikovno i tekstualno naznačenim korisnim i štetnim navikama. Rana informiranost i spoznaja djece o važnosti očuvanja glasa pridonijet će sretnijem i zdravijem djetinjstvu, što je u konačnici i bio cilj ovog projekta.

ABSTRACT

Speech and vocal communication are skills which are characteristic only for human kind. Voice is also something that distinguishes a man from a man, something that makes each person unique. Vocal communication is the most appropriate way in which people should communicate. Voice disorder reduces the impact of this kind of communication and makes voice less pleasant.. The most common voice disorder in children is hoarseness. It has been shown that 50 to 60 percent of school-age children have hoarse voice. This high percentage indicates the need for a preventive action from the earliest age. Guided by these findings, speech therapist from kindergarten Velika Gorica and kindergarten Lojtrica carried out a project "Protect your voice" in these kindergartens. The aim of this project was to teach children how to take care of their voice. To make this happen, children were first introduced with organs that participate in voice formation and with the process of voice formation itself. Emphasis was placed on informing on the implementation of voice hygiene in order to act preventively and thus prevent the occurrence of difficulties. Children were introduced with required parts to produce a voice through various images and video materials, and with the way the voice is produced, using a video presentation and prepared models of individual organs. They were warned about habits that are harmful to the voice and introduced with those that are good for voice and vocal cords. As a constant reminder, posters with images and text about useful and harmful habits were placed in kindergarten groups. Early awareness and knowledge about the importance of voice protection will contribute to a happier and healthier childhood which ultimately was the point of this project.

POSTER 24

Tematsko područje: Glas i poremećaji glasa

Kvaliteta glasa odgojitelja

The voice quality of preschool teachers

Irena Mlinarić, Ivana Pavičić

Dječji vrtić Potočnica

Ključne riječi: govor, glas, poremećaji glasa, odgojitelji/ speech, voice, voice disorders, preeschool teachers

SAŽETAK

Govor je posebna sposobnost ljudske komunikacije. To je vrlo složen proces koji uključuje disanje, vokalizaciju i artikulaciju glasa. Urednim glasom smatra se onaj kojim se uz minimalni utrošak energije postiže dobar komunikacijski i estetski učinak. Suprotno tome, glasovne su smetnje sve ono što smanjuje učinak komunikacije i čini glas manje ugodnim te govornik pri tome troši previše energije kako bi postigao primjereno jak i ugodan glas. Istraživanjima poremećaja glasa u svijetu pokazalo se da 22 – 38% glasovnih profesionalaca ima najmanje jednom godišnje ozbiljnih problema s glasom. Bolfan-Stošić, Šimunjak i Bonetti (2010) ističu brojku od 100.000 vokalnih profesionalaca u Hrvatskoj koji imaju ugroženu kvalitetu glasa, čime je ugrožena i njihova profesionalna djelatnost. Vokalni su profesionalci osobe koje upotrebljavaju glas kao primarno sredstvo svoje profesionalne aktivnosti i čine trećinu aktivne populacije društva. Odgojitelji djece rane i predškolske dobi također su vokalni profesionalci. Cilj je ovog istraživanja ispitati kvalitetu glasa odgojitelja u dječjem vrtiću Potočnica tijekom jedne pedagoške godine. U istraživanju su sudjelovale trideset i četiri odgojiteljice, a ispitivanje je provedeno prije početka profesionalne djelatnosti te nakon završetka, u dva vremenska razdoblja s razmakom od četiri mjeseca. Glas je sniman programom Audacity, a obrađen je u programu Praat. Dobiveni podaci statistički su obrađeni SPSS programom. Mjereni su *jitter*, *shimmer*, HNR i fundamentalna frekvencija. Prilikom mjerenja kvalitete glasa u obzir su uzeti dob, godine radnog staža, pušenje te nasljedne bolesti vezane uz glas.

ABSTRACT

Speech is the special ability of human communication. It is a very complex process that involves breathing, vocalization and articulation of the voice. Good voice is the one that achieves good communication and aesthetic impact with minimal energy consumption. By contrast, voice disorders all reduce the effect of communication and make the voice less pleasant and the speaker, thereby, takes too much energy to achieve appropriately strong and pleasant voice. Researches of voice disorders in the world have shown that 22 - 38% of voice professionals at least once a year encounter serious problems with their voice. Bolfan-Stošić, Šimunjak and Bonetti (2010) point out the figure of 100,000 vocal professionals in Croatia who have endangered the quality of their voice, which affected their professional activity. Vocal professionals are people who use voice as the primary mean of their professional activities and make up a third of the active population of the society. Teachers for children of early and preschool age are also vocal professionals. The aim of this study was to examine the quality of the voice of preschool teachers in kindergarten Potočnica during one school year. The study included 34 preschool teachers, a voice examination was conducted before the start of the professional activities, and after their completion, in two time periods with a gap of 4 months. The voice was recorded in Audacity program, and processed in the Praat program. Received data was statistically analysed using the SPSS programme. Jitter, shimmer, HNR and fundamental frequency were measured. When measuring voice quality, age, years of service, smoking and hereditary diseases associated with voice were taken into account.

POSTER 25

Tematsko područje: Specifične teškoće učenja

Multidisciplinarni pristup darovitim učenicima sa specifičnim teškoćama učenja

Mihaela Alfrev Njegovan¹, Vesna Ivasović²

¹*Studio za govornu komunikaciju "Logos kalos"*

²*Psihološki centar "Mentis"*

Gljučne riječi: specifične teškoće učenja, darovitost

SAŽETAK

Čini se da se darovitu djecu sa specifičnim problemima učenja uglavnom ne prepoznaje. Kada problemi u školi nadiđu učenikovu mogućnost kompenzacije njegovim ostalim sposobnostima, dolazi do stvaranja loše slike o sebi, a moguće i do vršnjačkog nasilja. Na primjeru dvojice darovitih učenika šestog razreda osnovne škole prikazat ćemo što se događa kada nisu na vrijeme prepoznate ni njihove teškoće ni njihova darovitost. Dapače, čini se da je upravo to otegotna okolnost koja je s vremenom rezultirala lošom slikom o sebi i lošijim školskim uspjehom od očekivanog. Problemi u školi pogoršali su se kada je zadirkivanje ostalih učenika preraslo u vršnjačko nasilje. Svi problemi zajedno doveli su do emocionalnih teškoća i još lošijeg funkcioniranja u školi. Kako bi se otkrile specifične teškoće učenja, provedena je logopedska i psihologijska dijagnostika. Terapijski plan osmišljen je zajednički i terapija je paralelno provedena. Multidisciplinarni pristup u dijagnosticiranju i terapiji ovih učenika te istovremeno provođenje tretmana ima pozitivan utjecaj na brzinu terapije jer se podiže njihova razina samopouzdanja i poboljšava slika o sebi, što rezultira većom motivacijom i boljim školskim uspjehom. Ovim radom želimo pokazati diskrepanciju između proklamiranih prava učenika s teškoćama u učenju i stvarnog stanja s kojima se učenici, roditelji i mi terapeuti svakodnevno susrećemo, te dati preporuke za individualizirani pristup u radu s ovakvom djecom.

ABSTRACT

It seems as if children with specific learning difficulties are mostly not recognized. When problems in school get far beyond the student's ability to compensate with his other abilities, they lead to poor self-esteem, and a probably of bullying. This is a case study on gifted children in the sixth grade of primary school. We will show what happens when neither their difficulties nor their gifted abilities were recognized on time. That was the biggest problem which in time resulted in low self-esteem and school success beneath expected. Problems in school worsened when peer teasing turned into bullying. All these problems together led to emotional difficulties and further worsened the ability to function in school. To diagnose learning difficulties we undertook speech and language and psychological testing. The therapy plan was made jointly and conducted simultaneously. A multidisciplinary approach in diagnosis and therapy of the students and a simultaneous conducting of the treatments have a positive effect on the rapidity of therapy as the child's self confidence and self-esteem is improving which results in higher motivation and school success. With this report we want to demonstrate the discrepancy between the proclaimed ability of a student with learning difficulties and the actual learning situations, the discrepancy that parents and we as therapists see in everyday life, as well as give recommendation for individual approaches in working with these children.

POSTER 26

Tematsko područje: Specifične teškoće učenja

Conceptualising Dyslexia and Other Language-related Difficulties: *The Development of the Dyslexia Action Literacy Programme (DALP)*

Gillian Cochrane

Dyslexia Action

Keywords: *dyslexia, language-related difficulties, wide-realisation, cross-linguistic, teacher/therapist knowledgebase*

ABSTRACT

It matters how teachers and speech and language therapists conceptualise dyslexia and other language-related difficulties. Some practitioners think of dyslexia as solely existing within the learner: arising because of the attributes that the learner has. This is a narrow-realisation of dyslexia and practitioners who have this perception will typically attribute difficulties with learning as arising from characteristics of the learner. Conversely, a wide realisation of dyslexia and language-related difficulties sets a difficulty with learning within a context: the learning environment is part of what must be considered (Wilson, 2001). This paper explores this wide focus upon the characteristics of learners (in terms of constraints and potentials) and upon the characteristics of learning contexts. Identified constraints (or potentials) within the learner include: working memory, phonological processing, long term memory, vocabulary/terminology, analytical skills and the affective domain. These are examined in connection with the design of a literacy development programme (The Dyslexia Action Literacy Programme: DALP) and its use as a teacher training and literacy enrichment tool. A cross-linguistic perspective is adopted. The discussion is exploratory; its aim to tease out the features of best practice in teaching that are language-portable (generally beneficial/productive) across languages and those elements that are language-feature linked (i.e. work when using some languages but not others).

POSTER 27

Tematsko područje: Oštećenja sluha

Put iz svijeta tišine

Mihaela Alfired Njegovan

Logos kalos

Gljučne riječi: kohlearni implant, rana rehabilitacija

SAŽETAK

Roditi se gluh sve do prije dvadesetak godina onemogućavalo je potpuno uključivanje u svakodnevni život čujućih. Slušanje daje informaciju o glasu, njegovu trajanju, intenzitetu, visini i boji te omogućuje kontrolu vlastitog glasa i govora. Slušajući se prepoznaju karakteristike glasa sugovornika kao muškog, ženskog ili dječjeg glasa te govornikova psihička i emocionalna stanja. Rehabilitacija započinje detekcijom, odnosno usvajanjem sposobnosti reagiranja na zvuk, kao i nereagiranjem ako zvuka nema. Slijedi diskriminacija, tj. sposobnost uočavanja sličnosti i razlika između dva ili više govornih podražaja te različitog reagiranja na različite zvukove. Nastavlja se identifikacijom, što je pridruživanje značenja govornom podražaju s njegovim razumijevanjem kao krajnjim ciljem. Prije dvadesetak godina u našoj se zemlji počelo uvoditi novo tehnološko i operativno dostignuće supstitucije organa u zatajenju, tj. ugradnja kohlearnog implanta. Ipak, bio je to tek tehnički preduvjet za početak dugogodišnje (re)habilitacije slušanja i govora implantirane djece. Operacija je bila početak njihova, ali i našeg, novog dijela života. Put koji je trebalo prijeći od tog trenutka bio je neizvjestan, vježbe mnogobrojne i dugotrajne, a nerazumijevanje okoline češće pravilo nego izuzetak. U ovom radu prikazat ćemo gotovo dvadeset godina ovog putovanja kroz životni i (re)habilitacijski put dvoje ovogodišnjih maturanata. Neka to bude nit vodilja svima koji će se naći na takvom putu kako bi uvidjeli dosege koje rana rehabilitacija zajedno s visokom tehnologijom danas pruža. Mogućnosti koje je ovakva (re)habilitacija pružila bile su uključivanje u redovni vrtić i polazak u školu zajedno sa čujućim vršnjacima, upis u „tešku“ gimnaziju uz mogućnost praćenja nastave i savladavanje nastavnog gradiva u punom obujmu kroz cijelo osnovno i srednjoškolsko obrazovanje. Želimo im da kruna svega navedenog bude upis na željeni fakultet.

ABSTRACT

Until twenty years ago being born deaf disqualified one from a complete inclusion in everyday life of people born with normal hearing. Hearing gives information about someone's voice, its duration, intensity, pitch, timbre, rhythm but also the ability to control our own voice and speech. By hearing, we recognize the characteristics of the voice of our interlocutor as a female, male or child's, but also the interlocutors' psychological and emotional state. The rehabilitation begins with detection which is the ability to respond to in the presence or absence of a sound. It is followed by a discriminating ability, i.e. the ability to perceive similarities and differences between two or more speech stimuli and reacting to sounds accordingly. Finally identification is the ability to allocate and understand speech. Around twenty years ago, a new technology and operative achievement of implants and substitution of failing organs started being used in our country. However, that was only a precondition for a long lasting rehabilitation of children with CI. Operations were the beginning of their but also our new way of life. The path was undetermined, the practices numerous and long-lasting and incomprehension of the society was more often a rule than it was an exception. In this report we will show the life-journey and rehabilitation of two graduates as a guidance to all those who find themselves in the same situation so they can see how far early rehabilitation together with high technology can take them today. The possibilities this kind of rehabilitation gives us are: integrating in mainstream kindergartens, starting school together with hearing peers, and continuing education in pristine high schools, and master subjects in primary and secondary education. We wish them to successfully enrol to their desired university.

POSTER 28

Tematsko područje: Oštećenja sluha

Izrada materijala u multimediji za vježbanje slušanja

Snježana Požgaj-Vinčić

Poliklinika Suvag, Osijek

Ključne riječi: vježbe slušanja, diskriminacija zvukova, razumijevanje sličnih rečenica i kratkih priča

SAŽETAK

Cilj ovog rada bio je pokazati zainteresiranim kolegama kako se uz malo vremena i truda, a uz vrlo malo informatičkog znanja, mogu izraditi zanimljivi i korisni materijali. Naime, izrada radnih materijala u kojima se na bezbroj načina mogu kombinirati zvukovi, snimljeni govor, animacije i slike djeci je vrlo zanimljiva, a odlično se mogu kombinirati s postojećim materijalima.

METODE: Radeći dugi niz godina kao stručni suradnik logoped naučila sam koristiti prednosti uporabe računala u izradi radnih materijala. U radu sam najviše koristila Power Point prezentacije jer pružaju velike mogućnosti kombiniranja slike, animacije, zvuka. Ti su materijali korišteni za vježbanje čitanja, jezika, matematike i sl., a sada i za vježbe slušanja.

REZULTATI: Budući da više ne radim u školi, naučeno sam počela koristiti i za vježbe slušanja u radu sa slušno oštećenom djecom. Izradila sam mnogo materijala u obliku Power Point prezentacija za vježbe slušanja i diskriminacije zvukova i govora (diskriminacija zvukova iz okoline, ilustrirane fonomotorne igre, riječi, rečenice, razumijevanje sličnih rečenica, kratke priče). U materijalima su korišteni zvukovi iz okoline, snimljeni govor, razne animacije i slike. Na nagovor radne kolegice odlučila sam materijale prezentirati na Kongresu.

ZAKLJUČAK: Izrađeni materijali kombinacija su zvukova, slika i animacija. Nadam se da će kolege logopedi dobiti neke ideje za izradu materijala, te dati neke sugestije za izradu novih materijala ili preinaku postojećih.

ABSTRACT

The goal of this paper was to show our colleagues that if we use a little bit of our free time and some effort, and some computer science skills, we can make some interesting and useful materials, because children find materials that are made as a combination of pictures, animations and sounds very interesting, and enjoy practicing it.

METHODS: I have been working in an elementary school as a speech therapist for many years, and have learnt how to use computer in making useful work materials. I usually used Power Point because it is possible to combine text, pictures, animations and sounds in this programme. Those materials were used for improving reading skills, language learning, training mathematical abilities etc, and now for improving hearing.

RESULTS: I no longer work in school, so I work with different population of children and there are some hearing impaired children. So I have made a lot of materials in Power Point for improving hearing and training differentiation of sounds and speech (discrimination of environmental sounds, words, sentences, understanding of similar words and sentences, short stories, illustrated fonomotor games ...). I used lots of pictures, animations, environmental sounds and recorded speech. It can be used as a very useful combination with already existing materials. My working colleague persuaded me to present those materials at the Congress.

CONCLUSION: Those materials are made as a combination of sounds, pictures and animations. I hope colleagues will get some ideas how to make some working materials. Also, I would like to get some feedback about the materials, and some guidelines how to improve what has been done.

POSTER 29

Tematsko područje: Poremećaji gutanja

Retrospektivna studija – dijaskopije gutanja 2012-2013. u Županijskoj bolnici

Zdravko Kolundžić¹, Vlasta Ivana Zupanc Isoski², Dinah Vodanović³

¹ Jedinica za znanstveno-istraživački rad i nastavu, Opća županijska bolnica Požega

² Klinika za neurologiju, Klinički centar Ljubljana, Slovenija

³ Zavod za intenzivno liječenje JIL, Klinika za neurologiju, KBC Zagreb

Ključne riječi: dijaskopije; gutanje; svjestnost disfagije

SAŽETAK

Cilj je rada utvrđivanje okvirnog broja pacijenata koji s teškoćama gutanja dolaze na radiološku obradu tijekom dvogodišnjeg razdoblja u jednoj županijskoj bolnici. Kao logopedi istraživanje smo započeli medicinskom dijagnostikom kako bismo utvrdili s kojim su teškoćama pacijenti inicijalno upućeni i gdje nastavljaju proces dijagnostike, eventualno rehabilitacije, s obzirom na činjenicu da se logopedima pacijenti s disfagijom javljaju u rehabilitaciju jedino kada bude prepoznata od strane logopeda u slučajevima kada je prisutna uz druge poremećaje/stanja i/ili bolesti. U radu iznosimo prikaz nalaza dijaskopije gutanja u razdoblju od dvije godine. Učinjeno je svega 39 dijaskopija, od kojih je sedam (5 muškaraca i 4 žene), prema nalazima radiologa, bilo promijenjeno u smislu objektivnih teškoća u funkciji. Najčešće promjene gutanja opisane su kao zaostajanje kontrasta u vaskulama (četiri pacijenta). Od ukupnog broja ispitanika bio je 21 muškarac i 18 žena. Prosjek godina dijaskopiranih muškaraca iznosio je 60, a žena 52 godine. Niti jedan od pacijenata kod kojega su potvrđene objektivne teškoće gutanja nije upućen na logopedsku obradu i terapiju. Podatci ukazuju na potrebu sustavnog upoznavanja liječnika i opće javnosti o kompetencijama logopeda u području poremećaja gutanja s ciljem omogućavanja pacijentima svih mogućnosti liječenja i rehabilitacije.

ABSTRACT

The aim of this study was to determine the approximate number of patients with swallowing difficulties sent to fluoroscopy during two-year period in a county hospital. We are trying to objectify the situation with the identification and rehabilitation of dysphagia in Croatian system. Our paper is revision that started small, with one county hospital, with aim to expand. Our main goal is to raise dysphagia awareness in Croatia. We started the research by studying medical diagnostics to determine the initial patients' difficulties and where they continue diagnostics and rehabilitation. These data are important due to the fact that speech pathologists in Croatia treat patients with dysphagia almost exclusively when it is recognized by the speech pathologist during the treatment of some other condition and/or diseases thus making swallowing difficulties insufficiently recognized difficulties. The paper presents a review of the fluoroscopy findings. There was 39 fluoroscopies done. Total number of participants was 21 men and 18 women. Average age in men was 60 and in women 52. Identified 7 patients (5 men and 2 women) according to the findings of radiologists had changes in terms of the objective difficulties in swallowing process. The most common changes in swallowing have been described as lagging contrast in valleculae (4 patients). None of the patients with confirmed objective difficulties with swallowing was sent to speech language pathologist. This data shows our concern of low awareness in the case of swallowing difficulties in our country making us want to change that in terms of future research and general education of population and of all health professionals.

POSTER 30

Tematsko područje: Opće teme

Naših prvih 35 godina u SUVAG-u Osijek

Our first 35 years in SUVAG Osijek

Biserka Mekovec de Carvalho, Vesna Grabar, Vera Vlahović

Poliklinika SUVAG Osijek

Ključne riječi: Poliklinika SUVAG Osijek, 35 godina

SAŽETAK

Ovim posterom želimo kolegicama i kolegama prikazati povijest Poliklinike SUVAG Osijek i podijeliti naša sjećanja na proteklih 35 godina rada. Želimo prikazati najvažnije događaje u radu Poliklinike, koje smo prema vremenskom slijedu svrstale u nekoliko cjelina: 1. VRIJEME POLETA, 2. VRIJEME RATNOG OPSTANKA, OPORAVKA, PROMJENA, 3. VRIJEME RASTA i 4. POGLED U BUDUĆNOST. Cilj nam je kolegicama i kolegama pokazati kako je Poliklinika u ovih 35 godina od svog osnivanja proširila svoju djelatnost. Uz logopedsku dijagnostiku i rehabilitaciju otvorene su psihologijska dijagnostika, edukacijsko-rehabilitacijska dijagnostika i rehabilitacija i specijalistička ORL ambulanta. Zahvaljujući predanom radu svih djelatnika, svakoj toploj riječi, pogledu, osmijehu, Poliklinika SUVAG i dalje ima značajno mjesto u životu našeg Grada i Županije.

ABSTRACT

In this poster we want to present colleagues with the history of Polyclinic SUVAG Osijek and share our memories of the past 35 years. We want to show the most important events in the work of the Polyclinic. We have divided the time sequence in several parts: 1. TIME OF FLIGHT, 2. WAR TIME SURVIVAL, RECOVERY, CHANGE, 3. TIME OF GROWTH and 4. LOOK TO THE FUTURE. We aim to show the expansion of activities in the Polyclinic in 35 years since its founding. Alongside SLP diagnostics and rehabilitation there are psychological diagnostics, special education diagnostics and rehabilitation and specialized ENT department. Polyclinic SUVAG still has an important place in the life of our city and county, thanks to the dedicated work of all staff.

POSTER 31

Tematsko područje: Opće teme

Utjecaj kućnog ljubimca psa na rani govorno-jezični razvoj

The influence of pets (dog) on children early speech and language development

Maja Turčin, Melita Vlahoviček

Poliklinika SUVAG

Ključne riječi: kućni ljubimac, pas, rani razvoj govora/ pet, dog, early speech development

SAŽETAK

Ovim radom htjele smo prikazati utjecaj kućnog ljubimca, psa, na rani govorno-jezični razvoj dvoje djece (djevojčice i dječaka) kronološke dobi 2 i 3 godine, kod kojih je utvrđen nedovoljno razvijen govor. Rani govorno-jezični razvoj temelji se na djetetovu aktivnom sudjelovanju u socijalnim interakcijama (Rade 2005.). Mnoga istraživanja utvrdila su jaku umnu i emocionalnu povezanost ljudi i pasa. Psi utječu na socijalno-emocionalni i kognitivni razvoj djeteta. Pas predstavlja aktivnog sudionika u svakodnevnom životu djeteta, kao živo biće s osjećajima i reakcijama koje dijeli s djetetom (Kobeščak, Selaković i Katalenić 2013). Tijekom govorne terapije psi djeci pomažu na različite načine, potiču komunikaciju, djeca stječu odgovornost za druga bića, iskazuju emocije, jačaju samopouzdanje. Pas predstavlja dodatnu motivaciju u radu, stvarajući osjećaj ugođe i opuštenosti, stimulira na vježbanje i aktivnost (Novačić 2013). Kroz igru sa psom djeca obogaćuju svoj rječnik, proširuju rečenice, postavljaju pitanja, usvajaju nove pojmove (dijelovi tijela, boje, naredbe...), čitaju slikovnice, uče pjesmice, kreću se kroz prostor (te se tako motorički razvijaju), oponašaju zvukove i kretnje, ponavljaju naučene riječi, oponašaju načine na koje se nešto radi, prepoznaju značenje riječi, razvijaju združenu pažnju, usvajaju prostorne odnose... Dijete s teškoćama govora uz psa ne doživljava ruganje, prigovore i podsmijehivanje. Jer psu je svejedno kako tko govori... (Hren 2008, „Pasoterapija“)

ABSTRACT

The aim of this work is to show the influence of pets -a dog in early speech and language development of two children (a girl and a boy) age 2 and 3 diagnosed with delayed speech development. Early speech and language development is based on the child's active participation in social interactions (R.Rade, 2005). Many studies have confirmed strong intellectual and emotional connection between people and dogs. Dogs affect -emotional, social and cognitive development of the child. The dog is an active participant in the daily life of a child, as a living being that shares feelings and reactions with the child (S.Kobeščak, T. Selakovic, L.Katalenić, 2013). During speech therapy dogs help children in various ways. They encourage communication, help children gain the sense of responsibility for other beings, help them express their motions and reinforce self-esteem. The dog is an additional motivation in the therapy since it helps children get comfortable and relaxed and as such stimulates children to participate in exercise and become more active. (I.Novačić, 2013). Through playing with the dog children enrich their vocabulary, expand their sentences, ask questions, acquire new concepts (body parts, colors, orders...), read picture books, learn rhymes, move through space (and thus develop motor skills), mime sounds and movements, repeat learned words, mimic the way in which something is done, recognize the meaning of words, develop joint attention, adopt spatial relations... A child with speech difficulties along the dog by his side is less exposed to any form of mocking. This is simply because the dog doesn't care how well is the language spoken...(Hren, 2008, "Pasoterapija")

POSTER 32

Tematsko područje: Opće teme

Predočivost i čestotnost riječi u hrvatskome jeziku

Imageability and Frequency of Words in Croatian Language

Nina Hozdić, Jelena Kuvač Kraljević i Marina Olujić

Laboratorij za psiholingvistička istraživanja, Odsjek za logopediju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Ključne riječi: predočivost riječi, čestotnost riječi, vrste riječi, odrasli/ imageability of words, frequency of words, word class, adults

SAŽETAK

Prilikom izrade ispitnoga materijala potrebnoga za dijagnostiku jezičnih teškoća važno je kontrolirati odabir čestica u varijablama kako bi test bio valjan i pouzdan. Odabir čestica vrši se prema određenim kriterijima, a neki od njih su: predočivost, konkretnost, čestotnost, duljina riječi, kao i dob usvajanja riječi. Ovaj rad usmjeren je prema mjerenju predočivosti i čestotnosti nekih riječi u hrvatskome jeziku. Predočivost riječi mogućnost je izazivanja slike ili osjetilnoga iskustva u obliku mentalne slike ili zvuka koji izaziva određena riječ, dok čestotnost riječi predstavlja učestalost uporabe riječi u pisanome ili govornome obliku. Stoga je cilj ovoga rada ispitati predočivost i čestotnost 438 riječi različitih vrsta koje su preuzete iz predstandardizacijskoga oblika Sveobuhvatnog testa afazije koji predstavlja hrvatsku inačicu testa „Comprehensive Aphasia Test“. Također, željelo se provjeriti postoji li razlika u predočivosti i čestotnosti riječi s obzirom na dob, spol i stupanj obrazovanja. Osim toga, ispitana je i priroda povezanosti predočivosti i čestotnosti riječi te povezanosti predočivosti i čestotnosti kod punoznačnih i pomoćnih riječi. U istraživanju je sudjelovalo 118 odraslih ispitanika, u rasponu dobi od 22 do 83 godina. Ispitni materijal sastojao se od 438 riječi koje su nasumično raspoređene u četiri različita obrasca. U svakome je bio podjednak broj riječi ($M=109,5$, $SD=0,58$). Zadatak svakoga ispitanika bio je procijeniti predočivost i čestotnost riječi na skali Likertova tipa (od 1 do 7). Rezultati pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u predočivosti i čestotnosti s obzirom na dob, spol i stupanj obrazovanja. Postoje statistički značajne razlike u predočivosti i čestotnosti s obzirom na vrstu riječi.

ABSTRACT

In test construction required for diagnosing a language disorder it is important to control a choice of items in variables, in order to produce a valid and reliable test. The choice of items depends on certain factors, some of which are imageability, concreteness, frequency, word length and age of acquisition. This paper focuses on the imageability and word frequency words in Croatian language. Imageability is defined as the simplicity or difficulty with which words evoke mental images or sensory experiences, while frequency represents the amount words used in written or spoken language. Therefore, the aim of this study is to present imageability and frequency ratings of 438 words belonging to different grammatical classes which are chosen from pre-standardised Croatian version of the „Comprehensive Aphasia Test“. Also, the aim is to examine if there is any influence of age, gender and education on imageability and frequency ratings. The correlation between imageability and frequency of words, as well as between imageability and frequency of lexical and function words have also been examined. 118 adult people aged 22-83 participated in this study. Material consisted from 438 different words randomly organised in four different forms. In each of the form there was an equal number of words ($M=109,5$, $SD=0,58$). A task for each participant was to rate imageability and frequency of words according to Likert's type scale (from 1 to 7). Results show that there is no statistically significant difference in imageability and frequency of words considering age, gender or education. There is statistically a significant difference in imageability and frequency of words considering word class.

POSTER 33

Tematsko područje: Opće teme

Prikaz programa Dobar start za sve: stručna potpora ugroženom djetetu rane dobi i njegovom okruženju

Good start for everyone: professional support to young child at risk and his surrounding

Anamaria Mikšić, Marina Bučar

Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu (HURID)

Ključne riječi: stručna potpora, djeca s teškoćama u razvoju i njihove obitelji

SAŽETAK

Cilj je ovog rada prikazati rezultate prve godine provedbe trogodišnjeg programa Hrvatske udruge za ranu intervenciju u djetinjstvu (HURID) „Dobar start za sve: stručna potpora ugroženom djetetu rane dobi i njegovom okruženju“, koji financira Ministarstvo socijalne politike i mladih. Program je usmjeren na djecu s teškoćama u razvoju i razvojnim odstupanjima te njihove obitelji kod kojih su prisutni razvojni i socijalni čimbenici rizika: udomiteljske, posvojiteljske i biološke obitelji kod kojih je podrška izostala ili je neusklađena s njihovim potrebama. U radu će biti detaljno prikazane aktivnosti i stručne usluge programa te dosadašnji rezultati upitnika koje su ispunjavali roditelji djece uključene u program, volonteri te sudionici edukativnih radionica (stručnjaci koji pružaju usluge rane intervencije). Rezultati su pokazali kako su svi korisnici programa iznimno zadovoljni pruženim uslugama te su izrazili potrebu za više sličnih aktivnosti: roditeljima je sudjelovanje u programu omogućilo stjecanje novih i važnih znanja i vještina, volonteri bi željeli više prilika za slična praktična iskustva, a stručnjaci naglašavaju nužnost razmjene iskustava te sudjelovanja u ovakvim dodatnim edukacijama. Aktivnosti programa doprinose sljedećim općim ciljevima: 1. prevenciji institucionalizacije djece i očuvanju kvalitete života obitelji, te 2. stvaranju optimalnih uvjeta za razvojno ugroženu djecu u prirodnoj okolini. Obitelji uključene u program povećale su kvalitetu svog roditeljstva, kao i kvalitetu života, te su bolje uključene u socijalnu mrežu, a njihova djeca pokazuju značajan napredak u svim razvojnim domenama. Lokalni timovi su, kao sudionici edukativnih radionica, osnaženi i međusobno bolje povezani te zajedno s nositeljem programa utječu na senzibilizaciju svojih lokalnih zajednica kako bi kvalitetno odgovarale na potrebe obitelji djece s teškoćama u razvoju i razvojnim rizicima.

ABSTRACT

The aim of this paper is to present the results of the first year of the three-year program "Good start for everyone: professional support to young child at risk and his surroundings". The program is carried out by Croatian Association on Early Childhood Intervention (CAECI) and financed by the Ministry of Social Policy and Youth. It is aimed at children with disabilities and developmental deviations as well as their families, with associated developmental and social risks: foster, adoptive and biological families who lack support or this support is incompatible with their needs. This paper will present the activities and professional services of the program and the results of questionnaires filled out by parents of children involved in the program, volunteers and workshops participants (experts providing early intervention services). The results show that all users of the program were satisfied with the provided services and have expressed the need for further similar activities: parents highlight the acquisition of new and relevant knowledge and skills, volunteers would like to have more opportunities for practical experience, and experts emphasize the necessity of knowledge exchange and participation in similar educational activities. Program activities contribute to the following general objectives: 1. prevention of children institutionalization and preservation of the families' quality of life; and 2. creating optimal conditions for the developmentally vulnerable children in their natural environment. Families involved in the program have increased their quality of parenting, as well as quality of life. They have become better integrated into the social network and their children show significant progress in all developmental domains. Local teams are, as participants of educational workshops, empowered and better connected. Together with CAECI they have gained the opportunity to affect the sensibilization process and to introduce changes in their communities, in order to address the needs of families of children with disabilities and developmental risks.

POSTER 34

Tematsko područje: Opće teme

Projekt SOULBUS – korak prema multikulturalizmu

Project SOULBUS – a step towards multiculturalism

Maja Peretić, Jasmina Ivšac Pavliša, Ana Marija Žic Ralić, Ivana Jeđud Borić, Renata Martinec

Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Ključne riječi: multikulturalnost, obrazovanje, klinička praksa, unaprjeđivanje vještina

SAŽETAK

Tema multikulturalizma ojačana je putem formalne suradnje u projektu pod nazivom *Building Social Capital by Improving Multicultural Competence in Higher Education and Labour Market (SOULBUS)* u dvogodišnjem razdoblju. U interdisciplinarnoj suradnji udruženo je sedam sveučilišta, kao i šest partnerskih organizacija koje imaju iskustvo u provedbi stručne prakse za strane studente. Projektom koordinira JAMK University of Applied Sciences, Jyväskylä iz Finske, a od hrvatskih sudionika u konzorciju se nalaze Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, te Centar za odgoj i obrazovanje „Goljak“ kao partnerska ustanova. Cilj projekta jest unaprjeđivanje multikulturalnih kompetencija nastavnika, kao i mentora, kako bi se ujednačila kvaliteta obrazovanja stranih studenata, ali ujedno i povećala atraktivnost i dostupnost stručne prakse u inozemstvu. Projektom se ujedno pokušava osigurati zajednička suradnja u oblikovanju ishoda učenja između visokih učilišta i partnerskih ustanova. Projektne aktivnosti osmišljene su s ciljem podizanja kvalitete rada sa stranim studentima u praksi te unaprjeđenja razina multikulturalnih kompetentnosti na sveučilištima. Tim Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta sudjelovao je u stvaranju edukacije o multikulturalnim kompetencijama koja je namijenjena nastavnicima partnerskih sveučilišta i mentorima iz prakse kao oblik stručnog usavršavanja. Nadalje, cilj je da temeljem prikupljenog materijala Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet razvije i u izvedbeni plan i program uvrsti kolegij na temu multikulturalizma. U poster prezentaciji će se prikazati projekt, kao i jedan od rezultata projektnih aktivnosti – edukacija o multikulturalnosti. U okviru edukacije prikazan je značaj multikulturalnosti, zatim različiti stvarni i životni primjeri mobilnosti naših i stranih studenata koji dolaze iz različitih država (Bjelorusija, Brazil i Kanada), kao i tri radionice koje su zamišljene s ciljem unaprjeđenja znanja nastavnika i mentora.

ABSTRACT

The topic of multiculturalism is strengthened through formal cooperation in the project *Building Social Capital by Improving Multicultural Competence in Higher Education and Labour Market (SOULBUS)* in duration of 24 months. This interdisciplinary cooperation joined seven universities as well as six partner organizations with the experience of conducting clinical praxis for foreign students. The project is coordinated by JAMK University of Applied Sciences, Jyväskylä from Finland. Within the consortium, Croatia is represented by Faculty of Education and Rehabilitation Sciences as well as Centre for Education as a partner organization. The goal of the project is to improve multicultural competences of the teachers as well as mentors, but also to enhance the attractiveness and accessibility of practical placements for students in abroad. The project's aim is also to build social capital between higher institutions and training institutions and their cooperation in creating learning outcomes. The activities are focused on enhancing the quality of work with foreign students in the practice and on the improvement the level of multicultural competencies on universities. The team of Faculty of Education and Rehabilitation Sciences has participated in the creation of education about multicultural competences for teachers of partner universities and mentors from practice as a type of lifelong learning process. Eventually, the Faculty of Education and Rehabilitation Sciences will develop the course on the topic of multiculturalism for the regular study programmes. The project will be presented in the poster as well as one of the project activities - education on the multiculturalism. The education is focused on the importance of the multiculturalism, real life examples of Croatian and foreign students from various states (Belorussia, Brasil and Canada) as well as three workshops developed in order to improve teachers' and mentors' skills..

POSTER 35

Tematsko područje: Opće teme

Terapijsko djelovanje u okviru Centra za ranu rehabilitaciju i podršku u zajednici Poliklinike SUVAG

Therapeutic influence of speech therapist at the Center for Early Rehabilitation and Support in SUVAG Polyclinic

Darija Hercigonja Salamoni, Jelena Perković Franjić, Andrea Feješ, Marina Jelenić

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG

Ključne riječi: rana intervencija, razvojne teškoće, razvojna odstupanja, terapijski postupci

SAŽETAK

Počeci rane rehabilitacije u verbotonalnoj praksi sežu u 1984. godinu, kada je u Poliklinici SUVAG započeo savjetodavni rad s roditeljima slušno oštećene djece kronološke dobi od dvije do tri godine, što je tada bila prosječna dob pri otkrivanju oštećenja sluha. Od rujna 2003. do veljače 2008. u program rane rehabilitacije bilo je uključeno 91 slušno oštećeno dijete otkriveno novorođenačkim probirom na oštećenje sluha u hrvatskim rodilištima. Činjenica je da rana intervencija postoji kao pojam već pedeset godina, ali se mijenjalo poimanje vremena započinjanja s intervencijom, način pružanja i sadržaj rane intervencije. Višegodišnjom sustavnom analizom logopedске dijagnostičke obrade u Poliklinici SUVAG ustanovljeno je kontinuirano povećanje djece s poremećajem razvoja govora i jezika, bilo da se radi o nespecifičnom poremećaju razvoja govora i jezika (F80.9), ili o miješanom poremećaju jezičnog izražavanja i razumijevanja, ili pak o djeci s atipičnostima u socijalnoj komunikaciji u odnosu na njihove vršnjake. U zadnjih nekoliko desetljeća suvremene medicinske, ali i humanističke znanosti u svijetu i kod nas, evidentiraju značajan porast rođenja djece čiji razvojni profil već u prvim godinama života iskazuje velik broj odstupanja u različitim razvojnim domenama. Stoga se prvo kroz projekte, a potom i kroz redovito djelovanje stručnjaka u Poliklinici SUVAG, intenziviralo pružanje rane rehabilitacije. Smatrali smo da svoja dosadašnja iskustva iz primjene verbotonalne metode obogaćene novim saznanjima trebamo pružati djeci i njihovim roditeljima. Polazeći od neosporive tvrdnje mnogih svjetskih stručnjaka čija istraživanja neminovno upućuju na važnost ranog djetinjstva kao jednog od najkrhkih, ali i najranjivijih perioda u dječjem životu, sasvim prirodno se nameće krucijalna uloga ranog rehabilitacijskog djelovanja prema djeci s teškoćama u razvoju, ali i prema njihovim obiteljskim zajednicama. Upravo sa svrhom osnaživanja djece, izgradnje njihovih razvojnih vještina te odgovaranja na specifične ljudske i stručne potrebe obitelji u kojima se nalaze, Centar za ranu rehabilitaciju i podršku u zajednici čini jedinstveno ustrojstvo čije djelovanje prožima različite aspekte područja rane intervencije. U CzRRiPuZ-u svakodnevno se provode programi savjetovanja i poticanja komunikacije i jezično-govornog razvoja, ritmičke stimulacije i glazbene stimulacije, kao posebni verbotonalni postupci, te program savjetovanja za djecu s poremećajem ritma i tempa govora niže kronološke dobi. Usluge koje se svakodnevno pružaju zajedno čine cjelinu u okviru verbotonalne metode. S obzirom na to da su okolnosti u kojima se razvoj odvija usko povezane

s djetetovom obitelji te je utjecaj prirodnog okruženja na razvoj djeteta neprocjenjiv, posebna pažnja svih terapeuta posvećena je upravo suradnji s roditeljima malih korisnika. Savjetodavni rad s roditeljima implicitno čini bazu svakog terapijskog programa. Cilj ovog rada jest sistematičan prikaz svih terapijskih postupaka u okviru Centra za ranu rehabilitaciju i podršku u zajednici.

ABSTRACT

The origins of early rehabilitation in verbotonal practices date back to 1984, when the Polyclinic SUVAG started counselling work with parents of hearing impaired children ages 2 to 3 years old, which was then the average age of detection hearing loss. From September 2003 to February 2008 in the early rehabilitation program there were included 91 hearing impaired children found with newborn screening for hearing impairment in Croatian maternities. The fact is that early intervention has been a term for fifty years, but the age of detection, intervention method and content of early intervention was changed. Many years of systematic analysis of speech pathology diagnostic work in the Polyclinic SUVAG resulted in the continuous increase of detected children with developmental impairments of speech and language; whether non-specific disorders of speech and language (F80.9) or the mixed disorder of language expression and comprehension or children with communication disorders. In the last few decades modern medical and humanities science in the world and in our country noted a significant increase of newborn children whose developmental profile in the first years of life presents a number of discrepancies in various development domains. Therefore, the first through the projects, and then through the regular operation of experts in the Polyclinic SUVAG intensified provision of early rehabilitation. We felt that their experiences in the application of methods verbotonal enriched with new knowledge we need to provide children and their parents. Starting from the undisputed claims of many world experts whose research will inevitably show the importance of early childhood as one of the most fragile, but also the most vulnerable period in a child's life, quite naturally arises crucial role of early rehabilitation activities for children with disabilities, but also according to their family. Just with the purpose of empowering children, building their developmental skills and responding to the specific human and professional needs of their families, the Centre for early rehabilitation and community support makes a unique organization whose action permeates the various aspects of the field of early intervention. In Centre are daily implemented programs of counseling and encouraging communication, language and speech development, rhythmic stimulation and musical stimulation, as well as special verbotonal procedures, and program consultation for children with disorders of rhythm and tempo of speech below chronological age. The services we provide on a daily basis together form a whole context of verbotonal methods. Considering that the circumstances in which the development takes place closely associated with the child's family and the impact of the natural environment on child development priceless, special attention was paid to the cooperation with parents of small users. Advisory work with parents implicitly makes the base of each therapeutic activity. The main goal of this work is a systematic presentation of all treatment procedures the Centre for early rehabilitation and community support.

Agičić, S. – poster

Alfirev Njegovan, M. – 2 postera

8. KAZALO AUTORA

5. kongres hrvatskih logopeda s međunarodnim sudjelovanjem
"Multidisciplinarnost u području logopedске znanosti i prakse"

24. - 26. rujna 2015. Osijek, Hrvatska

- Alandžak, M. – 48
- Andrešić, D. – 170
- Aračić, M. – 38
- Augustinović, B. – 178
- Babić, D. – 178
- Balažinec, M. – 78
- Balija, M. – 154
- Banek, Lj. – 170
- Bartolović, J. – 166
- Bašić, K. – 32
- Bašić, M. – 38
- Benzon, D. – 116
- Bilonić Milošević, S. – 148
- Blaži, A. – 38
- Blaži, D. – 32, 38, 57, 78
- Bohaček, A.M. – 32
- Bonetti, A. – 106, 112
- Bonetti, L. – 22
- Božanović, Ž. – 60
- Bradarić-Jončić, S. – 117, 118
- Brdarić, B. – 66, 140
- Brozović, B. – 29
- Bučar, M. – 198
- Burazer, M. – 172
- Butorac, K. – 80
- Butorac, Ž. – 80
- Cochrane, G. – 184
- Cvelbar, D. – 112
- Čavuzić Čajko, J. – 32
- Čavuzić, B. – 150
- Čičak, Z. – 56
- Čižmarević, B. – 108
- Demarin, I.M. – 102
- Dembitz, A. – 38
- Dular Kolar, U. – 158
- Dulčić, A. – 68, 116, 144, 154
- Dženopoljac, D. – 132, 176
- Đanić Hadžibegović, A. – 120, 124
- Đanić, J. – 120, 124
- Đerek, P. – 57
- Farago, E. – 38, 126
- Feješ, A. – 32, 98, 202
- Franić, J. – 166
- Franić, D. – 159
- Fučkar, D. – 162
- Gačnik, M. – 158
- Germano, H. – 102
- Gerstner, T. – 32, 56, 150
- Gojević, I. – 48, 124
- Goleš, A. – 66, 140
- Grabar, V. – 192
- Grgac, B. – 88

- Habus, S. - 48
- Hercigonja Salamon, D. - 202
- Horvat, P. - 92
- Hozdić, N. - 66, 74, 196
- Hrtica, M. - 48
- Hržica, G. - 66, 74, 138, 140, 142
- Huber, I. - 174
- Ivanković, I. - 96
- Ivasović, V. - 148, 182
- Ivezić, N. - 57
- Ivkić, M. - 53
- Ivšac Pavliša, J. - 32, 98, 200
- Jakelić, A. - 112
- Jeđud Borić, I. - 200
- Jelčić Jakšić, S. - 104
- Jelenić, M. - 202
- Karačić, I. - 156
- Kelić, M. - 70, 148
- Kirinić Papeš, V. - 110
- Klarić Bonacci, N. - 64
- Knežević, D. - 43, 66, 74
- Kogovšek, D. - 158
- Kolar Curman, M. - 162
- Kolarić, B. - 38
- Kologranić Belić, L. - 72, 86, 142
- Kolundžić, Z. - 122, 130, 164, 190
- Konjarik, J. - 174
- Konjarik, Z. - 174
- Korać, B. - 159
- Kravos, A. - 108
- Krbot Skorić, M. - 168
- Krupić, A. - 60
- Kursar Crmarić, N. - 48
- Kuvač Kraljević, J. - 43, 72, 86, 136, 138, 142, 168, 196
- Labović Obradović, N. - 100
- Leko Krhen, A. - 48, 128
- Leko, Lj. - 102
- Lenček, M. - 76, 84
- Leško, S. - 120, 124
- Lice, K. - 48, 160
- Lisica, D. - 62
- Lončarić, D. - 82
- Ljubešić, N. - 142
- Macedo, P. - 102
- Madeira, R.N. - 102
- Maradin, I. - 38
- Martan, V. - 82
- Martić, R. - 152
- Martinec, R. - 200
- Maryn, Y. - 24, 55
- Mataija P. - 152
- Matas, L. - 43

Matešić, K. – 43	Pavičić Dokoza, K. – 68, 154
Matić, A. – 43, 86	Pavičić, I. – 96, 180
Matijaščić, D. – 166	Pavlinušić, E. – 70
Mekovec de Carvalho, B. – 192	Peretić, M. – 76, 200
Menzies, R. – 104	Perković Franjić, J. – 202
Mesec, I. – 88	Pilatuš, M. – 136
Mihanović, V. – 144	Pindrić, I. – 57, 60, 138
Mikšić, A. – 198	Pintar, U. – 158
Miler, I. – 57	Planinić, M. – 174
Milković, M. – 98, 119	Polarecki, I. – 48
Milošević, N. – 100	Popčević, K. – 92
Mlinarić, I. – 96, 180	Požgaj-Vinčić, S. – 188
Mohr Nemčić, R. – 117, 118	Pribanić, Lj. – 114
Müller, G. – 119	Prizl Jakovac, T. – 48, 128
Munivrana, B. – 68	Prstačić, R. – 110
Mysakowska-Adamczyk, A. – 28	Radanović, R. – 48
Novosel, D. – 136	Radić Tatar, I. – 152
Oberžan, Lj. – 158	Radić, A. – 150
O'Brian, S. – 104	Radoš, M. – 26
Obučina, H. – 78	Radošević, T. – 38
Olujčić, M. – 43, 72, 86, 136, 168, 196	Regul, D. – 159
Onslow, M. – 104	Reilly, S. – 104
Ozbič, M. – 158	Roch, M. – 66, 74, 140
Packman, A. – 104	Rodić, D. – 176
Palmović, M. – 160, 168	Rowley, D. – 104
Paprika, M. – 152, 160	Rožić, M. – 98

Salaj, I. – 91

Sardelić, S. – 126

Sekol, I. – 56

Skamlič, N. – 158

Skočić Mihić, S. – 82

Smiljanić, M. – 74

Sommer, M. – 104

Stupin, Lj. – 150

Šagadin, T. – 88

Šimleša, S. – 168

Šimunjak, B. – 112

Škrobo, M. – 102

Škvorić, M. – 146

Šmit Brleković, L. – 56

Štefanec, V. – 142

Štok, M. – 158

Tadić, E. – 66, 140

Tomić, D. – 64

Trajkovski, V. – 94

Trotić, R. – 22

Turčin, M. – 194

Van Coppenolle, L. – 25, 52

Vandeveld, S. – 90

Vlah, N. – 48

Vlahoviček, M. – 194

Vlahović, V. – 192

Vodanović, D. – 122, 130, 164, 190

Vrtarić, S. – 174

Vuger, A. – 178

Vuković Ogrizek, M. – 152, 160

Zahirović, N. – 60

Zaninović, I. – 57

Zupanc Isoski, V.I. – 122, 130, 164, 190

Žic Ralić, A. M. – 200

Živković Ivanović, T. – 110

Hrvatsko logopedsko društvo
Borongajska 83f, 10000 Zagreb
www.hld.hr

Edukacijsko rehabilitacijski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska 83f
10000 Zagreb
www.erf.hr

Hrvatsko logopedsko društvo
Borongajska 83f, 10000 Zagreb
www.hld.hr

Edukacijsko rehabilitacijski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska 83f
10000 Zagreb
www.erf.hr

5. kongres hrvatskih logopeda s međunarodnim sudjelovanjem

24. - 26. rujna 2015.
Osijek, Hrvatska